

י"ב באדר א, תשמ"ו 21.2.1986

סיפור השער:
פטריסיה על
שמוליק קראוס

תחקיר: מתחכמים
לחוק ההפלות

פיח, הברחות זה עסק

גין על כוכב שבתאי

לירה אחת לבן־גוריון

מרכז קניות כמו בחו"ל

כשעוברים לרב מכר היפרשוק תנובה, מייד רואים שמדובר במרכז קניות כמו בחו"ל. היפרשוק ענק ושדרת חנויות מרהיבה, תחת גג אחד! ברב מכר, אתם בעצם יוצאים לבילוי קניות - נהנים ממגרש חניה מרווח, עיצוב חדשני, מיזוג אויר נעים, שמרטפיה ומשחקיה לילדים, מסעדה ופינות ישיבה - הכל במפלס אחד - תחת קורת גג אחת.

היפרשוק תנובה - הגדול מכולם!

את היפרשוק תנובה ברב מכר צריך לראות. הוא החדיש והמרווח מסוגו בישראל... כאן הקניה הופכת לחוויה, תענוג להסתובב במעברים הנוחים בין המחלקות המגוונות ולקנות מתוך מבחר המוצרים העצום לבית ולמשפחה: מוצרי מזון טריים - פירות, ירקות, עופות ובשר, דגים, מוצרי חלב, גבינות, שימורים, דברי מאפה חמים, מעדניות, בשר טרי, כלי בית, הלבשה, ה... "הוביתי", "עשה זאת בעצמך" ו... וזה לא הכל! בהיפרשוק תנובה... ממבצעי הוזלה בכל המחלקות... הגעתם לקופה? מחכה לכם ה... לראשונה בישראל - 34 (כן, שלו... וארבע!) עמדות קופה ממוחשב... משרתות אתכם במהירות וביע...

כמו שאמרנו - תענוג לקנות.

הפתיחה ביום ב' הקרוב

24.2.86, פתוח לקהל משעה 4:00 אחה"צ.

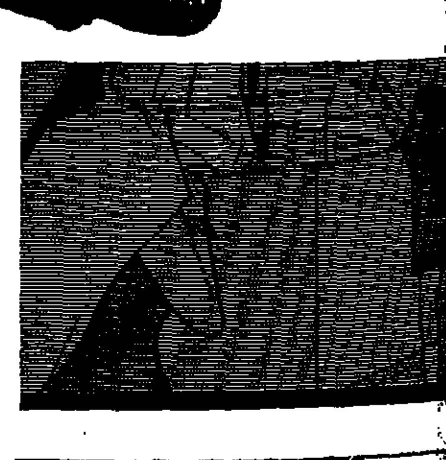
שעות פתיחה: א'-ה' 9:30-22:00, ו': 9:30-15:00 מוצ"ש: מוצאת השבת עד 22:00

שדרת החנויות הכי יפה בארץ!

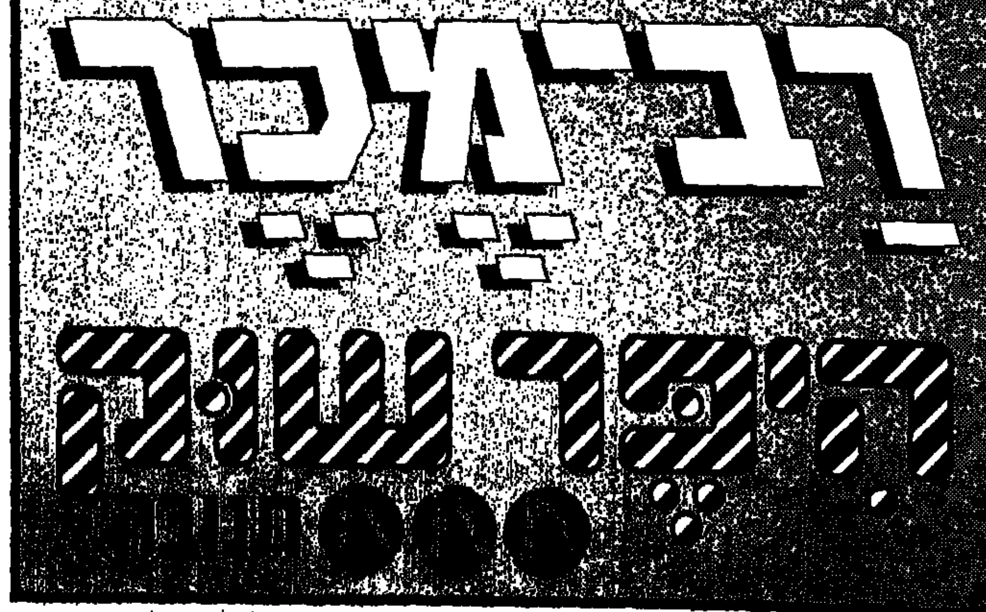
בשדרת החנויות של הרב מכר תמצאו את כל הנחוץ לכם ותפגשו את המובילים בישראל:

סטימצקי — ספרים, עתונים.	כל-בו שלום — אופנה, הנעלה וכלי בית.
מכשירי כתיבה	סופרפארם
"הובבי"ת — עשה זאת בעצמך	DANISH PLUS — מתנות
טרקלין חשמל — מוצרי חשמל ואלקטרוניקה	Padani — מוני תכשיטים
Paula de Paris — אביזרי אופנה	בורגר ראנץ'
לונה פופ — אביזרי פופ. עיצוב	קשת — ויקי יבס
גת - גבעת חיים — מיצוחים.	הפינה המתוקה — גלית
בונסאי — שתילים, פרחים.	"דק רגס" — חריטה, תקון נעלים, מפתחות.
מיסטר גלידה — גלידות סנוקרסט וסנא נונה.	מרבק — בשר טרי.
הלנדין — אופנה דן קדרי	צעצועים.

...טח שיפוט המועצה המקומית רמת השרון.

20 דונם של קניות, בילוי וחני...
בצומת גלילות כביש החוף

סופשבוע

עורך: צבי לביא
עריכה: תמר גיא
עיצוב ועריכה גרפית: יורם נאמן
גרפיקה: נטע גרינשפן

י"ב באדר א, תשמ"ו 21.2.1986

קוראים יקרים,

הסיפור הפותח היום את המוסף הסתתר בטורי המספרים היבשים של שנתון הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. כמו עם המהדורה השנתית של ספר הטלפונים, יש לנו מנהג ותיק לדפדף על פני העמודים המשעממים ממבט ראשון, כדי לדוג מתוכם את הקוריוזים, שלפעמים מתפתחים לחדשות מעניינות. כך דפדפנו ונתקלנו בנתונים השנתיים על מצב ההפלות המלאכותיות, שהחזירו אותנו חמש שנים אחורנית אל משכן הכנסת הגועש ורועש בחמת הזעם של חברי סיעת אגודת ישראל. הם ניסו אז לעורר את הרושם שהמירשם הבדוק להגברת הילודה בקרב העם היושב בציון טמון במחיקת הסעיף החמישי מחוק ההפלות.

"הסעיף הסוציאלי", כפי שזכה לכינוי, התיר לוועדות המיוחדות הפועלות ליד בתי־החולים לאשר הפסקת הריון מכל סיבה חברתית או סביבתית שאיננה רפואית. הדתיים ראו בו פירצה שחייבת סתימה אם לא טיפול שורש. הם הטילו עליו את מלוא כובד משקלם הקואליציוני, והצליחו לבטלו. חמש שנים אחר־כך, מגלים המספרים, לא רק שמספר ההפלות החוקיות לא פחת; הוא אפילו עלה ב־23 אחוזים. הנשים הנזקקות והוועדות חיפשו ומצאו מפלט בסעיפים הקיימים, בעיקר אלה שמתירים הפלה אם נשקף נזק בריאותי לאשה או לוולד. זה אפשרי כל זמן שבוועדות יושבים רופאים ולא משגיחי כשרות.

דליה מזורי בדקה את התופעה והציצה, עד כמה שהדבר אפשרי, אל מאחורי הקלעים של הוועדות הרפואיות ומערכת שיקוליהן. הנטיה שם היא לא להכביד על הנשים המסרבות להשתעבד להריון בלתי רצוי. כשפנתה לבקש תגובה מפיו של ח"כ אגודת ישראל לשעבר שלמה לורינץ, הוא נבגע ללא קרב למציאות הסותרת על פני מפלגתו.

זה מוכיח כי בעיה חשובה כמו עידוד הילודה איננה ניתנת לפתרון בזיקוקין־די־נור פוליטיים, וביוזמות חקיקה שטחיות שבעליהן אינם יורדים לעומק הדברים. התתקיר של דליה מזורי מדגיש, למשל, כי הרבה מאד הריונות בלתי רצויים הם תוצאה של בורות בנושא אמצעי המניעה. לחץ פוליטי להעמקת החינוך המיני והסברת הטכניקה של תכנון המשפחה יעיל יותר מכל חוק כפייתי שתוחלת החיים שלו איננה ארוכה מלידת נפל.

יש לי ספיח לסיפור חנות המכולת שהבאתי כאן לפני שבועיים (כמבוא לדיוקן מנכ"ל מינהל מקרקעי ישראל) על המיקח־וממכר עם פקיד המינהל שטירטר אותי בענין גובה דמי־ההסכמה להעברת בעלות על דירה. צילצל אלי אלמוני שהזדהה כ"עובד המינהל בפנסיה" וטען שעם סיפור כזה אינני מייטיב איתו ועם עמיתיו. „לא כולם כמו...", אמר האיש ונקב בשם מסויים. אמרתי שהוא מחדש לי דבר שלא ידעתי, את שם הפקיד. הוא אמר, נכון, וזה לא סוד, כולם מכירים אותו, וגם הוא יצא בינתיים לפנסיה. אמרתי שסיפורים דומים שמעתי מקליינטים אחרים על פקידים אחרים; וחוץ מזה, על מה הוא רוצה להגיב אם בעצם זיהוי הפקיד בסיפור אני מקבל מפיו אישור לאמיתות המעשה.

„אין תגובה", אמר האיש וטרק את הטלפון.

צבי לביא

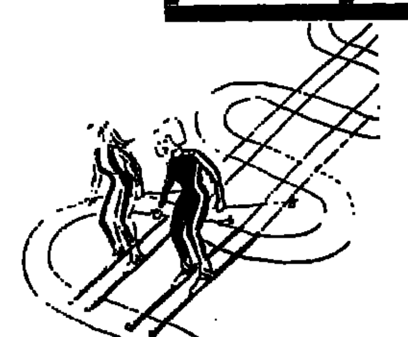
בשער: פטריסיה אטלן. כתבה בעמ' 16–17. צילום: דפנה קצור

אוגדן טיולי סופשבוע

מערכת מעריב, בשיתוף יחידת התיירות במחלקת ההתיישבות של ההסתדרות הציונית העולמית והקרן הקיימת לישראל, יחלקו, ללא תשלום, לקוראי מעריב אוגדן מהודר לשמירת דפי טיול סופשבוע. פרטים יבואו. הקוראים מתבקשים לשמור על דפי הטיולים.

צוחק מי שצוחק ראשון

„איזו מסיבה נהדרת, לא ראיתי את אשתי כל הערב"

„אל תשימי לב אליו.."

„בית ספר לאילוף היה רעיון מצוין"

„זה מתכון שלי.. מרטיני רטוב.."

„זו תמונה מהחופש האחרון.. שימו לב לעננים הנוצה ברקע..."

סעיף חמש, ההר הוליד עכבר

מתחכמים לחוק ההפלות

מספר ההפלות המלאכותיות לא ירד בעקבות מחיקת "הסעיף הסוציאלי" מחוק ההפלות בלחץ הדתיים. בחמש השנים האחרונות הוא אף עלה ב־23 אחוזים. רופאים מדריכים נשים איך להפסיק הריון בעזרת הסעיפים שנותרו בחוק. הוועדות למתן היתרים ליברליות בדרך כלל, ויוזמי תיקון החוק מרימים ידיים.

מאת דליה מזורי

את צריכה לבצע הפלה? אין לך כסף לשלם לרופא פרטי? את מבקשת שהוועדה המאשרת הפסקת הריון בבית חולים תעזור לך לדלג מעל מיכשולי החוק, ולהיפטר מהוולד הבלתי רצוי, במחיר שווה לכל נפש? יש עצה: אמרי ששכחת לקחת את הגלולה ביום מסויים, ושכתוצאה מכך נכנסת להריון. את יכולה להיות בטוחה שיבצעו את ההפלה. הרופאים יודעים, שביציות שמתפתחות תחת השפעת הגלולה יכולות להיות פגומות מבחינת המטען הגנטי, ואז התינוק עלול להיוולד בעל מום. זו, למשל, סיבה שתתקבל על ידי כל ועדה. לא חסרים גינקולוגים שאפילו יציידו אותך עם התירוץ הזה לפני העימות עם הוועדה.

יש עוד עצה: לבוא לוועדה עם סיפור על מחלה רצינית. כמעט ודאי שהיא תאשר הפלה לאשה שסובלת מיתר לחץ דם, מחלת לב, סוכרת, מחלת כליות או ריאות; בעצם, כל המחלות הפנימיות. הולך גם עם מחלות הנובעות מעצם ההריון, כמו רעלת הריון ופעילות בלתי תקינה במערכות ההורמונליות. אבל את יכולה גם לספר על טיפול תרופתי שאת עוברת, ושהתחלת בו עוד כשלא ידעת שאת בהריון. שום רופא לא ייתן לך להמשיך הריון 'מסוכן' בנסיבות שכאלה.

מסתבר, שהעצות הללו אינן בגדר סוד. כולן יודעות אותן. אחרת קשה להסביר מדוע, למרות תיקון החוק וביטול "הסעיף הסוציאלי" שנתן גיבוי לאישורי הפסקת הריון כמעט במימדים סיטונאיים – לא זו בלבד שמספר ההפלות לא ירד עם השנים, אלא אף עלה. „ביטול הסעיף דחף את הנשים לתרגילים אקרובטיים כדי למצוא שיטה חוקית שתעזור להן לבצע הפלות, מבלי לפגוע במוסר החברתי, כפי שנקבע על ידי המחוקק", אומר פרופ' אמנון רויד, מנהל המחלקה הגינקולוגית במרפאת ומנהוף של קופת־חולים הכללית, ומראשי „האגודה הישראלית לתכנון המשפחה".

לפני חמש שנים סערה הכנסת וגעשה עקב יוזמת המחנה החרדי לתקן את חוק ההפלות, במטרה הנעלה כשלעצמה של הגדלת קצב הריבוי הטבעי של עם ישראל. איש לא האמין או – ודאי שלא חברי אגודת ישראל – שכל המהומה הזאת לא תשיג את מטרתה. „רוצחי עוברים! מתיווניסו", צעקו או כלפי מתנגדיהם. היום, חמש שנים אחרי, אפילו הח"כ לשעבר שלמה לורינץ יותר מפוכח, ונראה מקבל את הדין ובלית ברירה משלים עם המציאות. הלוא כתוב כי אין גוזרים גזירה על הציבור אלא אם כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה. גם הוא מודה היום כי תיקון החוק לא עזר ולא הועיל בכלום. פשוט עוקפים אותו. „במקום סעיף 5 – הסוציאלי – אותו ביטלנו, התחילו לתת היתרים להפלות על יסוד סעיף 4 – הסעיף הבריאותי – ונורא קשה לבחון ולבדוק את האישורים הניתנים על פיו", אומר לורינץ שהיה אחד מראשי הלוחמים לשינוי החוק, „ולפי הנסיון שלי כשלא רוצים איזה דבר, בכוח – זה לא הולך. אנחנו ניסינו, ואני אומר במצפון שקט שמה שניסינו היינו חייבים לעשות. אבל אם הציבור לא רוצה ועוקפים את החוק – אז יש גבול. לנו קשה ללכת בכוח".

הכפית החלולה המשמשת לביצוע הפלה מלאכותית בשיטת הגרידה: בהרדמה מלאה. (צילום: ראובן קסטרו)

סעיף 5 שבוטל בדצמבר 1979, למי שהספיק לשכוח, התיר הפלה בתנאי ש„המשך ההריון עלול לגרום נזק חמור לאשה או לילדיה מחמת תנאיה המשפחתיים או החברתיים הקשים של האשה ושל סביבתה". זה היה סעיף ליברלי, שנתן פתח רחב לפרשנות גמישה, ולמעשה הצדיק כל הפלה לכל אשה שרצתה בכך. בשנה האחרונה לקיומו של הסעיף אושרו על פיו כ־40 אחוז (!) מכלל ההפלות הרשמיות. אגודת ישראל רצתה לסתום את הפירצה, אבל גם לאחר ביטול הסעיף לא הצליחה לכבול את ידי הוועדות הפועלות מכוחו של החוק. כי מה שקובע בעצם הוא הרכב הוועדות והשקפותיהם של הרופאים על החיים בכלל. ואם מספר ההפלות רק עלה מאז, זה מפני שנמצאה לחן אסמכתא חוקית על פי הסעיפים האחרים שלא בוטלו – בעיקר זה המתיר הפסקת הריון מחמת "סיכון חיי האשה".

הלחץ הגובר על הוועדות הרפואיות לחפש מוצא חוקי להפלה, יש סיבה כלכלית כבדת משקל. לעומת הפלה בלתי חוקית שעולה היום בין 500 ל־1000 דולר (ואפילו עד 2000 דולר עם אישפוז פרטי בתנאי לוקסוס), הרי הפלה באישור רשמי מסתכמת לכל היותר במחיר יום אישפוז, בתוספת 12 שקלים חדשים דמי טיפול בוועדת ההפלות. אם הפסקת ההריון מאושרת מסיבה רפואית, זכאית האשה להחזר ההוצאה מקופת החולים בה היא מבוטחת; וכאשר למבקשת טרם מלאו 17 שנה – ההפלה ממומנת (כשיעור 90 אחוז של ההוצאה הכספית) על־ידי לשכת הרווחה המקומית בעיר מגוריה.

הנה כך, לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, התחכמו הנשים והרופאים לחוק המתוקן (ולמתקניו) והתגברו על הסעיף הפסול: –

בשנת 1979 היה מספר ההפלות הרשמיות והמותרות בארץ 15,925 אלף. אבל ב־1985 – כבר בוצעו 19,659 הפלות, עליה של כ־23 אחוז! ואם על־סמך הסעיף של "סיכון חיי האשה" אושרו ב־1979 רק 1300 הפלות (לעומת 6331 לפי הסעיף הסוציאלי), הרי כעבור שנה אחת בלבד הוכפל מספרן פי 4 (!) לערך, לכדי 5157. ב־1985 הוא כבר גדל פי 5 (עד 6290 הפלות!) לעומת התקופה שלפני תיקון החוק. בסעיפים האחרים של החוק המתוקן היו העליות מתונות יותר. מספר ההפלות שאושרו תחת הסעיף "יחסים אסורים" עלה בחמש השנים האחרונות ב־75 אחוז. עליה של 38 אחוז הסתמנה בסעיף "מום גופני או נפשי של הוולד", ואילו מאחורי הסעיף "גיל האשה" עלה מספר ההפלות רק ב־17 אחוזים.

מה מסתתר מאחורי ההגדרה "סיכון חיי האשה", שהפכה עוגן הצלה לאשה הישראלית המבקשת להפסיק הריון לא רצוי? מנסחי החוק המקורי ראו לנגד עיניהם סכנות חיים ממשיות אשר עלולות להיגרם, למשל, כתוצאה מסיבוכים חמורים בתיפקוד המערכת הפנימית של הגוף. הסעיף בא להגן גם מפני סכנה אפשרית של נזק נפשי, אם מתברר שעצבי האשה מעורערים במידה כזאת שהיא עלולה ללקות בריכאון אשר ימנע ממנה לתפקד כראוי. בעבר נתנו ועדות פרשנות רחבה אפילו לסעיף הזה. כמרוצת השנים התחשבו הרופאים לא אחת בנימוק שהבעל אלכוהוליסט, נרקומן, או טיפוס אלים ולא יציב, ולכן הוא עלול להתעלל באשה ולגרום לה נזק גופני אם תתעקש ללדת את הילד. אבל אלה היו מקרים נדירים.

הסעיף המתיר הפלה עקב "מום גופני או נפשי של הוולד", נוגע לאפשרות שברחם מתפתח עובר מונגולואידי, או כאשר האשה לקתה באדמת. לפי סעיף "גיל האשה" מאשרים הפלות למי שעברה את גיל 40 או אם טרם מלאו לה 17. אולם הסעיף המרתק יותר הוא זה המתיר הפסקת הריון שנגרם כתוצאה מ"יחסים אסורים". נשים לא נשואות, בין אם הן רווקות גרושות או אלמנות, יכולות להסתתר מאחוריו (אפילו שעל פי ההלכה הן מותרות והילד שיוולד איננו בחזקת ממזר), אבל הוא תופס יותר לגבי נשים נשואות שהרו מגבר זר, ונשקפת להן סכנת גירושין ותו משפיל של אשה נואפת אם יגלה הבעל את דבר ההריון. הילד שיוולד מהריון כזה הוא ממזר על פי ההלכה. בקטגורית היחסים האסורים נכללים גם הריונות שנגרמו כתוצאה מיחסים בין בני משפחה – שהם בגדר של גילוי עריות – כמו בין אב ובב עם בת או נכדה, ויחסים בין אחים ואחיות.

אבל יש ועדות המאשרות הפלה בשלבים המוקדמים של ההריון גם בנימוק של "תקלה בשימוש באמצעי המניעה", ולא רק עקב טעות במועד נטילת הגלולה. גם התקן תוך־רחמי לקוי הוא סיבה טובה. לפעמים יקבלו את את הטיעון ש„נקרע הקונדום של בעלי". על כל פנים הכלל הוא, שהולכים לקראת בני הזוג אם שוכנעה הוועדה כי הם הסתמשו באמצעי מניעה, מה שמוכיח שהיו להם כוונות טובות. "פנצ'ר" – הוא סיבה טובה לאשר הפלה לפנים משורת הדין.

אלא שלוועדות הקיימות ליד בתי־החולים אין דין שווה. „בשטח הזה יש ועדות של בית שמאי ושל בית הלל, ואני יודעת על ועדות שמתייחסות בצורה שונה לבקשות של נשים לאשר להן הפלות על פי סעיף זה. למשל, אם מדובר באישור בקשה על רקע

(המשך בעמוד הבא)

„אנחנו לא ועדת חותמת גומי"

פרופ' דוד שר, מנהל מחלקת נשים, וגם חבר הוועדה להפסקת הריון, בבית־החולים הממשלתי "שיבא", מוכן לנדב רשימת תרופות מזיקות לעובר שאשה בהריון הלוקחת אותן זכאית לאישור הפלה חוקי – כמו כל כדורי ההרגעה נגד נדודי שינה; או "הטטרסיקלין" שהיא סוג של אנטיביוטיקה נגד כאבי גרון וחום. „רופא משפחה טוב גם ידריך את האשה לבוא לועדה עם טיעון זה", הוא אומר, ומאשר הפלה גם לנשים שתייניות כיון שהאלכוהול מסוכן לעובר, ושתיה כרונית עלולה לפגוע בהתפתחות גולגלתו ולסכן את ראייתו.

פרופ' שר מוצא הרבה קווים משיקים בחוק בין "הסעיף הסוציאלי" שבוטל לסעיף (4) המתיר הפלה אם ההריון מסכן את בריאות האשה: „אם תבוא אלי אשה עם ששה ילדים, שגרה בחדר אחד עם בעל מובטל, ותאמר לי שאין לה ממה לחיות, ושהיא מתמוטטת ואינה מסוגלת לעבור הריון נוסף – כמובן שאציע לה לשוחח עם פסיכיאטר שיאשר עובדות אלו. כי לא אני אכריע בנושא. אך אם הפסיכיאטר ייתן חוות דעת מתאימה – נאשר לה את ההפלה".

יש נשים שמאיימות בהתאבדות, אם יאלצו ללדת. גם להן מאשרים הפסקת הריון. „היתה אחת שאיימה לקפוץ מהגג אם נסרב לה. שלחנו אותה לביתה וכעבור רבע שעה קבלנו הודעה שהיא אמנם על הגג. ברור שאישרנו לה את הפסקת ההריון". פרופ' שר אינו יודע על נשים שהתאבדו לאחר שהוועדה דחתה את בקשתן.

הערכת הגינקולוג היא שגם החוק המתוקן נשאר, בסופו של דבר, מאד ליברלי. אפשר להסתדר אתו, וגם עם הוועדות. „אני יכול לחיות עם החוק הזה. הוא בפירוש מספק את הצרכים של ציבור הנשים. הן יכולות לפנות בצינעה ולבקש לבצע הפלה באופן חוקי. בין ארבעת הסעיפים תמיד אפשר תמיד למצוא מוצא".

הוא אינו מקבל את הטענה שהוועדה להפסקת הריון ב"שיבא" מחמירה ביחס לאחרות. „הוועדות בירושלים הרבה יותר מחמירות. שם אפילו לא תמיד מבצעים הפלות. אבל אולי הוועדות האחרות מקילות יותר מדי", הוא אומר, ומצד שני טוען כי יתכן שיש נשים אשר אינן מגיעות לוועדה שלו משום שהעובדות הסוציאליות – העושות את הניפוי הראשון – אינן מאפשרות להן להגיע לשם. „אולי הן אומרות להן שעם הנימוקים שבידיהן – אין להן סיכוי לקבל אישור. אז הן פונות לוועדות אחרות. אבל מקרב אלה שהגיעו אלינו – היו מעט מאד נשים שסרבנו להן. אני בהחלט חושב שאנו נוהגים מנהג בית הלל".

ד"ר בנימין פרישמן, מנהל מחלקת היולדות ויו"ר הוועדה להפסקת הריון בבית־החולים הפרטי "אסותא" בתל־אביב, אומר כי היום נדיר מאד המצב שבו הריון מסכן ממש את חייה של האשה. זאת מכיון שתמיד היא יכולה להמצא תחת השגחה רפואית. אבל את התחליף של הסעיף הבריאותי בחוק לסעיף הסוציאלי הוא מנמק כך: „ישנם מצבים נפשיים שאין להתעלם מהם. ואם אשה תאמר שאינה מסוגלת להתמודד עם הגדלת המשפחה – אנו נקבל זאת. כמובן עם המלצה או אישור של פסיכיאטר או של רופא המשפחה שמכיר את האשה ואת התנאים הסביבתיים שלה". הוא עצמו יאשר הפלות „במקרים שזועקים על פניהם". כמו למשל, אם תבוא אליו אשה בוכיה, מדוכאת ומוזנחת. „גם ללא המלצת פסיכיאטר – ברור שהאשה במצב נפשי קשה". בסך הכל, גם בעיניו אפילו החוק המתוקן הוא מסגרת די נוחה שאפשר להסתדר איתה ולמצוא בעזרתו את הפתרון לנשים המבקשות הפסקת הריון.

אולם ד"ר פרישמן מוחה על כוונת משרד הבריאות לשנות את החוק ולהפקיע מידי בתי החולים הפרטיים את הסמכות של מתן אישורים להפסקת הריון. כמנהל בי"ח פרטי אסותא הוא יודע עד כמה חוק זה יפגע במוסד שבראשו הוא עומד. לדעתו שינוי החוק יביא לפריחתה המחודשת של הרפואה השחורה, של הפלות במחתרת. כך גם יהיה קשה לשכנע אשה לשמור על התינוק, מה שהוועדות מנסות לעשות. מה עוד ששינוי החוק יוסיף קושי והטרדה לאשה: עליה לקבל אישור בבי"ח אחד – ולבצע את ההפלה באחר. „זה רק מסבך את כל העניין עבורה".

הוא גם מכחיש בכל תוקף את טענת סגנית השר, כאילו קל יותר לקבל אישורים להפסקות הריון בבתי החולים הפרטיים. „אנו לא פועלים כחותמת גומי, ולא מקבלים החלטות באופן אוטומטי. גם לא מאשרים הפלות בטלפון. הרי אנו חייבים לבסס את החלטותינו על מסמכים. כל הטענות שהעלתה סגנית השר נגד בתי החולים הפרטיים הן חסרות יסוד".

פרופ' דוד שר: נוהגים מנהג בית הלל. (צילום: שמואל רחמני)

ח"כ לשעבר שלמה לורנץ: משלימים עם המציאות. (צילום: ראובן קסטרו)

(המשך מהעמוד הקודם)

נפשי, יש רופאים שיבקשו המלצה מפסיכיאטר (מה שמרביץ לה תווית של חולת נפש). אחרים יאמינו למלה שלה", אומרת רות לנדאו מנהלת האגודה תכנון המשפחה.

הבקיאים במתרחש מאחורי הקלעים של הוועדות יודעים בדיוק היכן יושבים המחמירים והיכן המקילים. הוועדה היושבת בבית־החולים "שיבא" בתל־השומר, למשל, ידועה כמחמירה. היא תדקדק עם החוק על קוצו של יו"ד. כמובן שלא מוכנים לגלות את מקום מושבן של הוועדות המקילות, כדי שלא תהיה הסתערות עליהן, ובעיקר כדי שלא יהוו מוקד ללחצים נגדיים מצד החוגים המעוניינים בריסון ההפלות. אבל בפועל, הפירסום או החיסיון אינם משנים את המצב, מפני שכל אשה רשאית לפנות לכל ועדה בבקשות חוזרות אם וכאשר נדחתה על ידי אחרת.

מהו דיוקנה של הישראלית המבקשת להיפטר מהריון לא מתוכנן או בלתי רצוי? מן הזווית קופת־חולים הכללית, רוב הפונות בשנים האחרונות היו נשואות, אמהות ל־2 עד 3 ילדים, ובעלות השכלה יסודית עד תיכונית. מדהים לגלות, שרוב הפונות (למעלה משני שלישים) אינן משתמשות באמצעי מניעה, והסיבה לכך היא חוסר ידע. פרופ' אמנון דויד אומר כי ריבוי ההפלות כתוצאה מאי־שימוש באמצעי מניעה, הוא ביטוי נוסף לישראלי בעל "הראש הקטן", שלא רוצה לשמוע, להקשיב וללמוד את הבעיה. הגבר הישראלי התוקפן שמפגין בטחון עצמי („לי זה לא יקרה") כמסווה לחולשתו, הוא גם הטיפוס האנוכי שיזלזל באמצעי המניעה, ויטיל את האחריות על האשה. במקרה של צורך בהפסקת הריון – מקסימום הוא משלם.

אין גם שותפות בבחירת אמצעי המניעה. ישנם פחדים מפני תופעות הלוואי של הגלולה וגם כאן משתוללת הבורות. פרופ' דוד מאשים את כלי התקשורת היוצרים בהלות שוא בשטח זה, ומצד שני אינם רואגים להסברה מתאימה. ההפלה הופכת להן – בעיקר הצעירות ומסרות הניסיון – כעין תחליף לאמצעי מניעת הריון, בהנחה המוטעית ש„זה קל ופשוט, כמה דקות של אי נעימות, וה'עסק' נגמר". הן לא מודעות לסכנה שאפילו ההפלה הראשונה עלולה לחסל את סיכוייהן ללדת ילדים.

בבתי־החולים של קופת־חולים הכללית אישרו בשנים האחרונות 90 אחוז מהבקשות להפסקת הריון. באותה תקופה גילו הנשים את בתי החולים הפרטיים. זרם הפונות אליהם כמעט הוכפל בחמש השנים האחרונות, ומספר ההפלות הרשמיות המבוצעות בהם הוא כמחצית הכמות השנתית. סגנית שר הבריאות, ח"כ שושנה ארבלי אלמוזלינו בדקה את סיבות התופעה ומצאה, כי בבתי החולים הפרטיים פועלות ועדות פנימיות להפסקת הריון, שמאשרות כמעט כל בקשה לביצוע הפלה. בהצעה לתיקון החוק שהוגשה למשרד המשפטים מציין משרד הבריאות „כי בבתי חולים פרטיים מסויימים ארעו בעיות ותקלות בפעולתן התקינה של הועדות הדנות בבקשות ובמתן אישורים להפסקת הריון. לאחרונה נאלץ משרדנו להגיש תלונה למשטרה ולבטל את ההכרה בבית חולים פרטי כמוסד רפואי מוכר" (המדובר ב„רמת־מרפא" – ר"מ).

משרד הבריאות רוצה שרק בבתי חולים ציבוריים יוכל מנהל המוסד למנות ועדה להפסקת הריון ואילו זכות זו תופקע מידי הנהלות בתי החולים הפרטיים. הוועדות שיפעלו לצידם ימונו על־ידי שר הבריאות, „כי בית החולים הפרטי הוא גוף שיש לו אינטרסים בנושא", אומרת סגן־השר, „זה אולי יקשה עוד יותר על הנשים לבצע הפלות, אולם אנחנו רק רוצים את טובת האשה. לא באנו להערים קשיים על אף אחת. אבל גם הפקרות לא יכולה להיות. לא יתכן שאישורים להפסקת הריון יינתנו דרך הטלפון. סדר צריך להיות!"

עם זאת, גדול עדיין מספר ההפלות הבלתי חוקיות, אשר חלק לא מבוטל מהן מתבצע בתנאי מחתרת אצל רופאים פרטיים. רות לנדאו מעריכה שמספרן מגיע „לכמה אלפים, ועל כל פנים הוא רחוק מלהיות 60 אלף, כפי שטוענים בחוגים מסויימים". בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נוקב ד"ר איתן סונאטלו באומדן של כ־5000 בשנה. רות לנדאו מזהירה שהפלות במחתרת עלולות לגרום לסיבוכים, „אבל לא שמענו על מקרי מוות, ואם הפלות רבות במחתרת היו מסתיימות בסיבוכים רפואיים רציניים, בוודאי היינו יודעים עליהן". על כל פנים, בעיני מנהלת האגודה לתכנון המשפחה, תמונת המצב לא טובה אפילו רק עם 25 אלף הפלות בשנה. הכמות הזאת (לעומת 75 אלף לידות חי) היתה צריכה להיות נמוכה יותר.

רות לנדאו מזהירה עוד שאופנת ההריונות המתפשטת היום בין נערות בגיל העשרה בארה"ב, עלולה להגיע גם אלינו. „מרובר בצעירות בעלות דימוי עצמי נמוך שמסרבות לבצע הפלה ורוצות לשמור על הילד, אשר הופך אותן ל'מישהי' בעיני עצמן". גם היא, כמו פרופ' דויד, מאשימה בכל אלה את הבורות בנושאי המין.

סגנית שר הבריאות מבטיחה: „תהיה הסברה". הבטחה כזאת ניתנה (לא מפיה) ב־1984, ערב הבחירות לכנסת, אך לא היה לה המשך. „עכשיו נפעל להוצאת עלון הסברה ונפנה למשרד החינוך לפתח את נושא תכנון המשפחה בבתי הספר", היא אומרת ומקווה שגורל התכניות היפות לא יסתיים בהפלה. ■

כך עושים הפלה

ההפלה המלאכותית הכירורגית מתבצעת בהרדמה כללית, על כל הסיכונים הכרוכים בה. בשלב א' הרופא מרחיב את צוואר הרחם במכשיר מיוחד תוך זהירות לבל ייקרעו הסיבים השריריים, אחרת האשה לא תוכל להשלים הריון בעתיד.

בשלב ב', לאחר ההרחבה, מגרד הרופא בעדינות את קירות הרחם בכפית חלולה וחדה, ומוציא החוצה את הרירית והעובר הצמוד אליה. שיטה אחרת, נפוצה יותר באחרונה, היא שאיבת תוכן הרחם. אסור להשתמש בה אחרי השבוע העשירי של ההריון.

הגרידה, אפילו בתנאים הטובים ביותר, עלולה לגרום נזק לרחם. אם מגרדים שכבה רירית עבה מדי, עלולות דפנות הרחם להידבק, ולמנוע הריון עתידי. ה"כפית" גם עלולה לגרום לזיהום, אפילו בתנאי חיטוי מירביים, לניקוב דפנות הרחם שבעקבותיו יבואו דימומים וזיהומים באגן. דימום יכול להיגרם אם לא נשאבו החוצה כל מרכיבי ההריון, ואז יש לבצע שאיבה נוספת.

לאחר שאיבת תוכן הרחם – הוא מתכווץ וצוואר הרחם נאטם בהדרגה תוך מספר ימים. הטיפול המומלץ לאחר ההפלה: מתן אנטיביוטיקה כדי למנוע זיהום.

שיטה נוספת להפלה "טבעית", היא באמצעות התכשיר פרוסטגלנדין, המוחדר לנרתיק בצורת נר או ג'לי, וגורם להתכווצות הרחם ולפליטת העובר. חסרונו: הוא לא יעיל בשבועות הראשונים להריון ויש לו תופעות לוואי קשות, ביחוד במערכת העיכול. משתמשים בו להפלה החל בחודש השלישי להריון, כשאסור לבצע גרידה. שימוש רב נעשה בו לביצוע הפלות כשמתגלה עובר מונגולואידי או חסר חיים.

הרופאים מדגישים, כי אין עדיין גלולה להפסקת הריון בשלבים המוקדמים של ההריון. חוקרים אמנם הצליחו לחולל הפלה אצל ארנבות באמצעות גלולה. אבל תכשיר זה לא הוכיח את עצמו בנשים.

יחד עם זאת קיימת גלולת הצלה – The Morning After Pill – "הגלולה שלמחרת", אותה חייבת האשה לקחת מיד לאחר קיום היחסים. היא מבוססת על תרכיב הורמונלי המשנה את התכונות של רירית הרחם, ומונע את קליטת הביצית שעברה הפריה. טובה למקרים של "פנצ'ר".

בעלי לא יודע

אסתר, בבת 40, היא אם לשלושה ילדים בני 9, 6 ו־3 שנים, שעברה השבוע את ההפלה הראשונה בחייה. „רציתי את הילד. אבל המצב הכלכלי שלי לא בסדר. וגם לא המצב עם הבעל. אם המצב היה טוב – הייתי משאירה את הילד כי חבל לעשות הפלה", אמרה. היא סיפרה לוועדה כי נכנסה להריון למרות שלקחה גלולות מניעה. כמובן שמיד אישרו לה את ההפלה.

שעה קלה לאחר הניתוח אמרה: „אני מרגישה, אבל מרגישה טוב. עוד כמה שעות אקום ואלך הביתה".

בעלה לא יודע על ההפלה. היא גם לא תספר לו. „הוא בכלל לא בבית. יש לו חברה והוא עסוק איתה כל הזמן".

רפיח, בשקט על קצה האצבעות

חורים בגדר

זה עוד לא ברלין, אבל גדר הגבול שחותכת את העיר כבר עושה טרגדיות משפחתיות. רפיח, בקצה המפה, גם לכודה במשולש של ניתוק־אבטלה־שעמום. אפשר היה לצפות שתהפוך למרכז של פעילות חבלנית. אבל הפיגוע האחרון שבו נטלו תושביה חלק היה הרצח של הרצל פיטוסי שבוצע בעזה. ההברחות זה הענף הכלכלי הכי חשוב שלהם, וכדי להצליח בעסקים צריך שקט.

מאת יאיר לפיד
צילומים: שמואל רחמני

ליד הגדר עומד מוחמד אל־האמס, וצועק. מן הצד השני עומדת אחותו. האמס, ממשוחררי עסקת החילופין עם ג'יבריל, השתתף בזמנו בזריקת רימונים על שני סיורים של צה"ל. היום, אומרים ברפיח, הוא שקט, אבל הוא צועק. כשנחתכה רפיח, באפריל 82', נשארה אחותו בצד השני, עם חמש מאות משפחות נוספות במחנה הפליטים „קנדה". אם הוא רוצה לדבר איתה – הוא נעמד בצד האחד של הגדר, היא בצד השני, ושניהם צועקים. המס, למוד לקח, לא מוכן לדבר עם אף־אחד בצד הזה של הגדר. הוא לוחץ ידיים, מחייך, ומסתלק. אחותו תבוא גם מחר. ליד מה שהגדיר מישהו עם חוש מפותח מדי לדרמה כ„חומת ברלין של המזרח התיכון" נשארת ערגיה עבר, זקנה מכדי לפחד.

„הלוואי ויכולתי לעבור את הגדר, לראות את הקרובים שלי עוד היום", היא אומרת ומסתובבת לכיוון השני כדי להמשיך את הדיאלוג הקולני.

רפיח, העיר המחולקת. כמו בכל יום מגיע אל „הפשפש" – מעבר הגבול המשני, המיועד רק לתושבי העיר – עוור חאמד עוור ברהום, המוכר לשומרים בתור „מספר 91", מוציא רשיון מעבר מהוה והולך לפגוש את אשתו. הפירוד ביניהם הוא טראגדיה קטנה, אחת ממאות, שיצר הגבול החדש. „הפשפש הוקם כמעבר הומני, רק לתושבי רפיח. הוא הומצא כדי לענות על חלק מהבעיות של הגבול שהותווה במהירות", אומר סא"ל ישראל מעוז, מושל רפיח.

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

ש"פשפש", הטרמינל, המשפחות החלוקות, כל אלה סיפורים משומשים במדת מה שהונצחו שוב ושוב מייד אחרי החלוקה. קו הגבול – שנקבע לפי ההסכם הבריטי־תורכי מ־1906 – היה הזמנה לבעיות, גם לתקשורת. מה שלא נצפה היה מה שיקרה לעיר עצמה.

רפיח של טרם החלוקה היתה מרכז מסחרי, שניקז אליו את התנועה מכל רצועת עזה ועד לאל־עריש.

מי שאומר שאין ג'יהאד – מרמה

לרפיח, כמו לכל עיר ערבית (בעצם, כמו לכל עיר, גם יהודית) יש הקנאים שלה, המטורפים שלה, האדוקים שלה. נזיר ח'ליל הוא אימאם באחד המסגדים בעיר, איש יפה, צעיר, כבן שלושים, עדין הליכות, על המצח יש לו קעקע, מעין שחור. ח'ליל הוא חומייניסט, חלק מתנועת החזרה בתשובה שהחלה באיראן והמתפשטת בכל העולם הערבי. יש הבדל ניכר בין הדברים שהוא אומר במסגד שלו לבין מה שהוא מוכן לומר לעיתונות. במסגד הוא הטיף [illegible] שהממשל אסר עליו – למרות הג'יהאד (מלחמת הקודש). עכשיו הוא זהיר יותר.

אתה העדפת את התקופה שהמצרים היו פה?

קשה לי לומר. הייתי בגיפת ח' כשהמצרים עזבו. בכל מקום יש דברים טובים ודברים רעים.

אפשר היה לצפות שתתנגד [illegible]

[illegible]

"שוק החלפנים", שחתך את העיר עד למקום שבו נמצא היום ה"פשפש" היה אחד השווקים ההומים ביותר ברדום. היום, זוהי עיר שוממה. המרכז עבר לעזה. ברפיח העיר יש היום 75,000 תושבים, יותר ממחציתם פליטים ששוקמו. מאז החלוקה, אגב, הטשטשו הגבולות בין הוותיקים לבין הפליטים. יש יותר ויותר חתונות, יותר ויותר קשרים. עכשיו, כנראה, כולם מרגישים פליטים.

אפשר היה אולי לצפות שהמשולש של אכטלה־ניתוק־שעמום יהפוך את רפיח למרכז של פעילות חבלנית. המציאות בשטח אחרת. הפיגוע האחרון שבו נטלו תושבי רפיח חלק היה הרצח של הרצל פיטוסי, שבוצע, כזכור, בעזה. מעבר לזאת אפשר להסתכן ולקבוע שרפיח היא העיר השקטה ביותר בכל המגזר הערבי. גם הפעילות המעטה שהיתה פחתה מאז הוגלה מן העיר עבד־אל־עזיז שהין, אחד מאנשי הצמרת של אש"ף וממקורבי ערפאת. "אף אחד לא דיבר אתנו פה על אש"ף, אין פה שום בעיה כזאת", אומר סאלם סאלח, בן 60, פלשתינאי, "גם כשבאתי לבקש מקום לבנות לעצמי בית, אף אחד לא איים עלי ולא אמר לי כלום. שמעתי שבגדה זה אחרת, אבל לא הייתי שם אף־פעם, אז אני לא יודע".

גם אצל הצעירים יותר הדיעות אינן שונות. יותר ויותר פליטים מוכנים היום לשקם את עצמם ולבנות – בניגוד מוחלט לאינטרסים של אש"ף – בתים חדשים על אדמה שנחכרה מישראל. דווקא המצב הכלכלי הקשה רותף את הפליטים לבתים. כבר היום קרוב ל־15,000, כמחצית מן הפליטי"ם, גרים בבתים חדשים. רובם באו לבקש, מיוזמתם, שייתנו להם להשתתף בפרוייקט השיקום. "היום, בניגוד לעבר, קשה לי לחסוך כסף, החלוקה הקטינה מאוד את העסקים בעיר", אומר עאדל תאפש, 26, "פעם עבדתי אצל יענקל'ה בקריית צאנז בנתניה, היום אני פה. עכשיו אני והמשפחה שלי בונים בית חדש, 600 מ"ר. אנחנו לא נגד ישראל, אצלנו אף פעם לא היתה פעילות חבלנית, אבל אם תסגרו את הגבול זאת תהיה מכת מוות עבורנו".

את התקציב ברפיח מאזנים המבריחים. ההברחה הפכה, בשנתיים האחרונות, לאחד מענפי המסחר החשובים ביותר של העיר. יש כמה שיטות אופייניות להברחה. דרך הים מעבירים הדייגים כמויות גדולות של סולר, שמחירו במצרים נמוך בעשרות אחוזים ממחירו בישראל, וכן משלוחי דגים מאלכסנדריה. ביבשה מעבירים מוצרים קטנים יותר. העתון "במחנה" דיווח לאחרונה שהמוצר המוברח ביותר הוא הגבינה הצרפתית "להוואש־קירי", זה קצת מוגזם, בסך־הכל מדובר במשלוח אחד שנתפס, אבל זה סוג הדברים שמועברים. המוצרים האופייניים האחרים הם כסף וזהב, נייר לגלגול סיגריות ומוצרים אירופאיים מסויימים. סמים לא. "הם עומדים בשני זוגות מדרום לעיר, במקום שבו הגדר נמוכה יותר, אחד זורק לשני שמעביר את זה מעבר לגדר ומשם השלישי זורק לרביעי, כך שגם אם אנחנו מגיעים מייד אלו שליד הגדר עומדים בידיים ריקות ועושים את עצמם מדברים", אומר ע', גשש בדואי העובד באיזור. בדרך כלל לא מבריחים בתוך רפיח חומרי חבלה, אבל רק לפני זמן קצר מצא סיור של צה"ל מדרום לעיר רימון־יד רוסי, כנראה שארית נשכחת ממשלוח שלם שהוברח.

אחרי העברת הסחורה מתבצע התשלום בתוך רפיח. "כשאתה שומע מישהו צועק מעבר לגדר, 'תבוא מחר לבקר את הדודים', אתה אף פעם לא יודע אם הוא באמת מתכוון או שזה צופן תשלום", מגחך אחד מן הממונים על נושא ההברחות. התשלום, כמו ההברחות, מתבצע במהירות: יד שרירית, זריקה מהירה, וזהו. המצרים, גם אם הם תופסים חלק מן המבריחים, לא מרווחים לישראל. אומרים לנו שהמצרים יותר נוקשים מן הישראלים בנושא ההברחות והחדירות והם משתדלים למנוע אותם בכל תוקף.

"החדירות הן בעיה ממשית, אבל בדרך־כלל אלו שעוברים את הגבול אלינו עושים זאת למטרות של חיפוש עבודה, לא בשביל פעילות חבלנית", אומר סא"ל מעוז. אם מתגלים עקבות של מישהו שעבר לצד המצרי, יחידת הקישור מודיעה למצרים. לכיוון ההפוך התקשורת עוברת הרבה פחות. להבדיל מן ההברחות רוב החדירות מתבצעות מחוץ לעיר, בעיקר מדרום. אם מתגלה מקרה־חדירה מופעלת יחידת־סיור לפי נוהל המרדף הרגיל בצה"ל. החודרים, המודעים ליעילות הגששים הישראליים, משתדלים לטשטש את עקבותיהם בשורה של שיטות, כמו, למשל, נעלים מודבקות למזרון, או סוליות עטופות בעור כבש.

עד לפני זמן קצר התבצעו חלק מן ההברחות מתחת לפני הקרקע. "לא מזמן תפסנו מנהרה באמצע הבנייה", אומר ע', הגשש, "בתוך המנהרה היו עדיין פנס, טוריה וכובע מתכת". אחרי שנתגלו כמה מנהרות הביא צה"ל למקום מחפר ועבד איתו לאורך כל הגדר, תוך שהוא חושף והורס מספר מנהרות. המנהרה הראשונה, אגב, נתגלתה ממש במרכז העיר. מעל המקום שבו היא נחפרה עומד תמוך, עליו יושב איש זקן ומדבר עם הצד השני. כשמצלמים אותו – הוא מחייך, לא מבוהל.

תמונות מהעיר המחולקת, עם חומת חתיל וה"פשפש". מושל רפית, סא"ל ישראל מעוז (למטה) אומר על המסתננים משטח מצרים: הם חודרים אלינו בעיקר כדי לבקש עבודה.

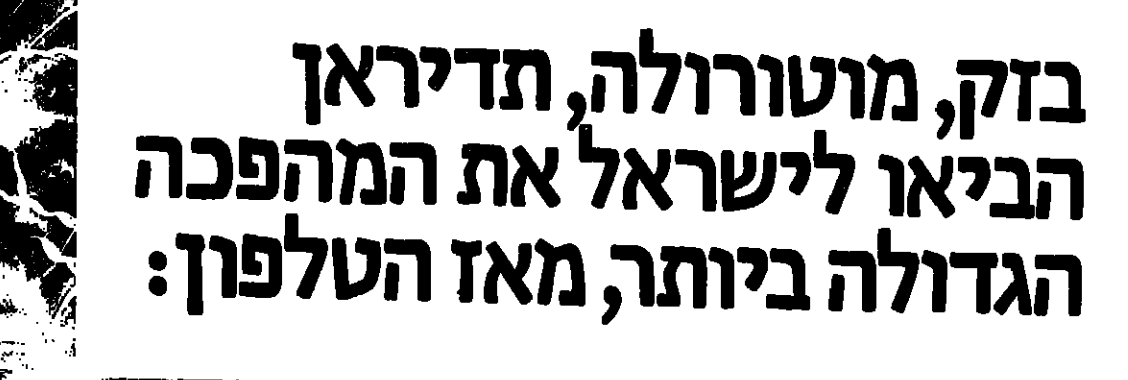
רפית, ככלל, היא עיר לא מבוהלת, רק עצובה. בכל יום חמישי מקיים המנהל האזרחי "יום פתוח" לתושבים, בו יכולים אזרחי העיר לבוא ולתנות את צרותיהם. על המדרגות של בית הממשל עומד תאמר אחמד אאיר אבראדמנה, בא לבקש סעד. בנו הוא אחד המחבלים ששוחררו בעסקת החילופין, זה לא מפריע לו ולממשל לנהל מערכת יחסים תקינה, אפילו לבבית. "אהלן, גיורא", הוא חובק את זרועו של סגן המושל, "כיף תאלק? מבסוט?" גיורא מבסוט.

הלפיתה הלבבית הזאת היא לא הפן היחיד של היחסים. באמצע רפיח, מוקף בבתים ערביים, עומד "רקל אבשלום". הרקל, למען האמת, הוא לא בדיוק הרקל המקורי שמתחתיו נורה אבשלום פיינברג, מראשוני נילי", אבל העיקר שהוא ממוקם במקום הנכון. לפחות פעם בשנה נערך פה טכס רשמי של התייחדות עם זכרו של אבשלום היפה. במשך השנה אין שמירה במקום. אבל אין על הקירות הלבנים אף 'גראפיטי' שחור־ירוק־לבן, אף כתובת, אף סימן רמיסה.

תושבי רפיח מקבלים תמורה על השקט הזה. הממשל השקיע ברפיח סכומים גדולים בפיתוח ובבנייה. כך, למשל, הושקעו 200,000 דולר בניקוז הביוב אל מחוץ לתחומי העיר. ב'תל סולטן' הוקמה רשת חנויות חדשה וכסף רב הושקע בבניית מגדל מים של 45 מטר, מהגבוהים בארץ. יש שיתוף פעולה מלא, גם אם מסוייג, בין הממשל לעירייה. וההסתייגות היא עניין של פוליטיקה. ראש העיר הקודם של רפיח נרצח על רקע פוליטי, ממלא מקומו, ג'אמל בלעווי, זהיר יותר. "היחסים", אומר סא"ל מעוז, "הם קורקטיים, לא יותר מזה, אבל אנחנו מקיימים קשר, מתייעצים. לא תמיד הוא מקבל את דעתי, זו זכותו".

באותה זהירות מתנהלים גם היחסים עם המצרים. 'השלום הקר', אומרים כאן, לא מורגש. "המצב בגבול אינו שונה היום כמה שהיה לפני שנה או שנתיים", אומר אלי הורוביץ, דובר המנהל האזרחי באיזור כולו. אלו שעוברים על הגבול, בצמוד למצרים, טוענים שיש הקשחה מסויימת במישור האיסטרטגי, אבל היחסים האישיים לא נפגעו. "בבוקר", סיפר לי אחד מן העובדים באיזור "הפשפש", "בא החייל המצרי, מביא את העתונים שלהם, לוקח כמה עתוני־נשים שלנו, וחוזר. מעבר לזה אנחנו שותים איתם קפה לפעמים, מדברים לפעמים. הכל בסדר". היחס המצרי כלפי הפלשתינאים הוא קשוח בהרבה. "לעתים קרובות", אומר ג' העובד עם המצרים מקרוב, "המצרים מחוירים אנשים באופן שרירותי. גם מי שהשיג את כל האישורים הדרושים – ואלו שעברו סיפרו לי שזה לוקח חודשים – לא יכול להיות בטוח שהוא לא יוחזר הביתה מן הגבול". איש מרכזי אחר, הנמצא בקשר עם המצרים, אומר שהמצב בתוך "קנדה" אינו יותר טוב: "המצרים אינם עושים שום דבר לפיתוח המקום, היחס הוא עוין. המצרים לא אוהבים פלשתינאים". ליחס הזה היתה השפעה ישירה על כמות המעברים. למרות שהגורמים הרשמיים טוענים שהתנועה אינה שונה בכמותה מן התנועה בימים הראשונים של הגבול – התושבים המקומיים, המתגוררים ליד ה"פשפש", טוענים שהתנועה ירדה מכ־200 איש ליום ל־20 – 15 איש. בטרמינל ההבדלים קטנים יותר, אבל גם שם פחתה התנועה.

עיקר המבקרים הם כמובן תושבי מחנה הפליטים, שנותר בצד השני – "קנדה". מלבד הטראגדיות המשפחתיות יש גם טראגדיות עסקיות – של איכרים, שאדמותיהם נותרו בצד השני ושל בעלי חנויות שאיבדו מגע עם עסקיהם. בעיית "הבתים החצויים", אגב, היא פחותה ביחס, שכן על קו הגבול נבנו בתים רק מאז 1967. הסכם שנחתם באפריל '82 קובע, שבסופו של דבר, תתחבר "קנדה" עם ישראל. אין תאריך יעד. לכאורה זה לא מסובך – התושבים רוצים את זה, המצרים דורשים את זה בכל תוקף והישראלים אינם מתנגדים. הבעיות צצות כשנגשים לביצוע מעשי. מצד אחד – מצרים אינה יכולה להרשות לעצמה, מבחינת תדמיתה בעולם הערבי, ליצור תקדים של בריחת תושבים ערביים מתחומה לשטח ישראל. מצד שני – ישראל לא מוכנה לויתורי גבול נוספים. חוץ מזה, נושא הפיצויים הוא מסובך מאוד. הבעיה, מקווים כאן, תפתר יחד עם בעיית טאבה. בינתיים עוברים ברפיח סוטרים מ"קנדה" ומורים מ"קנדה", מזכירות חיות לכך שהבעיה עדיין קיימת. מאור. ■

בזק, מוטורולה, תדיראן
הביאו לישראל את המהפכה
הגדולה ביותר, מאז הטלפון:

לגעת בטירוף

מאת בילי מוסקונה לרמן
צילום: דפנה קצור

פטריסיה אטלן: אמרתי לו בבית משפט את מה שכולם לא העזו לומר לו קודם: אתה זקוק לטיפול.

פטריסיה, שמוליק כבר לא קורא לך

חמש שנים חיה פטריסיה אטלן עם שמוליק קראוס. חמש שנים של טירוף, אלימות והרבה אהבה. היא מספרת על הבדידות, האומללות של חברה היוצר, כשהיה כלוא בבית־חולים לחולי־נפש. בסוף הסתבר לה שיש חיים אחרי שמוליק.

שמוליק קראוס: כמו שר התרבות של אברבנל.

תמונה ראשונה: איכילוב. שתיים בלילה. הטלפון מצלצל. בואי מייד! אני באיכילוב. קמתי. התלבשתי. נסעתי. בית החולים ריק מאנשים. שמוליק נמצא בסוף מסדרון ארוך מאד. יושב על כיסא גלגלים עם רגל גבוסה עד הירך. הגיטרה מונחת על הברכיים. מחזיק ביד חבל, שסופו קשור לתיק גדול שחור. שוטר דוחף את העגלה, שמוליק מחזיק את החבל שמושך אחריו את התיק.

בראש עוברת לי מחשבה שהתמונה הזאת היא תמצית שמוליק. הבן אדם נטו. בתוך התיק דחוסים ניירות, פרוטוקולים, הזמנות לבתי משפט, מכתבים שכתבתי לו, העצם של החתול שנדרס עטופה בנייר עיתון קשורה בסרט, אבנים קטנות נגד אמונות טפלות. לכל חפץ הגיון משלו במציאות המעוותת הזאת ואני לפחות ידעתי, מה המשמעות של כל דבר.

הוא מסתכל עלי מקצה המסדרון ואומר בפקודה: קחי אותי לטייל. אני מבקשת ממנו שיעזוב את התיק. הוא לא רוצה, הוא צורק. כל המציאות שלו בפנים. הלוגיקה שלי נשמעת כל כך אינפנטילית כשאני מנסה להסביר לו שאף אחד לא יקח לו את התיק. כל החיים שלי בפנים – הוא אומר. ויכוח סוער. בסוף הוא מסכים לעזוב את התיק. השוטר מקבל נאום של שעה איך לשמור על התיק ולהחזיק את החבל.

יצאנו לטיול. אני מנווטת כיסא גלגלים לתוך כל מיני חדרי־ניתוח ריקים. בחושך נוצצים הניקלים והצינורות בתגוחות מפחידות. אנחנו שנינו מדברים סמול טוק. שתית קפה, אכלת משהו. כאילו הכל נורמלי. והאנתרופולוג הקטן בתוכי מסתכל מהצד ואומר יופי, את הולכת בשתים עשרה בלילה באיכילוב, דוחפת כיסא גלגלים ומדברת סמול טוק עם מטורף.

תמונה שנייה: בית המעצר ברמלה. אני מחכה בחוץ. פעם ראשונה בחיים שלי בבית סוהר. ביקור ראשון אצל שמוליק. פתאום יש צלצול וכולם מזנקים פנימה. אני הולכת לאט. אנשים סביבי עולים על ספסלים וכיסאות, נתלים על סורגים כדי לתפוס מקום טוב. סורג עבה גדול מפריד בין אלה שבחוץ לאלה שבפנים. האסוציאציה הראשונה שלי היא גן חיות, גם הרעש גם הסורגים, גם האנשים שתלויים משני הצדדים.

שמוליק יושב בצד. הוא בתקופה הזאת של הטרוף שלו שצועק כל הזמן שאני הכנסתי אותו פנימה, בגללי הוא עצור. יחד עם זה נותן לי כל הזמן פקודות מטורפות. צועק עלי שאזמין רב לכלא כדי שנוכל להתחתן.

אנשים מסביב מנצלים כל שנייה. מדברים בקולי קולות. נלחמים על כל דקה. נוגעים אחד בשני. יש הרצון הזה לגעת. מתנשקים. עמדתי ושתקתי. לא ידעתי עד כמה הזמן קצוב. הביקור נגמר. כל האנשים שתלויים יורדים לרצפה. אני מרימה את העיניים ורואה סימנים של ליפסטיק אדום לכל אורך הסורג.

1980. אופנאית בת עשרים וחמש קובעת עם חברה בבאר תל־אביבי. הן נכנסות לבאר הכי קרוב לחנות, „ג'י אנד ג'י". להפתעתן – המקום ריק לגמרי. הן מתישבות בפינה, הבארמן ניגש אליהן ושואל מה הן רוצות לשתות ואיזה מוסיקה הן רוצות לשמוע. מכיוון שהן מעדיפות להיות עם עצמן בשקט, אומרת לו אחת מהן: „עזוב, מה שאני רוצה ממילא אין לך". בואי נתערב הוא אומר לה. היא נוקבת בשם ומר צרפתי שאף אחד לא מכיר בארץ. הבארמן נעמד מאחור הבאר ושר לה בצרפתית, בלי להחסיר מילה, שיר שלם של אותו זמר. נפלתי, אומרת פטריסיה אטלן, שבאותו רגע פגשה בפעם הראשונה בחיים שלה עם שמוליק קראוס. היא בת עשרים וחמש, הוא בן ארבעים ושש.

ביוגרפיה. פאריס, 1956, בחורה צעירה פוגשת גבר נשוי. שתי פגישות מקריות והריון. הגבר נעלם. נולדת תינוקת בשם פטריסיה אטלן. בתעודת הלידה שלה רשום: האב לא ידוע. הוריה של הנערה הרימו אותה והיא שולחת את התינוקת למוסד. מגיל שלוש עד גיל ארבע עשרה התגלגלה במוסדות. הרגש היהודי הלא מפותח שהיה קיים בה – גירה אותה לעלות לארץ. בגיל שבע עשרה ארזה מזוודה והגיע כתור עולה חדשה. מינהל הסטודנטים מימן לה לימודים תיכוניים. כשגמרה בהצטיינות – שיחררו אותה משרות צבאי. היא החליטה לחפש שורשים, נרשמה לבית ברל לימודי ארכיאולוגיה וידיעת הארץ. גם אותם גמרה בהצטיינות.

הפרק הבא היה חנות בגדים. השם – „פטריסיה". פינת ירמיהו דיזנגוף, רגמים מיוחדים, חוג לקוחות קטן, כל חודשיים קולקציות חדשות מיובאות מפריז. שום קשר להמוניות. כעבור חמש שנים, בגיל עשרים וחמש פגשה בבאר את שמוליק.

היו שלוש שנים טובות. כדי לא לזייף במילה שאמורת לבטא את הקירבה, היא מכווצת את היד לאגרוף, פורשת חמש אצבעות של יד שנייה ועוטפת את האגרוף המכווץ ביד הפרושה. היינו ככה – היא אומרת, אחד בתוך השני.

באותה תקופה שהכירו הוא חיה „און אנד אוף" עם אשתו, ג'וזי כץ, הבית שלה היה המפלט. ההתחלה היתה שיחות ומוסיקה כעבור כמה חודשים העביר את החפצים שלו לדירה שלה. מנסה לשחזר אחורה בזיכרון מה משך אותה. היא לא מתאמצת, אפילו לא בזיכרון, כשהיא אומרת את המילים הבאות: היה יוצא דופן. מאד חזק. מאד ילד. אינסטינקטיבי. לא מתורבת. חושים חדים. ראייה מאד מקורית. מורכב. מאד כאריזמטי.

כמחשבה מפוכחת ולא אינסטינקטיבית, מאוחר יותר, היא אומרת שהוא מילא אצלה פונקציות של אבא, מאהב, חבר, ילד. דברים שמעולם לא היו לה.

הקשר ביניהם התחדד והתעמק עם הזמן. לא חשבה על ג'וזי כץ. לא בגללה עזב קן חמים ומשפחתי, היו בחורות לפניה. גם לא התכוונה למלא מקום אם ילדיו. באופן עקרוני היא לא מאמינה ברגשי אשמה. אבן הנגף היחידה בקשר הזה, באותה תקופה, היה האלכוהול. בתנועה של ביטול ביד היא אומרת, הייתי נאיבית. הסתירה בקבוקים, התחננה, ביקשה, נלחמה. היה חזק מאד באלכוהול באותה תקופה. מכך הזמן שלהם יחד הפתיע. התרככה והתחילה תקופה של יצירה. עשה תקליט, השתתף בסרט, התחיל תכנית יחיד. ההצלחה הביאה את התהילה, התהילה הביאה את הנפילה.

הומר ארכיוני מאותה תקופה מעלה את הכותרות הבאות. „הזמרה העירה ושמוליק קראוס ישב ובכה". „...נעצר אמש פעם נוספת", קראוס נבדק בבית מעצר".

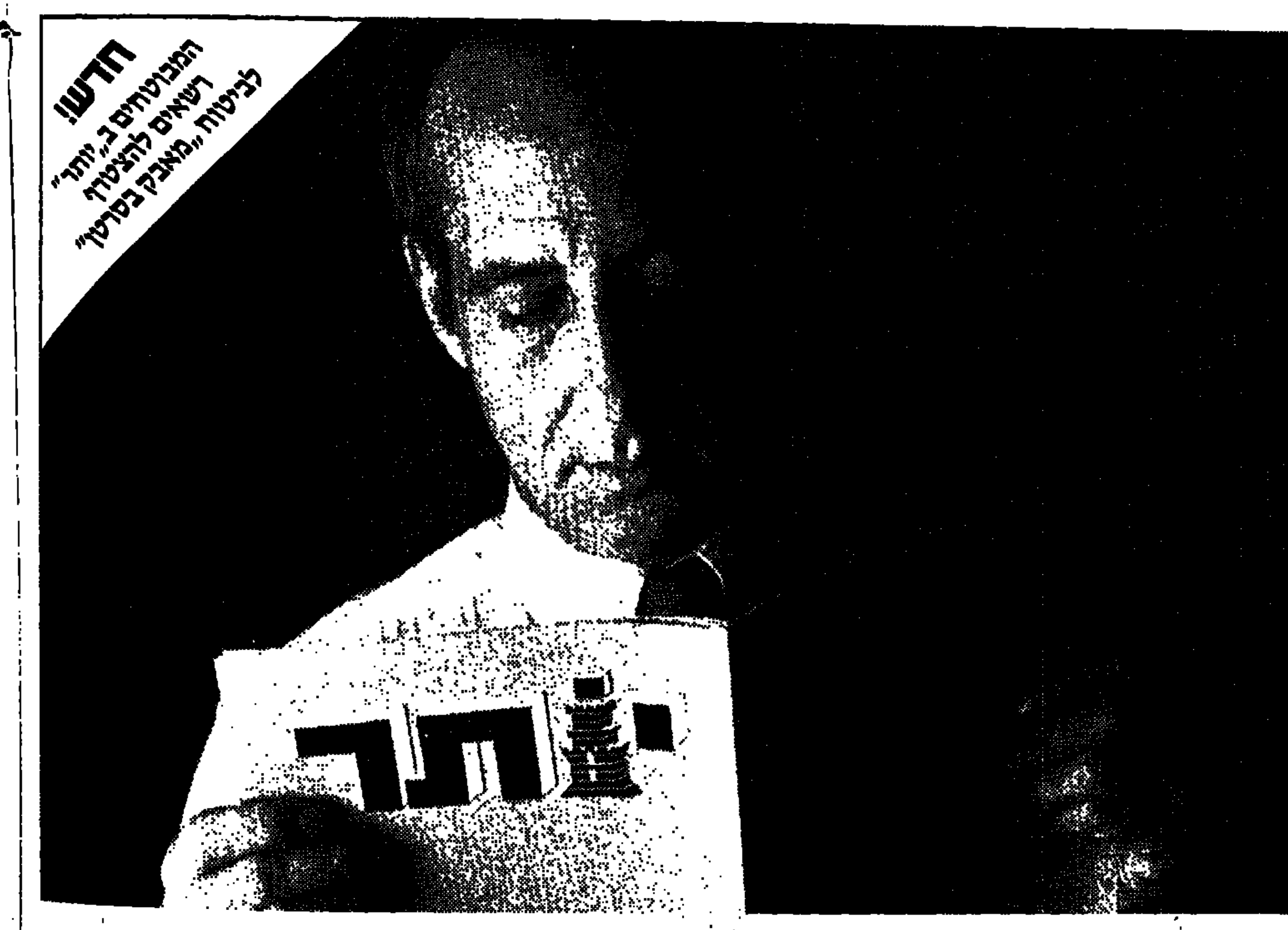
המציאות היום יומית מאחורי הכותרות היתה מורכבת, קשה. „ראיתי איך הבן אדם משתנה מיום ליום. החזיק את הגוף אחרת, הפנים כאילו התרחבו, יצאו לו קולות אחרים מהגוף, משפטים מוזרים, רעיונות לא הגיוניים". מאד בעדינות העלתה את הרעיון שיעבור באופן זמני לדירה שלו. ידעה שבהסטוריה שלו רשומות התקפות פסיכוטיות שקשורות להצלחה. קיוותה מאד שזה יעבור. באחד הימים צלצל וביקש עליה לו להביא מיד קסטות. לקחה מונית, הגיעה לדירה שלו, פתחה את הדלת וראתה ערימות של תמונות. שמוליק תעד כל רגע מהחיים שלו, צילם חלון שבור, מסגרת של תמונה, יונים על המעקה של המרפסת. כאילו צילם רגעים אחרונים לפני הסוף. הוא סגר אחריה את הדלת, השמיע לה שיר ואמר לה: יש לך שתי ברירות, או שאני אחנוק אותך או שאת קופצת מהחלון. זאת היתה זעקה קשה היא אומרת. זעקה לתשומת לב. הצליחה לברוח מהדירה שלו. נכנסה למונית ובדקה האחרונה שלח יד ותלש לה שרשרת זהב מהצואר. היא זוכרת בדיוק את התמונה, רואה אותו מעבר לשמשת המונית עם השרשרת שלה בין שתי הידיים והבעה של ניצחון מרוחה לו על הפנים.

בפעם הבאה כשהתקיף אותה בדירה שלה, קראה למשטרה ועשתה איתם „דיל". היא הסכימה להגיש תלונה בתנאי שהם ינסו לטפל בו בצורה רפואית ולא לאפסן אותו בבית סוהר כל יומיים.

בבית המשפט ידעה שהולך להיות מחזה. שמוליק סילק את כל עורכי הדין, היה הסניגור של עצמו. קם,

(המשך בעמוד 40)

מגדל נותנת „יותר"
לעצמאיים ולשכירים

תוכנית ביטוח חיים חדשה המעניקה יותר ביטוח ויותר מקופת גמל

„יותר" הינה תוכנית ביטוח חיים חדשה של חברת הביטוח „מגדל" שנועדה לשכירים, מנהלים ועצמאים. התוכנית הותאמה במיוחד לתנאי המשק הישראלי ולצרכים הביטוחיים והפנסיוניים, כאשר היא משלבת יתרונות ביטוח חיים עם יתרונות קופות הגמל.

„יותר" - כל התנאים בפוליסה אחתו
בפוליסה החדשה הכל פשוט, ברור ומרוכז בפוליסה אחת, כאשר כל התנאים נשמרים לאורך כל תקופת הביטוח.

„יותר" מסלולי ביטוח
הפוליסה גמישה ומאפשרת לכל מבוטח להתאים את סכומי הביטוח והחסכון לצרכיו ואף לשנותם במהלך תקופת הביטוח.

„יותר" תשואה
תשואה ריאלית קבועה ומבוטחת על כספי החסכון בגובה 4% – 4.25% לשנה בריבית דריבית והצמדה למדד לאורך כל תקופת הביטוח.

„יותר" בטחון
הפוליסה מעניקה יותר בטחון למעביד, לעובד ולעצמאי ובני משפחתם וחוסכת הרבה דאגה.

„יותר" הטבות מס
מעביד, עובד ועצמאי יכולים לנצל באופן מקסימלי את הזיכויים והניכויים שהחוק מעניק בגין רכישת תוכנית ביטוח וחסכון.

„יותר" הצמדה
למעביד ולעובד – הכיסוי הביטוחי, כספי החסכון והפרמיה צמודים לשכר השוטף או למדד בהתאם להחלטתם.
לעצמאי – הכיסוי הביטוחי, כספי החסכון והפרמיה צמודים למדד.

פנה לסוכן הביטוח שלך ב„מגדל":
מגדל מחוז המרכז
רח' סעדיה גאון 26, ת"א, טל. 03-647647
מגדל מחוז הצפון
רח' הרצל 27, חיפה, טל. 04-672141
מגדל מחוז ירושלים
רח' בן יהודה 34, ירושלים, טל. 02-228441
מגדל סניף באר־שבע
רח' חנשיאים 25, מרכז רסקו, טל. 057-38111

קבוצת הביטוח
מגדל
מגדל שלנו משוז

וימר טמיר כהן (יעקבסון)

הצד הרביעי של המטבע

החזאי (מעין משל)

החורף הזה היה באמת יותר מרי. עוד לא היה לי חורף כזה. כבר הרבה שנים אני חזאי, אבל דבר כזה – יום אחד סיביר ויום אחד חמסין, דבר כזה עוד לא היה לי.

שוב אמרתי שירד גשם בצפון ובמרכז ובהיר בדרום, ושוב היה בהיר בצפון ובמרכז, וממטרים פזורים בדרום הארץ הרטיבו כל גמל שלא תפס מחסה בזמן. אני מצטער. אני רק חזאי. ולפני שאתם עוד פעם מתחילים לקלל אותי, אני רוצה להגיד לכם – חבר'ס, זה לא מרע. אני רק חזאי, וכשאלוהים ביטל את הנביאים, נשארו רק החזאים. אתם צריכים להסתפק בנו, או שתנחשו לבד ותעזבו אותנו במנוחה. שתבינו, חזאים יכולים להגיד רק בערך. לא, אף אחד לא יודע מה יהיה מחר ב ד י ו ק. וזה כולל גם חזאים. זה לא מרע, ותשעים אחוז מהמקצוע זה ניחוש טהור. אני יושב לי על המרפסת ורואה עננים, מרטיב את האצבע ומרגיש את הכיוון של הרוח, ומתחיל לעשות ספקולציות.

רק אל תגידו לי שהיום החזאות משוכללת ואפשר להגיד בדיוק כי יש כל מיני לוויינים ששולחים צילומים של כדור־הארץ. לא לי, חברים. אני כבר שלושים שנה במקצוע ועוד אף לוויין לא שלח לי שום צילום. אני בחיים שלי אפילו לא ראיתי לוויין. אז תגידו לי – אולי פה החזאים פרימיטיביים, אבל באמריקה החזאות ממוחשבת ומשוכללת. באמריקה הם יודעים מה יהיה מחר בדיוק. ב א מ ר י ק ה. תמיד המילה הגדולה הזאת. אז שיהיו לכם שערות על הראש כמה סערות היו באמריקה הזאת שלכם אחרי שהחזאים המתוחכמים שלהם הבטיחו להם נַייס דֵאי. לא, אי אפשר לדעת, ומי שאומר לכם שהוא יודע אם מחר ירד גשם – תדעו לכם שהוא שקרן, ותיזהרו ממנו.

אני לפחות מ נ ס ה להגיד את האמת. לוקח ריזיקו. אם אתם מקשיבים לי היטב אתם בוודאי שמים לב איך אני לפחות משתדל לעקוף כמה שיותר אפשרויות של מזג אויר במשפט אחד. אני אומר: „מחר יהיה מעונן חלקית עד בהיר עם אפשרות לגשם בצפון שעלול להתפשט למרכז הארץ ואולי גם לדרום הארץ." תראו כמה אפשרויות גלומות בתחזית הזאת! אם אתם מסתכלים למעלה ורואים שבהיר – צדקתי. מעונן חלקית – גם צדקתי. ואם יורד גשם בצפון הארץ – אמרתי לכם! ואם הגשם מחליט פתאום להתפשט גם למרכז הארץ ולדרום – גם טוב. העיקר לא ללכלך. שיטה אחרת היא לשחק על זמן: „בתחילה יהיה בהיר אחר כך מעונן חלקית. מאוחר יותר יתרבו העננים וירד גשם." כרור כשמש שאחרי בהירות, בשלב מסויים מתרבים העננים, וכשיש הרבה עננים – בוודאי שירד גשם, אלא מי ידע? השאלה היא במשך כמה ז מ ן יתרחשו כל האירועים התגיגיים הללו – יום? שבוע? שנה? לא משנה, העיקר שהחזאי יהיה מכוסה, ואם מתרבים העננים וגשם לא יורד – אז משהו במדינה הזאת באמת לא בסדר, וכדאי לעצור ולחשוב איפה טעינו.

היום, ברוך השם, אין לי כל כך הרבה שטח לכסות. פעם זה היה נורא. מי אני בכלל? לא נביא. נַחְשָׁן טמפרטורות ממוצע. והם מצפים ממני שאשב על גבעה בגליל ופפי ברומטר, ואנחש להם כמה מעלות אני חוזה מחר במדבר סיני. ככה הם עשו ממני ספקולנט של מעלות. מרוב שהייתי צריך לכסות כל כך הרבה שטחים, אני התחלתי לזלזל. למרות. פעם הייתי יושב על תחזית שעתיים־שלוש, מסתכל קצת לאן נושבת הרוח. היום – השעה שבע והרי התחזית. אני אפילו לא מסתכל לשמים. מרוב שחור לא רואים אף כוכב, מרוב שטחים לא רואים את היער.

לפעמים אני מנסה להיות חכם ולהגיד דברים קצת יותר ברורים, ואז כמובן אני אוכל אותה בגדול, כמו כל החכמים שמנסים להיות חכמים ולהגיד דברים קצת יותר ברורים. למשל, אני חוזה סערות רעמים וברקים ומימטרים חזקים בצפון הארץ ובמרכזה. למחרת – חמסין כבר. לכן תמיד עדיף לחזות מימטרים פזורים. פזורים זה יכול להיות רק מימטר אחד, כגבעת אולגה נגית, ועוד איזה מימטרון מתחת לאיזו ממטרה מרעננה. פיזור כזה. ושאר הארץ יכולה מצידי להיות שטופת שמש כמה שהיא רוצה. אסור להתחייב, אני אומר לכם, זה לא מרע זה. זה מזג אויר.

כשאני מתחיל לקבל את ההערות האלה, בעיקר במכולת של השכונה שלנו, אני מנסה להחביא את הראש מתחת לאחר הדלפקים, ואני מגמגם להם: „אני מצטער, אבל אי אפשר להגיד בדיוק." וכיוון שאני גם די מסורתי, אני מוסיף לפעמים: „זה הכל מלמעלה. אלוהים גדול. למשל, אתם לא יכולים להכנס ללבנון ולחכות שאחר כך תהיה גם שנה גשומה ומבורכת. זה ידוע שבכל פעם כשהעם חרא – אלוהים קורם כל סגר להם את הברזים, יבש להם את הארץ. ולפי איך שהמוסר שלכם עוכר עכשיו – תשמחו שאין רעידות אדמה ברוך השם, ותשתקו."

אשתי, סגרירה, אמרה לי לא פעם: „חזי, תצא מזה. אף אחד בעולם לא יכול לדעת אם מחר יהיה חם או קר, ואם מישהו יודע – זה בטח לא אתה. אתה בקושי יודע מה השעה, הרי שנינו מכירים אותך, חזי." אבל אני אומר לה שאני לא מוכן לוותר. האנשים, אני אומרת לה, רוצים לדעת איזה יום יהיה מחר, ויהי מה. והם לוקחים בחשבון שמחר זה מחר, ואף אחד פה לא נביא. אם כל אחד יחליט איזה מזג אויר יהיה פה הרי תשתולל פה אנרכיה. תוהו ועבודה. ואני לא איכפת לי לנחש. להיות זה שמסתכן ומנחש להם את מחר. זה לא מרע, אבל זה נותן להם חשק להמשיך. הרבה אנשים קמים בבוקר כדי לראות אם ניחשתי נכון. וזה כל מה שמחזיק אותם.

וגם אותי. כי אם אני לא אהיה חזאי – מה אני אהיה? עוד איזה נביא שקר? ותהו – פה ושם אני מרייק כחוט הסערה. נכון, לפעמים אין לי מושג מהחיים שלי. אני תופס ערב לא טוב ונדמה לי שמחר יהיה תוהו ובוהו עם סיכויים לאדם וחוה. ולפעמים אני ממש נישבר ואין לי כח לחזות יותר. ואז אני שולף את הטריק האחרון שלי:

תחזית למחר – רומה.

החורף הזה הוא באמת יותר מרי. עוד לא היה לי חורף כזה. כבר הרבה שנים אני חזאי, אבל דבר כזה – יום אחד סיביר ויום אחד חמסין, דבר כזה עוד לא היה לי.

הניחוש הנכון – על גבי התמונות.

יהונתן גפן

שיר השירים לאבא

בגין על כוכב שבתאי

המשורר אהרון שבתאי, מפ"מניק לשעבר, בועט בעברו ובחינוך של הוריו המפא"יניקים. הוא חי בצילו של אחיו הסופר יעקב שבתאי ז"ל, אך מתחמם לאורו של מנחם בגין, אביו הרוחני החדש, לכבודו כתב ופירסם פואמת־הלל לא כל כך מובנת.

מאת מיכל קפרא

בגין ואהרון שבתאי: ראש ממשלה לשעבר ומשורר מאוהב: "אם בגין היה פה הייתי נותן לו נשיקה. אני באמת אוהב אותו אהבת נפש". בגין לא פה. במקום נשיקה, יש שירי אהבה, פואמה: "בגין". שורות קצרות, כתים ממוספרים, רחוק מהמושגים שלנו על שירי אהבה. השיער של בגין לא מתברר שם כרוח. אלא שיותר משירי אהבה, יש בספר הזה אמירה בוטה על ישראל עכשיו. על ישראל של פעם. עלינו.

בגין, אינו המנהיג הראשון שזוכה לשיר אהבה מפרי עטו. בן גוריון, גם הוא זכה. אלא שתמונתו של בן גוריון רק עיטרה את הכריכה, ואילו שם הספר היה "החמור". (..."התרצה למצוא/ את/ בן גוריון?/ קרע את/ המזרון/ וחטט בקש/ רצונך למצא/ את/ בן־גוריון?/ הקא/ את האמצה"...). הפצות הקיבוצים החרימו את הספר מיד עם יציאתו. אהרון שבתאי לא מבין למה. "לומר על בן־גוריון שהוא חמור, זה קומפלימנט. זו חיה של ארץ ישראל. בציורים של גוטמן החמור יפה. זה חמור במובן החיובי. חיית שדה. אבל הזעיר־בורגנים האלה של הקיבוצים החרימו אותו. דיברתי עם שני פקידים שם, ממש כמו ברוסיה במשרד החינוך הסובייטי, והסברתי להם שחמור זו חיה פשוטה, חיית עבודה. גם אני מנסה לברוא לי חיים חמוריים. פשוטים. בספר יש דיאלוג בין בן־גוריון לאמא שלי, ושם הוא אומר לה, אל תהיי חומרנית, תהיי חמור". הקיבוצים לא השתכנעו.

אהרון שבתאי בועט. בועט בחינוך המפא"יניקי של הוריו, בסטלין, כוכב נעוריו, ובלילה ההוא של המהפך, ששנתו נדדה מהאימה שהפילה עליו היבחרו של מנחם בגין לראשות הממשלה. "שנאתי אותו כמו כולם". עכשיו הוא אוהב. "זה לא קונץ לאהוב את אנטולי שצ'רנסקי. זו לא חוכמה גדולה לאהוב יהודי מ'יד ושם'. צריך לאהוב את הרב פרץ, את בגין. בגין זה מה שרחוק, הוא האתגר שלנו. לאהוב אותו זה כמו לגלות כוכב חדש, במקום להעלות גרה כל הזמן. רציתי להבין איך כל־כך הרבה אנשים אוהבים אותו. הרי זו לא גרמניה, אנשים לא מטומטמים."

כתכנית "זה הזמן" הוא דיבר על בגין כמושגים של היכולת הנגטיבית, מחיקת העצמיות, האני. הצופים בבית, גם אלה שהשתדלו להבין את המשורר התימהוני, לא כל־כך הצליחו. "זו הפעם הראשונה שדיברתי בטלוויזיה", הוא מתנצל, "אין לי טלוויזיה בבית. אני לא יודע איך מדברים שם". הוא כמעט נעלב מעצמו. מרגיש שההסבר נשאר תקוע בתוך הבטן. עכשיו הוא מגייס כוחות להסברים קליטים. הכוחות הללו הם זמניים. הטרמינולוגיה הכמעט־סתומה שלו היא קבועה יותר. "לאחר שבגין נבחר – למדתי להעריך את האינטגריטי שלו. ראשות הממשלה שלו היתה מאוד חשובה. הוא עשה דמוקרטיזציה של המדינה. ישראל השניה היתה מחוץ לעניין. בגין היה מזוהה עם כל העם. כל עדות המזרח נהפכו לאזרחים שווים."

אבל החשוב מכל: "בגין ידע לגדל את הבן שלו, וזה מספיק. הספר שלי הוא גם על גידול ילדים. אנחנו צריכים לחשוב קודם כל עצמנו וזה מתחיל באהבה לאבא ולבן. חביבי, אני אומר, לפני שתדבר על אהבת הפלשתינאים – תאהב את הבן שלך. אני מכיר הרבה מראשי שלום עכשיו, ואני רואה איך הם מתייחסים לילדים שלהם. קודם כל שידעו להתייחס לילדים שלהם, ואחר־כך שידברו על הפלשתינאים. בגין ידע לגדל את הבן שלו. תמיד חיפשתי לי אבא, מישהו שיוליד אותי. אולי בגין הוא מעין אבא. כספר של בגין "המרד" מסופר על היותו במחתרת. הוא היה כמו עראפת שהתחבא, אבל בגין היה שם עם כל משפחתו. הוא אבהי וזה מצא חן בעיני. אחר כמו מאיר יערי, שבנו התאבד, זה לא מוצא חן בעיני, לא עונה על הצרכים הפסיכולוגיים שלי".

משפחת שבתאי עלתה ארצה מפולין בשנת 1925, והתיישבה בתל־אביב. תא תל־אביבי: אבא, אמא, שלושה ילדים. הבן הבכור, היה הסופר יעקב שבתאי ז"ל. "אבא היה ממקימי סולל בונה. משפחה מפא"יניקית. ההורים דאגו לנו מאוד מבחינה חומרית, אבל הזניחו את הצד הנפשי. הגוף שלי הלך בתל־אביב, אבל, למעשה, הייתי סתם גוש אוויר. יעקב אחי, היה גדול ממני בחמש שנים. אני זוכר שהוא היה מעצבן אותי. פעם הוא הוציא לי לשון מאחורי דלת זכוכית, ואני לקחתי פטיש ושברתי אותה. הוא תמיד התאים לאידיאלים של ההורים והמשפחה, שכאילו נבנו עבורו, וזה יצר לו בית, שהיה גם הקבר שלו. תמיד הוא היה צריך להיות יעקב הנחמד והנפלא. אני לא הייתי מותאם לכלום. הדבר היחיד שאני יכול לומר זה שאהבתי גפילטע־פיש. אני אוכל גפילטע־פיש – משמע אני קיים.

"אמא שלי השתדלה מאוד, אבל היה לה מחסור גדול. היא עצמה לא קבלה הרבה בילדותה. היא נתנה אבל תמיד זה היה כאילו לוקחים לה. אם למשל, היינו מדברים על בטהובן, היא היתה אומרת, הלוואי והיה לי משהו לתת לו, לעזור לו. אבל אם בטהובן היה נכנס הביתה, היא היתה אומרת, תבוא מחר, צריך לשמור בשר ליעקב ולאהרון. לא ידעו אז לדבר על עצמם. אי־אפשר היה בבית לתקוע נור, ואפילו להגיד את המילה. זה היה מתנק נורא. איפה אפשר היה לחשוב בכלל על טיפול פסיכולוגי? כל הקומפלקס הזה סגר עלי וגם על יעקב. הוא היה יותר תלוי ממני.

"אחי היה תלמיד טוב, הילד הטוב, וזו מופרעות הכי קשה. אני הייתי פרובלמטי. הלכנו יחד לתנועת הנוער מחנות העולים, ואחר־כך לשומר הצעיר. אחי היה מדריך, ואני אפילו לא קבלתי עניבות. מכל הקריירה הארוכה שלי שם קיבלתי רק עניבה אחת מתוך שש. תמיד היו עושים לי בירורים ובסוף מחליטים לא לתת לי עניבה או סמל. יעקב קיבל סטיפנדיה ללימודים בתיכון עירוני א', הלך לצבא והתחתן עם עדנה בת קיבוץ מרחביה. אני הגעתי למרחביה, כיוון שלא הסתדרתי עם הציונים כבית־ספר. הוא הגיע לקיבוץ והיה מרכז ענף החזירייה. אני הייתי השליש שלו. הערצתי אותו. הוא היה שם כוכב."

אהרון שבתאי עזב את מרחבייה והגיע לתל־אביב. אחיו יעקב עזב את הקיבוץ מאוחר יותר. בתל־אביב הכיר אהרון את מאיר ויזלטיר ויונה וולך. בוהמה. פרסום שירים ב"עכשיו" מספר שתיים. "באופן סוציולוגי אני שייך לשנות השישים. ההיפים. אני לא שייך לדור של אחי. אלה שהלכו לקבוץ, נשארו, ועזבו. מעגל סגור. אני לא חזרתי הביתה. בתל־אביב לא מצאתי את עצמי, והגעתי לירושלים. היה לי חופש ליצור את עצמי. בכלל הייתי צריך להחליט מי אני. לא ידעתי מי אני. אולי ידעתי רק שאני מפ"מניק, ואחד שאוכל גפילטע־פיש. אז היינו שמאלנים מאוד. יעקב היה חתום על עתון ממוסקווה. היינו שייכים לשפת השמאל המפ"מניקית.

בירושלים התחלתי ללמוד יוונית. חיפשתי שורשים. אנחנו חונכנו שליהדות אין כבר ערך, שהיא דת של נבערים מדעת. יוונית עתיקה היתה בסיס טוב. אבל החיים בירושלים לא היו חיים אלמלא פגישה משמיים עם אחד האנשים המיוחדים בעולם – אמה של אשתי, שהפכה להיות עבורי מעין גורו. הייתי יתום בלי הורים, ובירושלים היה לי מזל גדול יותר מאשר לסינדרלה. הורי לא היו מסוגלים לבטא את המילה פסיכולוגיה, ואני היכרתי בת של פסיכולוגית. ההשפעה שלה עלי היתה עצומה." לאחר נישואיו נסע לעשות את הדוקטורט בפריז. שם, לדבריו, קרה המהפך בדעותיו הפוליטיות. מהפך קטן, לבגין לא היה עדיין מקום בו. "בפריז, באופן טבעי השתייכתי לשמאל. אבל השמאל בסורבון לא הכניס סטודנטים ישראלים לאגודת הסטודנטים. במלחמת ששת הימים יצאו כל השמאלנים להפגנות נגד ישראל בחצר הסורבון. פתאום התברר לי כמה שהם שונאים אותנו. זו היתה מעין התפכחות. בתקופה ההיא עשינו אשתי ואני טיול טרמפים לספרד. באחת הנסיעות התחלנו לדבר עם הנהג על השקפותינו הפוליטיות. הספרדי געך בי וביייש אותי. הוא כמעט זרק אותי מהאוטו. הוא לא הבין איך אנחנו יכולים לתמוך במי שרוצה להשמיד אותנו. מאז זרקתי את השפה הזו לפח. לפני כן הייתי נפגש עם פלסטינים והייתי מתנצל. כל הזמן מתנצל. כמו היודנראט."

עכשיו יש לאהרון שבתאי שפה חדשה: "אנחנו עם מיוחד במינו. עם שמדליק את האנושות. אנחנו המוצארט של העמים. במקום מוצארט רוצים שנהיה עורך־דין או רופא. הבסיס שלי הוא: איך לאהוב יהודי. המשוררים והסופרים של היום מדברים בשפת הפוליטיקאים, שהם אנשים תקועים. הם מזדנבים אחריהם, ומתחפרים בתפירות כמו במלחמת העולם הראשונה. אני חי בתקופת המחשבים וצ'לנג'ר. כל השירה הפוליטית העברית מאז הליכוד ומלחמת לבנון היא בעיקרה של השמאל. מין מפלגתיות. כמו בשוק

אהרון שבתאי עם ילדיו בחצר ביתו בירושלים: תמיד חיפשתי לי אבא (צילום: יוסי זמיר, סקופ 80)

כולם מגינים על הבאסטות שלהם וחושבים שהם מנצחים. בשבילי נצחון זה כשמישהו משכנע אותי שאני טועה, ולא כמו איזה מפ"מניק עם בלורית ומצח חוק. זה כמו להחליף מכונית, זה המנוע שלי, בגלל זה התקדמתי בתור משורר".

בשנת 1965 יצא לאור ספר שיריו הראשון של אהרון שבתאי "חדר מורים". הביקורות, ברובן, אהבו את הספר. "הייתי משורר מבוסס, אז לא כתבו על המשפחה, זו היתה חדשנות. יעקב אחי הושפע מזה. בספר 'הדוד פרץ ממריא', הוא כתב על הסבתא באותם מנחים שלי. קצת התעצבנתי. כתבתי לו שזה מפריע לי. אחר־כך הוא שינה קצת, במקום לכתוב על קופסת הפח האותנטית של העוגיות, הוא כתב קופסת קרטון. הוא נעשה סופר תל־אביבי. הוא דיבר יידיש יותר טוב ממני ותמיד ידע את כל הסיפורים על המשפחה. אני הייתי מסתכל על אמא שעושה אטריות, הייתי הולך אתה לקניות. יעקב היה איש חברה, אני נמשכתי לרומם. ההסתכלות שלי היתה יותר סטורקטורלית. אני זוכר את המירצפות בבית, חור בקיר, איך הייתי מקיף נמלים עם רוק.

אף פעם לא חשבתי שהוא ימות. הוא היה כמו אנציקלופדיה מהלכת. ברגע שהוא נפטר, המשפחה נגמרה לי. "בבית תמיד אני כתבתי. הוא לא היה איש ספר. הוא היה ספורטאי כזה. היינו קוראים לו השור, כי הוא היה שוף תמיד, לכש רק תחתונים, יחפן כזה. לא שור נוגח, אלא חיית שדה שעירה שופה ויחפנית. "כשיצא ספרו 'זכרון דברים' לא אהבתי אותו. אח שלי הוא הביוגרף של תנועת העבודה. אצלו יש שנאה למציאות החדשה. הוא אומר תל־אביב השתנתה, והוא שונא את השינוי הזה, זה כבר לא הבית שלו. יש געגועים לעבר. וזה מה שקרה לתנועת העבודה, שהיא יצרה משהו ועכשיו היא מתנכרת לו. כמו אמן שמתנכר ליצירתו. זו תמצית מפלתה הרוחנית של מפלגת העבודה. וכלפי חוץ קיימת כל הזמן התנצלות. אנחנו מנסים לשכנע את הגרמנים שאנחנו ילדים טובים. אני שונה ממנו, אני לא אוהב יפי־נפש. אני רוצה שנהיה אמיתיים. אל מול ההתנצלות והגעגועים, אני רואה את החיים אחרת – יש כל הזמן זרימה. אנשים חדשים נולדים, דברים נהרסים, ודברים נוצרים. אי־אפשר לבנות בלי להרוס. יש פה שפה חדשה וצריך ללמוד לקרוא אותה. לא רוצה לחזור לימים של א.ד. גורדון למרות שאני אוהב אותו. גם היום יש דברים נפלאים. אין למה להתגעגע. נכון, יש טעויות. כמו בכדורגל. גם מכבי חיפה מפסידה פתאום. ככה זה כוחות החיים, ואדם מבוגר מתאים עצמו לזה.

"לא הכל היה אז טוב. בנוף הזה שאני גדלתי בו אדם היה מדבר על הדברים הכי יפים, אבל יושב עם הגב לילדים שלו. אבא שלי היה קורא עיתון בארוחת צהריים. כל המפ"מניקים האלה – סתם סיסמאות יפות. לכן 'זכרון דברים' נראה בעיני דקדנטי. הספר הזה מתאר איך למות מבחינה רגשית. אני נסיתי לשחות נגד הזרם, לכתוב על לידה, על חינוך ילדים וזה לא כל־כך פופולרי."

יש בך קינאה להצלחתו של יעקב?

"יש מידה מסויימת של קינאה, אבל מצד שני – אני בעצם מאושר. השירה שלי לא מכוונת לקהלים גדולים. השפה שלי מורכבת ופורצת דרך אחרת. כל השירים שלי יוצאים עשר שנים מוקדם מדי לטעם המבקרים. זה עדיין לא נחשב שירה."

ספרו השני "קבוץ" יצא בהוצאת הקיבוץ המאוחד. לאחר זמן מה התבקש בידי ההוצאה לבוא ולקחת את כל הספרים שנותרו. "הם פשוט לא הבינו מה הם מפרסמים, ואחר־כך התחרטו. הם בורגנים ולא פועלים. אני כתבתי על פטיש, על מסמרים, אבל הם מנותקים מזה. מנוכרים." בשנת 1976 פירסם את ספר שיריו "פואמה ביתית", שהיווה גם כותרת לשאר ספריו: "חרא, מוות", "החמור", "ספר הכלוס", "חוט". קטע מתוך "חרא, מוות": "... לחרבן/ מבלי להחיל/ את/ בעלותי/ על החרא/ ... הכל תמיד/מצחין/ופחות מכל/התחת".

שבתאי: "לפני כמה שנים גיליתי את התלמוד והיהדות. החיים שלי השתנו מאז, פתאום ראיתי שאני לא אלבני. כל הפואטיקה שלי היא של התלמוד. ראיתי שאני מדבר יהדות קלאסית." בפואמה "בגין" חוגגת הפואטיקה הפילפוליסטית. הנה קטע מתוך הפואמה "בגין", המתאר את חיילי האצ"ל, שביצאם מכסים בשכונת התקווה, חדרו מחופשים לחיילים בריטים למחנה צבאי בריטי והחרימו שם נשק: "נאמר/ "בשכונת התקוה"/ ומה/ טעם נאמר/ שכונת התקוה?/ אותם/ אצ"לניקים מחופשים – / מדובר בהם/ בהנהגתו/ של גדעון/..."דבר השם: אינו חרוט/ אל/ תגיד 'חרוט'/ אלא 'חרות' (על הלוחות)'..." כמה זו פואטיקה יהודית או לא, יכריעו המומחים. כדי להכריע בדבר סתימותה של הפואטיקה, לא צריך מומחים.

צלם מגיע. שבתאי לא עושה עניין מהצילומים. הכלב משתולל. שבתאי לא כל־כך רוצה להצטלם עם הכלב. "אני לא כל־כך איש כלבים". הכלב לא נרגע. "כל בחורה שבאה הוא קופץ עליה", הוא מתנצל, "עכשיו אני מבין שכלב נמשך לנשים". אחר־כך הוא מתנצל על המהפיכה בבית. בית ערבי בשכונת בקעה הירושלמית, שאפילו פטמה העוזרת לא כל־כך מצליחה להשתלט על הבלגן. הצירוף של הבית הערבי ופטמה, יכול לתפקד כעיטור לא רע לספר "בגין". "אם יש בית אלגנטי – זה מפריע לילדים. כשהם יהיו גדולים נשים על הריצפה שטיח יקר. אני לא רוצה שפסל יקר יהיה חשוב יותר מהילדים". בכניסה, על חמישה ווים, תולים חמישה מעילים. כמו פעוטון של קיבוץ. חמישה ילדים: לוטם (14), גומא (12), גנו (10), למואל (8), נהר (4). בחדר העבודה של שבתאי, יש שולחן כתיבה לבן למואל ומיטה גדולה. במיטה ישנים בלילה אבא, אמא, ועוד שני ילדים. בימים אלה, קולין אשתו, פסיכולוגית במקצועה, בהריון. "ילד ששי בגיל ארבעים ושבע זה הדבר הכי אנואיסטי. ילדים זה מאור חשוב. פולחן יסודי. זה בעיני הבסיס של החיים – לידה נישואים הולדה.

"אני לא גוש בטון. להיות אבא, זה קודם כל לעשות עבור עצמך. אלה שמזניחים את הילדים מזניחים את עצמם, והזורים על מה שהוריהם עשו להם. כל פעם שנולד ילד יש הזדמנות לתקן משהו ביחס לעצמך. זה איפשר לי להשתנות בתור משורר. כשחיים עם ילדים זה אולי לא נוח אבל זה מפתח. זה המהות של הפואימה הביתית. בית זה לא קירות, זה אבא אמא וילדים."

בגיל ארבעים ושבע, מרצה לדרמה יוונית באוניברסיטה העברית ("הם לא נתנו לי קביעות אז אני בתופשה"), בלי מכונית ("מכרתי אותה הייתי צריך כסף"), בלי בית מסודר טיפיטופ, בלי נסיעות לחו"ל. "רוב האנשים בגיל העמידה הם אנשים מתים מבחינה רגשית. המוות הרגשי הזה הוא שקוטל את האנשים ולא הסרטן והתקפות הלב. הילדים מגנים עלי מפני המוות הזה. רוב בני גילי חיים חיים נוחים, אבל הם משלמים עבור זה מחיר גבוה.

"אנשים שרוצים מדינה עבור הפלשתינאים הם בעצם מספרים משהו על עצמם. הם מדברים על החוסר שלהם. זה שאני לא חבר עם נתן זך וכנחס פרי זה בגלל שהם מלאים שנאה למדינה. אני אוהב אותה אהבת נפש. פעם נסעתי עם יהודה עמיחי, שאותו אני אוהב מאוד, לקיבוץ רשפים. עמיחי אמר לי בדרך 'רק שתהיה להם (לפלסתינאים) מדינה'. השפה הזו היא שפה של יהודים, שלא היתה להם מדינה. אני לא דואג להם. מבחינה פסיכולוגית לתת לעצמך זה דבר בסיסי, ואדם הדואג לאחרים זו מופרעות. לא כל דאגה לאחרים היא הומניזם. אנחנו צריכים לאהוב את היהודים ולתת לעצמנו. זה משהו בסיסי."

הספר "בגין" מונח על השולחן. אהרון שבתאי מניח עליו יד. את בגין לא פגש. סביר להניח שגם לא יפגוש. "מנחם בגין", הוא אומר, "בעצם ממשיך את דרכם של בן־גוריון, ברל כצנלסון, גולדה ודיין. מבחינה פוליטית הוא לא שונה ממפא"י." מול שבן־גוריון לא שומע. ■

תצפית מצויינת על גמלא מאחר ההנצחה למתיישבי הגולן. מול טריכיי (מגדל), שגם תושביה נלחמו ברומאים.

אדר א' תשמ"ו
מאת נילי פרידלנדר
צילומים: שי גינות
בשיתוף רשות שמורות הטבע

19. אל הגדה המיזרחית של הכינרת

ילויה של ספינה רומית עתיקה ששקעה בים כנרת, בימי מרד היהודים ברומאים, בשנת 67', מביא אותנו אל גמלא. הספינה שנתגלתה קשורה בקרב הימי של יהודי טריכי, ליד מיגדל של ימינו, בגדה המערבית של הכנרת. גמלא – "מצדה של הגולן" – היתה על צוק דמוי־גמל הנשקף מהגדה המיזרחית של הכנרת לעבר טריכי הקדומה.

אך לא רק זכרונות עתיקים מביאים אותנו עכשיו לכאן, אלא גם מרבדים של עשב ירוק ורך ופריחה אביבית עשירה על הרמה הבזלתית. הולכים בשבילים על שפת המצוקים ומעל הנחלים העמוקים. נשרים דואים באוויר. רק נוסעים קילומטרים אחדים מיזרחית לעין־גב, והנה טיול נהדר וקל לכל המשפחה, עם הליכות נינוחות במסלולים משולטים היטב. הולכים למעלה, במשולש שבין נחל דליות לנחל גמלא הנשפך אליו, ונגוף יש גם חרמון מושלג וגם קטע של הכינרת. לזה מצרפים גם ביקור אצל העירינונים הזהובים הפורחים בשמורת נוב, ואולי גם הליכה קצרה בבוסתנים על שפת נחל אל־על.

מי שיבוא הנה לסופשבוע חורפי או אביבי, יוכל לחבר את הטיול הזה עם רחצה במים החמימים של חמת גדר. יש מה לראות ולעשות פה. צריך רק לבוא. יש קסם מיוחד בלהיות כאן מחוץ לעונה. שיא העונה של המבקרים באיזור הכינרת הוא דווקא בחודשי הקיץ החמים מאוד.

הנה יום טיול, במסלול טבעתי, מצפון־מזרח הכינרת לדרומה. אפשר כמובן לעשות אותו גם מדרום לצפון, בעזרת המפה.

שמורת הטבע של נחלי דליות וגמלא הינם חלק משמורת הטבע יהודיה המשתרעת על 66,000 דונם.

אם באים מצפון הכנרת וחוצים את הירדן על גשר אריק, פונים בצומת יהודיה ימינה (דרומה) ואחרי כשלושה וחצי ק"מ מגיעים לצומת מעלה גמלא. ממשיכים לנסוע עוד כ־14 ק"מ עד צומת דליות ופונים שמאלה (צפונה), ונוסעים עוד כ־2 ק"מ. כאן יש פניה שמאלה לדרך עפר המובילה למגרש החניה. יש מפת התמצאות עם שילוט מעלה והכניסה חינם. כאן אפשר לבלות לפחות שעתיים שלוש.

שבילים להליכה, משולטים היטב, מוליכים לשלושה מקומות:

לגמלא העתיקה – הליכה ושיטוט של שעה וחצי עם עליה קשה ותלולה בחזרה.

למיצפור התנצחה למתיישבי הגולן – עשר דקות הליכה קלה דרומה, לא־ ◀

בית הבד בשמורת גמלא. מבנה מרשים מאבן חבולת המקומית.

גמלא: המשפחה הלוחמת

בין לוחמי גמלא בשנת 67 היה גם יוסף בן מתתיהו, מפקד הצבא היהודי בגליל שערק אל הרומאים, וכתב את "מלחמות היהודים ברומאים".

כל מה שאנחנו יודעים היום על סיפור הקרב האחרון של גמלא, ועל ה"משפחה הלוחמת" שלה הוא בזכות המפקד שערק. יוסף בן מתתיהו (פלוויוס) שנתן לנו תיאורים בלעדיים, מרתקים ומפורטים הנקראים היום כאילו נכתבו אתמול.

גמלא היתה העיירה היהודית האחרונה שכבשו הרומאים בגליל ובגולן. הוא מתאר אותה "מעבר לים כנרת, מול טריכיי, על צוק זקוף הדומה בתבניתו לגמל, ועל כן נקרא המקום בשם גמלא". מגמלא יצאה המשפחה הלוחמת. הראשון היה חזקיהו הגלילי, "ראש שודדים", ומה שאנו מכנים היום טרוריסט, או לוחם מחתרת, תלוי לטובת מי אתה.

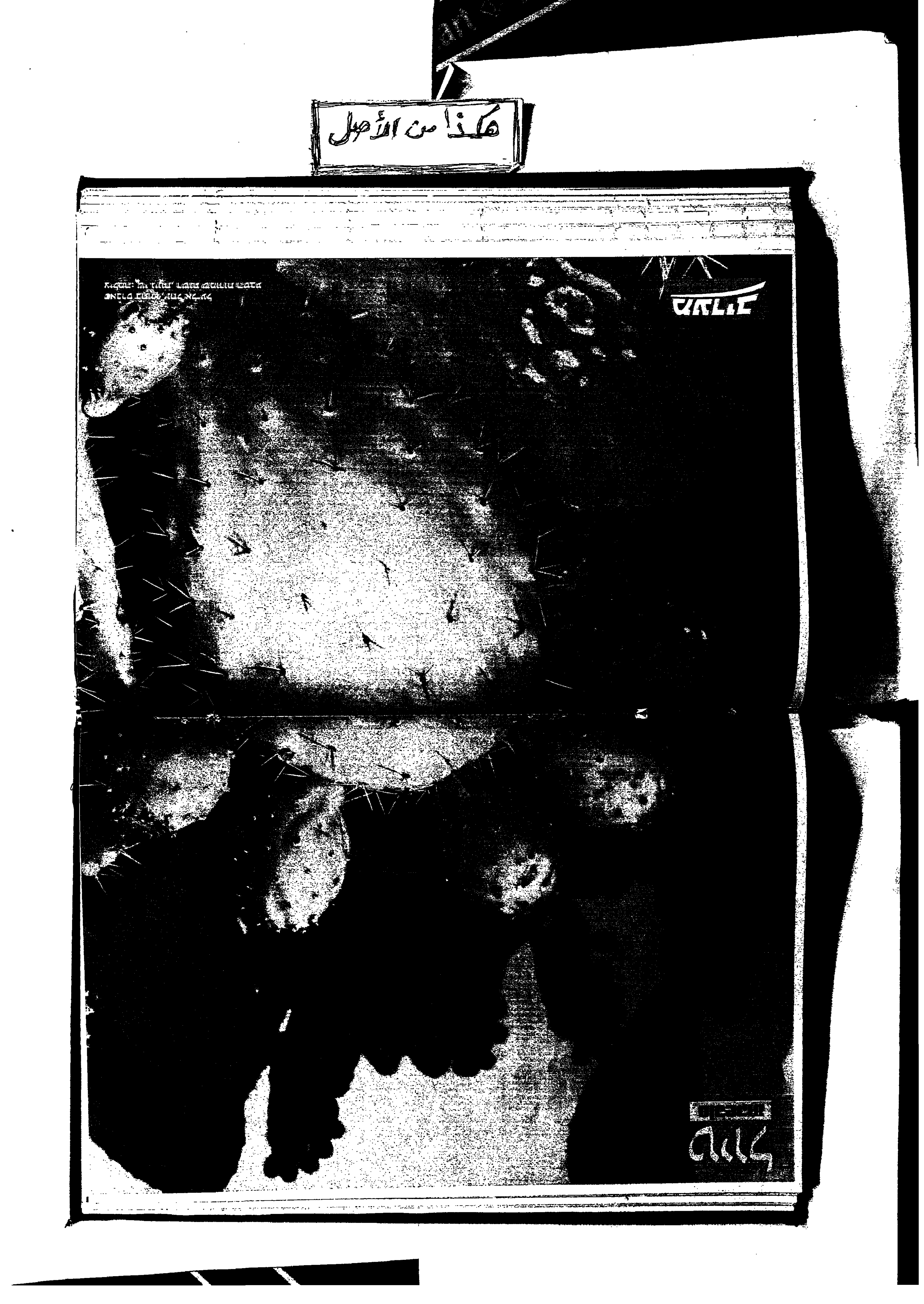
בנו, יהודה הגלילי, יליד גמלא, הרים את נס המרד בגליל לאחר מות הורדוס. בניו, יעקב ושמעון, הוצאו להורג בפקודת הנציב הרומי טיבריוס, והבן השלישי, מנחם, נהרג בהר הבית, במלחמת האחים שפרצה בירושלים הנצורה. אחיו, או בן דודו, היה יאיר, שאלעזר בנו פקד על הגנת מצדה, במצור הרומי, והציע לאנשיו להתאבד ולא ליפול בידי האויב, כמו שעשו תושבי גמלא שש שנים קודם לכן. גם לאחר נפילת מבצרי הגליל, "בטחו תושבי גמלא במשגב עירם משתי צלעותיו ומנגד פניו, מוקף הסלע הזה תהומות ירק מנוזח אין הדרך אליו כה תלולה. על הצלע הזקופה כלפי דרום, גבהו הבתים צפופים מאד – עד כי דמתה העיר בתלויה על פי תהום". ביום כ"א אלול 67 הצליח צבא אספסיאנוס לפרוץ את חומת העיר. מגיני גמלא שנסוגו אל מרומית לחמו ברומאים מתוך העיר. בשחר כ"ג תשרי החל בנו, טיטוס, לתקוף עם צבא הפרשים את גמלא. המלחמה היתה קשה. 4000 מגיני העיר נפלו בידי הרומאים ו־5000 נספים העדיפו להתאבד בקפיצה אל התהום. בשנת 1967 איתר יצחק גל, בחור מאשקים, את גמלא. הארכיאולוג שמריה גוטמן, שגילה מחדש את מצדה לעם הישראלי, החל לחפור כאן. הוא ואנשיו מצאו את חומת העיר, ואת בית־הכנסת, שהיה אולם בגודל 20.5X17 מטר מוקף ספסלי אבן.

בבית־הכנסת נמצאו 3500 אבני קלע וראשי חיצים, עדים אילמים לקרב שהתחולל כאן. בתים נוספים שנחשפו בעיר מראים מבנה מיוחד של עיר מדורגת, בה כל מדרגה שימשה כרחוב בין שורות הבתים.

והחומה – הפירצה שעשו הרומאים בקרב על גמלא.

למרות שעברו ימים רבים [illegible] העוסקים בחקירות הארכיאולוגיות בגמלא, עדיין לא נמצא מה שיחזיק את האתר הזה במסורת. ישנם [illegible] קשה ואינם יכולים להחזיק אותו [illegible] גמלא, "מצדה של הגולן".

هكذا من الأصل

טיול

סופשבוע

(המשך)

חד הפסלים־הסביבתיים היפים בא־רץ. מרשים בפשטותו ובשילובו הצ־נוע במקום. זהו אתר הנצחה לראשוני מתישבי הגולן, לתושבי גמלא ולבני־יהודה, המושבה שהקימו יהודים מאמריקה בסוף המאה שעברה. המיצפור הוקם ע"י קק"ל, מועצת ישובי הגולן ורשות שמורות הטבע. תצפית, מהיפות, על גמלא והכנרת.

למפל גמלא ולשדות הדולמנים – הליכה של שעה בנינוחות על שפת המצוק של נחל גמלא. נשרים רבים מקננים כאן, ורואים אותם דואים בא־וויר. מי שיביט בהם במישקפת, או בלעדיה, יראה את מלכי העופות בת־עופתם, מהמראות היפים בטבע הא־רץ. הדולמנים הם קברים קדמונים, כמו שולחנות העשויים משלוש טבל־אות בזלת. "דולמן" הוא "שולחן־אבן" בשפה הקלטית העתיקה, שפ־תם של תושביה הקדומים של צפון־

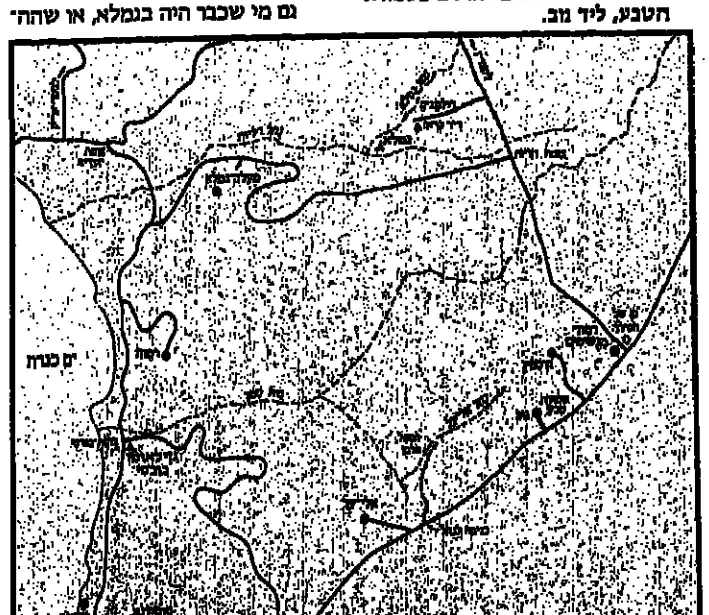

כבר פורחים עירונים זהובים בשמורת הטבע, ליד נב.

מערב אירופה, שם התגלו לראשונה. מהחפירות שערכה שם קלייר אפש־טיין, חברת קיבוץ גינוסר, נתגלה כי הם מן התקופה שבין 1900־2200 שנה לפני הספירה. המיבנים האירופיים הדומים להם, צעירים מהם ב־500־700 שנה!

ממגרש החניה הולכים בשביל המוליך צפונה ולאחר כעשר דקות מגיעים לשדה דולמנים. השביל מו־ליך לשדה דולמנים נוסף, ומגיע למ־צוק שבו נופל מפל גמלא שגובהו כ־50 מטר והוא מהמפל הגבוה בארץ. זורמים בו מים, ויש להיזהר ולא להח־ליק. מהמיצפור על המפל, ממשיך השביל למיגרש החנייה. אורך המס־לול – כשעה הליכה.

גם מי שכבר היה בגמלא, או שהה־

מפל לבן, מפל שחור

אם כבר נמצאים בסביבה, לא כדאי להחמיץ טיול בשביל מעל נחל אל על. הולכים בבוסתני זיתים ובערוגות נענע מעל מצוק אדיר, המצמיח קנים. טיול רגוע ונחמד. משולי הכביש יורדים לדרך עפר מעל מטע זיתים ובוסתני רימונים בשלכת וקקטוסים עם פירות אדומים שקפאו בקור, ולכן הם המסמנים הקבועים של החלקות בין הבוסתנים בגולן.

מעל הנחל, בשני בתים בודדים, התיישבו להם אנשים צעירים שבחרו לחיות כאן. הולכים בשביל סמוך לשפת המצוק וחוצים ערוגות של נענע. צריך ללכת בשביל כ־700 מטר כדי להגיע אל מפל תצונת בסלע הבזלת השחור. למעלה – פרחי אביב ולמטה – קנים יבשים ודולבים בשלכת, כמו על נהר הסן בפאריס.

מי שיתכנן פה יום טיול שלם, ימשיך עוד כ־3.5 ק"מ על למפל השני, מפל הצונח בסלע גיר לבן מגובה של 10 מטר. חוזרים לכביש ונוסעים עוד כ־4 ק"מ לצומת אפיק. מכאן אפשר לגלוש בדרך קצרה ויפהפיה לעין גב. אפשר גם לפנות ימינה, צפונה בדרך היורדת לכורסי, ולעלות משם לרמות לבילוי במסעדה החדשה המשקיפה מגובה על הכנרת.

כורסי הוא גן לאומי, והכניסה בתשלום. שרידי עיירה יהודית מימי בית שני, מצפון לעין גב. כאן אירע "נס החזירים" שעשה ישו, והסלע שבצד הדרך, הוא המקום שבו אירע הכתוב בברית החדשה, וממנו גלשו החזירים אחוזי השדים וטבעו בים כנרת.

ליכה קשה לו, ייהנה מהליכה קצרה אל חורבות הכפר החוראני דיר־קרוח.

יש בו בית, שניבנה כמינהג המ־קום, מקורות בזלת ארוכות ובית־בד לעשיית זית. כאן רואים בבירור את ה"ים", הוא האגן השטוח שבו הונחו הזיתים, את ה"ממל" – גלגל אבן שריסק את הזיתים, ושרידים של מכ־בש־בורג שבו עצרו את השמן מתוך הזיתים המרוסקות. מזל שהוא עשוי אגני בזלת כבדות. אחרת כבר לא היו רואים אותו כאן.

אל שמורת נוב

עד לפני שבועיים פרחו פה אלפי נרקיסים. עכשיו יחליפו אותם העיר־יונים הזהובים ואירוסי הביצות. זו שמורת טבע שכל מה שפורח בה, הוא בגדול והרבה.

מגמלא מומלץ להמשיך דרומה לשמורת נוב. חוזרים לכביש ונוסעים כ־10 ק"מ דרומה, לכיוון רמת מגשי־מים. מימין לדרך, על עמוד חשמל במושב, קן של חסידה. פונים ימינה, מזרחה, לכיוון צומת אפיק. אחרי כ־3 ק"מ מגיעים לצומת ופונים ימינה בכ־ביש לחיספין. משמאל – שלט עם סמל היעל של רשות שמורות הטבע. פונים שמאלה ומרימים גדר תיל דקה, שנועדה לשמור על הבקר של מושב נוב שלא יברח. עוברים מתחת או מעל התחיל והולכים שמאלה, כאילו לכיוון המושב ועד מהרה מגלים את הפרחים. חוזרים לכביש וממשיכים לנסוע כ־6 ק"מ עד לצומת אל על. פונים לכיוון המושבים אליעד וכנף. יש שלטי חניה בשולי הכביש.

הבאים מכיוון בית־שאן יעלו לגולן מצומת צמח.

חניונים, אתרי נופש ומלונות:

• מעגן: חניון מרכז נופש טלי: 51360, 067־51172

לינה בקרוואנים ממוזגים ומחוממים עם מטבחון מינימרקט במקום. מסעדה לקבוצות 15־20 איש. תעריף בעונה זו: זוג – 35.6 ש"ח, זוג + 2 ילדים – 53 ש"ח.

• האון: חניון כמו מעגן. 42 בתי נו־פש, משטח ושירותים להקמת אוה־לים, דיסקוטק, מינימרקט ומזנון, חוות יעלים.

• חוף גולן פתוח בחורף. מסעדה – 14.6 ש"ח לארוחה לתפ־ריט פועל מע"מ. טל: 63073, 067־63750.

• כפר נופש עין גב פתוח כל השנה. 88 בתי נופש עם ארוחת בוקר, מיני מרקט ומזנון. טל' 51177, 067־58028. לינה לזוג – 35.6 ש"ח.

• מסעדת דגים עין־גב. טל: 067־58035, 067־58036.

• רמות – כפר נופש ומלון 4 כוכבים. טל: 067־63636 ו־067־63730. בקוטג'ים ובתי עץ, המחיר ליחיד 41.5 ש"ח לינה וארוחת בוקר. חצי פנסיון – 82 ש"ח, תוספת פנסיון מלא 12 ש"ח. בבניין המלון: לינה וארוחת בוקר ליחיד – 47.5 ש"ח, חצי פנסיון – ש"ח. יש כאן מסעדה ... מבנין עגול המצפה אל ... טים. ... מיוחדות למנוש.

יעקב אגמון: רוצה להקים כפר נוער לאמנויות ולטפח אליתא תרבותית.

עוזב בימים אלה את בית לסין. בן 57, עלה מפולין בגיל 4. למד בסמינר הקיבוצים, ובניו־יורק פילוסופיה, כלכלה ועתונות (לא סיים). ניהל את התיאטרון הקאמרי, הקים וניהל את תיאטרון „בימות" („איש חסיד היה", „בוסתן ספרדי", „הכלה וצייד הפרפרים" ועוד), האנסמבל הקאמרי ומקהלת רינת. מגיש בגלי צה"ל את התכנית "שאלות אישיות". נשוי לגילה אלמגור, אב ל־2.

אני מכור לעבודה. Workoholic. עובד שבעה ימים בשבוע. בשבילי, העבודה זה התחביב ולהפך. האדרנלין שלי זה שילוב של רעיון והאפשרות לבצע אותו. לנסות לממש חלומות. להגיד משהו באמצעות העשייה שלי. בימים אלה אני עוזב את בית לסין, התשתית ותכנית האב, שהצבתי לעצמי לפני שבע שנים בוצעה. צריך לחפש משהו חדש. עומדות לפני כמה אפשרויות וצריך לב־דוק איזו מהן מספיק מעניינת, מסקרנת, מגרה ובעלת סיכוי להצליח. ההצלחה מאד חשובה לי. לא לשם הצלחה לשמה אלא כדי למנוע תסכול. לא שאני הולך על בטוח. הקושי אינו מפחיד אותי. כשאני מסתכל אחורה, אני רואה שעשיתי זאת באופן שיטתי. ברגע מסויים קמתי והלכתי, לא היה מצב שבו אמרו לי ללכת. כך בקאמרי, בתגיגות העשור, באנסמבל הקאמ־רי ומקהלת רינת ועכשיו – בית לסין. כנראה שאני נהנה להקים, להוכיח לעצמי שעשיתי, ומגלה פחות עניין בשוטף, בהרצה של דבר שכבר מצליח. מה שהכי מדבר אלי זה לעצב קלסתרון של מוסד, של רעיון. לא אלך לעשות דבר שלא אוכל להטביע בו גם את הפרו־פיל שלי. אז קל לי להיזדהות, להרגיש שהדבר בו אני עוסק הוא החשוב ביותר. זה מקל עלי בעבודה. זה הדלק שלי. והיות שהעבודה שלי היא תמיד באותו תחום, אני לא צריך לשקר את עצמי.

בית לסין הפך מרעיון למוסד עם שלושה תיאטר־אות, שבעה־עשר סניפים, צוות עובדים מיומן, ניידת המגיעה למקומות עבודה, עשרת אלפים מינויים. לא שאני כבר משתעמם, אבל יש חולי מחלת נפילה המו־הים את הסימנים המוקדמים לתתקף ומעדיפים לקחת את הכדור לפני שהתתקף יגיע. כך אני. התקף השע־מום עוד לא היה אבל זה לקראת, והתחלתי לחשוב שאולי יש חיים על כוכב אחר... מה הלאה? יכול לומר מה לא. פעם הציעו לי עבודה ניהולית פרופר, בשכר גבוה מאד, תנאים נהדרים והגדרה של שמונה שעות עבודה. סירבתי. עניתי בהומור שאת כל הכסף שארוו־יח אצטרך להוציא אחרי העבודה על „טעם החיים". אני מעריך שהכל יהיה יחד: החברים, המערכות הפו־ליטית, הבידור. אפשרויות הביטוי שלי הם בתחומי

לא שאני כבר משתעמם, אבל יש חולי מחלת נפילה המזהים את הסימנים המוקדמים להתקף ומעדיפים לקחת את הכדור לפני שההתקף יגיע. כך אני

העבודה. הנסיון להגיד משהו, להיות מעורב, הוא פרי של אישיות שהתחנכה על זה מילדות, מתנועת הנוער. באותה מידה יכולתי למצוא את עצמי בפוליטיקה, לעסוק באופן מלא בעתונות, בקולנוע, בתיאטרון, באי־רועים, מופעים, סימפוזיונים, הוצאה לאור. אלה התחו־מים שלי. התחומים האלה מגרים אותי, מסקרנים אותי, עושים לי טוב. חוץ מזה, אני אוהב להלחם על דברים שאני מאמין שהם צודקים. פוליטיקה כמקצוע? מוקדם מאד. החלטתי שלא. מעורבות ואיכפתיות ועשייה פו־ליטית באמצעות הכלים שאני עוסק בהם. זה רבה שבלאו הכי איני מרפה ממנו. אבל כאורח, לא כמס־לול.

בגלל הקצב שקבעתי לעצמי, גם בקריאה – סדר העדיפויות שלי מוכתב על־ידי הצרכים הממשיים. וכך, למשל, מכל הספרים שלידי מיטתי, סיימתי ביום ראשון את ספרה של יעל דיין. לא בטוח שהספר היה בראש סדר העדיפויות, אלמלא התכוננתי לראיין או־תה. אתמול סיימתי שני מחזות של דני הורביץ. אתו אני עומד לראיין. מכיוון שהוורסטיליות של המראיי־נים והעבודה כל־כך רבה, נוצר מיגוון גם בקריאה. כשצריך היה להתמודד עם חוזרים בתשובה ובשאלה, גאלצתי להציץ לפילוסופיה של הרב קוק או „בדל" של אניטה שפירא. קראתי לא רק מפני שעמדתי לר־איין אותה אלא גם מפני שהרגשתי שבלתי אפשרי שאדם החי בארץ לא יקרא את זה. וכמובן, קורא מחזות, כאלה שרוחשים לי וכאלה שמסקרנים אותי. ול־פעמים גם אתה באילו „קרבן" של אטמוספירה מסוי־מת ומוצא את עצמך קורא את אייקשה. לפני שנסעתי לדרום אמריקה קראתי שוב את ספריו של חורחה אמדו. „מאה שנים של בדידות" והייתי מאושר שיצא לי, באותו שבוע, לראות את „גרנת פלורי". היתה הרגשה שזה יעזור. זה יעשה לי יותר טוב. אני גם מרפרף בעתונים מכיוון שכדי לשכת את העבודה עלי להיות מחותקן לא רק בכותרות, אלא גם בקטעים ובפרופילים. בני אדם מעניינים. אתה יודע שתוך לשנות חברים ות להכיר את האנשים, המהלכים, המטרות והמשמעות

ולכן אתה קורא וסופג בכל מיני ערוצים.

טלוויזיה, מחוץ לחדשות, כמעט ואינני רואה. גם בגלל חוסר זמן. אוהב קולנוע ותיאטרון, בתי קפה, מסעדות קטנות, מאד אוהב לטייל בחו"ל ולנהוג. נהי־גה מרגיעה אותי מאד. אוהב לשבת עם חברים. מרבי־תם מביה"ס ותנועת הנוער וכמה מתקופה מאוחרת יותר. חברים טובים זה הדבר היחיד שלא מתבלה. הלי־כה לקונצרטים. לא מרתקת אותי. האזנה למוסיקה כן.

פעם הציעו לי עבודה ניהולית פרופר, בשכר גבוה מאד, תנאים נהדרים והגדרה של שמונה שעות עבודה. סירבתי. עניתי בהומור שאת כל הכסף שארוויח אצטרך להוציא אחרי העבודה על „טעם החיים".

יש לי ספריית תקליטים טובה. תערובת של מוסיקה קלאסית וביצועים נדירים של יצירות שיש בהן אמי־רה. ברכט, קורט וייל, שירי פולקלור ומחאה, מלחמת האזרחים בספרד, דברים שמדברים אלי באווירה, באי־מירה, בסישור שמאחורי. אני יכול לעבוד עם מוסיקה קלאסית. יש לי גם פתיחות לפופ, ג'אז ורוק, אבל וההתייחסות היא כאל תופעה. כשבני התכונן לבגרות עם מערכת הסטריאו אמרתי – זה הרי בלתי אפשרי להתרכז עם זה. הראייה שהוא הצליח. אני לא יכול לעבור עם מוסיקה כזאת ברקע.

השותפות בנשיאת העול בבית ברורה לגמרי. כשצריך אני שוטף כלים, מסדר, מארגן. אבל כשעברנו דירה היתה זו גילה, שלקחה שנת חופשה ואירגנה את הבית. הרהיטים, החפצים, התמונות בבית, אלה דברים שאספנו במשך הזמן ואיתם אנחנו חיים. זה לא שאמר־נו – בואו נרהט את הבית והלכנו לחנות. הרהיטים בבית ובמשרד נאספו במשך שנים, קנינו אותם כשאח־רים עברו לפלסטיק ולדיזיינס מהולדי וזרקו את הישן. הדברים שיש לנו זה תערובת של פונקציונליות ואסת־טיקה. את המטנה, למשל, קנינו בשוק הפשפשים כי צורתו קסמה לי. לשולחן העבודה הגענו דרך מודעה בעתון. כל חפץ בבית הוא פרי של התלטות. וזה מדבר אליך. נעים להיות בין דברים שאתה קיבלת את ההחל־טה לגביהם ואינם תוצאה של אופנה, ירושה או טעם של ארכיטקט פנים. התמונות, מרביתן של חברים. דני קרוון, רן קירה, יוסל ברגנר, גפן, אופק, נוס, בתיה אפולו, משה גת, דן בן אמוץ, אביבה ממבוש, ואב, בר־קמא. יש הבדל גדול בין מה שמעניין לראות בתערו־כה לבין מה שתולים בבית. בבית, השיפוט אינו רק אמנותי. התמונה קשורה במערכת קשרים אישיים וחו־ויתיים, לפעמים תערובת של התייחסות אישית ואמנו־תית. הנה, למשל, שני ציורים שיש בהם קרון הראל. בו הייתי וזכר וציורים מהצגות שהפקתי. אין על הקי־רות סגנון אחיד. אני תולה ציורים שמדברים אלי. כשמחליפים ציורים, הבית, חלק מהם נשאר אצלנו על הקיר.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: שמואל רחמני

איזה מזל אתה? דגים.

מה אתה אוהב לעשות? להכין ארוחה לבתי הגר כשהיא אומרת – אבא, תעשה לי ארוחה יפה. ולהלחם. אני נהנה ממאבקים.

מה אתה שונא? טפשים. וכמו שאמר גוגל, אם מישהו טיפש, זה להרבה זמן. הצרה היא גם שחלק גדול מהטפשים אוהבים להבליט את המום שלהם.

על מה קשה לך לסלוח? קשה לי לסלוח לאנשים שבמידה מסויימת חייבים לי ועושים הכל כדי להוכיח שהם שונאים את זה שהם חייבים משהו למישהו.

אתה עוסק בספורט? אל תגזימי. זה נורא לא בריא.

מה עוזר לך להתרכז? מוסיקה קלאסית.

מה אתה אוהב לאכול? מאכלי ים, אוכל טריפוליטני, תימני וסיני ובשביל להרגיז – גפיל־טע פיש. בשבילי, אין נסיעה שאינה כרוכה בתיאטרון ובחגיגה קולינארית.

מה מרגיע אותך? בריחה.

מה משעמם אותך? כל פעם משהו אחר.

ממה אתה נעלב? מהאשמות שוא.

מה מצחיק אותך? מאד אוהב הומור של אבסורד, הומור סרקסטי, הומור ציני וגם הומור אלים כשאינו לשמו אלא מטפל בנושא מסויים.

מה הצלחה הגדולה שלך? שרוב הזמן עשיתי מה שרציתי.

מה הדבר שהכי קשה לך לעשות? לפטר עובד.

איזה נוף אתה אוהב? את הנוף של ניו אינגלד. לא מרבה „לצאת לטבע". אני לא באגודת שומרי משקל ולא באגודת שומרי הטבע.

מה ישראלי בעיניך? מוצר לא מוגמר.

מה אתה שונא בארץ? את המצב שהוליד את האפשרות שאנשים כמו כהנא יוכלו להיות ניצולי הדמוקרטיה.

מהו זכרון הילדות החזק שלך? זכרון של התמודדות כלכלית קיומית של משפחה הנאבקת על קיומה, ללא אב, והערצה לאם שמעולם לא התלוננה. אני חושב שכל הרגישויות החברתיות שלי מקורן בילדות. לא הגעתי להשקפות שלי דרך לימוד סוציולוגיה אלא דרך חיים שבה אתה בכוח, באיכפתיות ובמוטיבציה שלך צריך לעשות את הדברים.

מה היית עושה אילו קיבלת סכום כסף גדול? יוצא לשנת שבתון, למלא מצברים, להסתו־בב בעולם, לערוך את ספר הראיונות, לכתוב מה שנקרא „ספר משעמם" על תהליך העבודה שלי.

יש תקופה שאתה מתגעגע אליה? תקופת תנועת הנוער והשנים הראשונות בקבוץ.

מה אתה רוצה לעשות כשתגדל? בגיל 65 אני רוצה להקים כפר נוער לאמנויות. לא כפתרון לבעיות משפחתיות אלא טפוח אליתא תרבותית ואמנותית.

מנהיגים יקרים

האבות המייסדים מתו. על כל גרוש. איזו מורשת מפוארת ציוו לנו: בוכהלטריה מפותחת של הוצאות נסיעה, אכילה ולינה, וכמובן – פרוטקציה. נבירה בארכיון־העבודה שבמכון־לבון מעלה סיפורים קטנים על אישים דגולים. אז תיעדו הכל.

מאת אבי רז

הם היו נפלאים, האבות־המייסדים: במופת של הקרבה, מסירות ושליחות, הם עשו לילות כיי מים בשביל הכלל ולמען תקומת ישראל במולדתו ההיסטורית. ראש־גדול אחר־אחר, ממש תענוג.

יפה. ועכשיו, בואו ננבור קצת בארכיון־העבודה שבמכון־לבון, ונציץ בתיקי־הקרטון התומים האוצרים את הניירות (פיתקאות, אלא מה) משלהי שנות העשרים של גיזברות ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ־ישראל (רעננה כתינוק, זה־עתה נולדה); הרי אדם, גם אם הוא אב־מייסד, ניכר בכיסו.

ראש וראשון לאבות־המייסדים היה, כמובן, דויד בן־גוריון. אז – מזכיר ההסתדרות, איש משפחה מסור.

„להנהלת חשבונות.

„הנדון: משכורת לאביו של ד. בן־גוריון.

„מיום 1 ליולי 1927 לזכות את חשבון א. בן־גוריון בסך 4 לי״מ (הלירות של אז) בכל חודש. לחייב את מרכז קופת־חולים בסך 2 לי״מ לחודש החל מחודש אוקטובר בתור השתתפותם במשכורת הנ״ל.״

על החתום: אליהו גולומב, „לפי החלטת המזכירות של הוועד־הפועל״.

המיסמך אינו מפרט, כמובן, מה התמורה למשכורת הנאה מן הוועד־הפועל ומקופת־חולים שנתן בן־גוריון האב (אביגדור גרין); אבל ההגינות מחייבת להזכיר את מכתבו הבוטה של בן־גוריון מיולי 1924 (התפרסם ב„קנאת דור״, הביוגרפיה של בן־גוריון מאת שבתי טבת), שבו הודיע לאביו הקשיש כי לא יסדר לו שום פרוטקציה. טוב, אז את הפרוטקציה סידרו אחרים.

שנה אחר־כך, בתאונת־דרכים, נפצעו בן־גוריון, רעייתו פולה ושתי בנותיהם, וכן ברל כצנלסון. גולומב להנהלת־החשבונות:

„נא לזכות את חשבונו של הח׳ ד. בן־גוריון בסך 35.257 לא״י (לירות ארץ־ישראליות) לחובת חשבון הוצאות בלתי נראות מראש, עבור הסך שהוצאנו בקשר עם מיקרה האסון עם משפחת ד. בן־גוריון, בהתאם להחלטת מזכירות הועה״פ.״

ההיסטוריה תשפוט אם בגלל האסון שקע בן־גוריון בעבודתו המפרכת ומנע עצמו מחופשות (ב־31.12.31 ציווה גרשום לוינסון לשלם לדב״ג 82.500 לא״י תמורת אי־ניצול ימי־חופשה בשנים ׳28, ׳29 ו־׳30); טוב אפוא שהספיק לאגור כוחות ב־1927 (בן־גוריון: „לוה״פ. בבקשה לשלם על חשבוני לקפ״ח על

הסתדרות העובדים העברים הכללית בא״י
הועד הפועל
יום 29/8/27

פנימי

ל הנהלת החשבונות

הנדון: משכרת לאביו של ד. בן-גוריון.

התוכן: מיום 1 ליולי 1927 לזכות את חשבון א. בן-גוריון בסך 4 לי״ם בכל חדש.
לחייב את מרכז קפת חולים בסך 2 לי״ם לחדש בתור השתתפותם במשכורת הנ״ל.

כבד את אביך: בן־גוריון דווקא היה נגד פרוטקציה.

חשבוני בעד שהותי שנים־עשר יום בבית־ההבראה כמוצא לפי החשבון שתמציא קפ״ח״).

בשנת 1930, שבה חידש בן־גוריון את מלתחתו – רכש שתי חליפות קיץ תמורת 3,300 מיל ובתוספת 110 מיל תיקן זוג מכנסיים (בן־גוריון: „לגיזברות. בבקשה לשלם ל׳עתיד׳ על חשבוני חמש־מאות מא״י (מיל ארץ־ישראלי) לחודש עד שישלם הסכום 3,400 מא״י״) – נקלע בגללו יצחק בן־צבי למצוקה. הנה:

„לגיזברות. לפני צאתו של בן־גוריון מירושלים לווה ממני לירה אחת להוצאותיו״, כתב הנשיא השני ומתח קו מתחת למלים „לירה אחת״. „מכיוון שלא הספקתי לראותו לפני נסיעתו לא קיבלתי את הכסף חורה. ייתכן שהשאיר בוועד־הפועל. בכל אופן אבקש לזכות את חשבוני בוועד־הפועל בסכום לירה אחת (גם משפט זה מורגש בקו) ולחייב בזה את חשבונו של הח׳ בן־גוריון.״

בן־צבי היה קפדן גדול בענייני כספים, ואף פרטן. במאי ׳30 ביקש „לזכות את חשבוני בקופת הועה״פ בלירה אחת (ושוב, „לירה אחת״ מורגשת בקו) בחשבון ההוצאות שעשיתי בקשר עם נסיעתי לחיפה ביום 29/4 (לשם שיחה עם מנהל הרכבות) וחזרתי משם ירושלימה דרך עפולה (חנוכת בית־החולים המרכזי בעמק). את המגיע אסלק בבקרי בת״א או ע״י הדואר.״ ואילו בדצמבר ׳30, כאשר מצא כי נותר אצלו אוצר קטן, דרש: „בקשר עם נסיעתי לחיפה לענייני ההסתדרות ביום 25/XI/30 הוצאתי שבעים גרוש. נשארו בידי 30 גרוש, ונא לחייב בזה את חשבוני כועה״פ.״

איזו דוגמה שלילית: „נא לחייב את חשבוני״. נו, באמת.

אירופה: ביולי ׳30 כתב אנגלי בעל חתימה מסולסלת, בשם המנהל־הכללי של הדואר, את הדברים הבאים למזכיר הוועד־הפועל של הסתדרות הקלאית של העובדים העברים בא״י: „הנני להודיע בזה כי לרגלי טעות, שמצעתי

מאוד עליה, נתקבל מכב׳ סכום מיותר בסך 116 מיל עבור מישלוח הטלגרמה מספר 55 מיום 23 לחודש החולף, (...) ולפיכך הנני מצרף בזה המחאה מספר 653 על הסך הנ״ל.״

עכשיו אתם מבינים מדוע בריטניה־הגדולה שוב איננה אימפריה? אם כן, אפשר לחזור אל אבותינו־המייסדים, ונמשיך באימא־מייסדת.

ב־14 באפריל 1929 דנה ועדת הכספים של הוועד־הפועל בתביעתו של החבר מאירסון לשכר חודשי בסך 4.500 לא״י בעבור „חצי יום מדצמבר עד בערך 22 למרס״, בנוסף על משכורתה של החברה גולדה מאירסון המשתלמת על־חשבון מועצת־הפועלות. „הח׳ מאירסון טוען שחצי משכורת רווק הובטחה לו בשעתו ע״י המזכירות (הח״ח בן־גוריון וגולומב). למעשה שולם לו בעד חודשיים; התשלום נפסק עם אישור התקציב לשנת 1929 ומפני זה הסתלק מהעבודה.

„אמרנו לח׳ מאירסון״, ממשיכים הח״ח אל. קפלן וש. קפלנסקי מוועדת הכספים, „שלפי ידיעתנו סודרה העבודה בעדו בוועד־הפועל לפי דרישתה של הח׳ גולדה שלא רצתה שבעלה יקבל משכורת בלי עבודה תמורתה. אם הוא אומר שהוסכם איתו אחרת – הח׳ בן־גוריון הודיע לנו שאינו זוכר את הפרטים – אנו נשלם את הסך המגיע לו. אולם יש זכות לוועד־הביקורת לערער על משכורתה של הח׳ גולדה מאירסון במיקרה שלבעלה יש הכנסה נוספת. (...) אם יתברר שתשלום מועצת־הפועלות יוקטן מפני הטעמים הנ״ל, על מועצת־הפועלות להשיב לוועד־הפועל את הסך שתקמץ לפי החלטת ועדת־הביקורת, כי מועצת־הפועלות לא צריכה ׳להרוויח׳ מפני שהחבר מאירסון עבד איזה זמן בוועד־הפועל.״

בקיצור, החבר מאירסון קיבל את אשר דרש (16.885 לא״י), בעוד רעייתו, כדרכם של עסקנים בכל הזמנים, נעדרה אז מן הארץ ושהתה היכן־אם־לא באמריקה. כעבור שנה, ביוני 1930, שוב הרחיקה גולדה אל מדינות־הים. לונדון, הפעם. בספטמבר, החודש שבו הגישה חשבון בסך 1.410 לא״י על „סידור תה לכ׳ פינסטון״, כתבה אל הוועד־הפועל כי „מגיע לי בעד חודש יוני (כאשר הייתי בלונדון) משכורת עשר לא״י. נא להעביר את זאת לזכות מועצת־הפועלות.״

מיסכנה גולדה: רק עשר לא״י לחודש שילמו לה. לעומתה, ראו כמה השתכר החבר חיים ארלוזורוב, כפי שאישרה ועדת המשכורת בדצמבר 1929: 17.500 לא״י (משכורת יסוד: 7.500, הוספה לאישה־אם: 3, הוספה לשני ילדים: 5, הוספה לאם: 2). וגם הוא שוטט על פני הגלובוס; ב־1927, לדוגמה, הרחיק לניו־יורק („הוצאות הנסיעה 2 כרטיסים: 130 לא״י, הכנות ויזות: 8 לא״י, בגדים: 8 לא״י. סה״כ: 146 לא״י״). חיים קשים.

בכלל, כבר אז הם נסעו ונסעו. לפי החשבון שהגיש "דבר", עיתון פועלי ארץ־ישראל, על מישלוח העיתונים לשליחי ההסתדרות בחוצלארץ, שהו בדצמבר 1930 חמישה־עשר נציגים מטעם הוועד־הפועל בברלין, ורשה, ניו־יורק, קישינוב, וינה, ריגה וצ׳כיה. אגב, דווקא בוורשה – חמישה, ובניו־יורק רק שניים. "דבר" תבע 810 מא״י, ובהנהלת־החשבונות של הוועד־הפועל תהתה יד אלמונית: „ע״ח מי?״ היו זמנים.

הם גם עשו חלטורות. „נא לשלם לי 1 לא״י שכר תרגום תזכיר לנציב העליון. מ. שר־תוק״. שילמו לו, לראש־הממשלה השני. „נא לשלם לח׳ דוליק הורוביץ בעד עבודת תרגום סך 1 (אחת) לא״י. א. גולומב״. שילמו גם לו, לנגיד הראשון של בנק־ישראל. ושילמו גם 3 לא״י לחבר א. ברוידה, יתרת המגיע על תרגום תזכיר של ארלוזורוב. אלה היו תשלומים מוצדקים, הואיל ובלעדי החבר מאירסון, שעסק בתרגום כאשר עבד בוועד־הפועל, היה מי שתירגם כך מכתב אל הוד־מעלת השגריר הפולני: „הוד מלכותך״.

לפעמים, היו החברים שרויים בקשיי נזילות זמניים. ההסתדרות הושיטה יד: „לחבר צבי לוביניקר. הנך מתבקש לסדר בשביל הח׳ יגאלי וינגרטן (בכל שניתן לפענח את השם) הלוואה בסך חצי לא״י (500 מא״י). בשם הח׳ ד. בן־גוריון, מ. לובטקין״. אבל ההסתדרות אף הקפידה היטב בממונה: „חבר לובטקין!

גם אצ״ג (אורי צבי גרינברג) הרוויח: „לגזברות הוה״פ. בבקשה להמציא לח׳ א. צ. גרינברג סכום אלף ומאתים וחמישים מיל הוצאות אישור זכות השארו בארץ והתאזרחותו. ד. בן־גוריון״

לוביניקר שואל מי זה החבר שהוא יהיה הערב בעד החצי לירה״, רשמה יד נעלמה באותו פתק עצמו, מתחת לשורותיו של לובטקין־בשם־בן־גוריון. ובשטח שנותר בתחתית הפתק הגיב בן־גוריון בכבודו ובעצמו, בשירבוט חפוז: „שום חבר אינו יכול להיות ערב. לוביאניקר מתבקש לסדר זאת בלי ערבות – אם רק אפשר״.

בטח שאפשר. אלא שמנדלברג, בצירו השני של הפתק, התחבט: „ח׳ לוביאניקר, בוהע״פ אינם נותנים מנוח בהחלט בעניין המוכ״ז. עומדים בתוקף על הצורך להגיש לו את העזרה בצורת הלוואה. אולי לא ניצלת עדיין את כל המאמצים המתאימים?״ ומייד בהמשך, לחבר אפטר כבר נמאס: „לוביניקר. תן לו את חצי הלירה. נשלם לו מקרן הגינה (או קרן הגיוס. לא ברור) של הוועד־הפועל.״ והכסף ניתן סוף־סוף.

ואילו ב"סולל־בונה", כבר אז היו בעיות עם כספים ותשלומים. באוקטובר ׳27 כתבו לוועד־הפועל מהמחלקה למושבות בהסתדרות הפועלים החקלאים: „לקבוצת גלעד מגיע מסולל־בונה (...) סך 7.555 לי״מ. מצב הקבוצה הוא כזה שהם מוכרחים לקבל את הכסף. היו אצלם 6 מקרי טיפוס ועכשיו החברים צריכים להבריא (...)״. למכתב צורף אישור מוועד ההוכלה בפתח־תיקווה, המעיד כי אכן מגיע לקבוצת גלעד 7.555 לי״מ מחוב "סולל־בונה" בעד הובלת אבנים לכביש יפו–פתח־תיקווה. ההסתדרות תיפלה את העניין תיכף ומייד: „לקואופרטיב ׳עתיד׳. על הסבון השטר בחתימת בית־החרושת ׳מערן׳ לז״פ 30/4/28 על סך 60 לי״מ אנו מבקשים אתכם לתת סחורה לקבוצת גלעד מפ״ת על סך 7.555 לי״מ נגד קבלה מאת הקבוצה הנ״ל.״

בכלל, "סולל־בונה" עשתה צרות להסתדרות, עד כדי סיבוכה במשפטים. באפריל ׳28 דנו לא פחות מחמישה שופטים בתביעת שמואל בן־מרדכי, בשם קבוצת "עורד־רעס", נגד הוועד־הפועל. העניין: „תביעה כספית על־סך 1,050 מא״י, מחיר מריצה, בניכוי דמי שימושה, שחשבון הקבוצה חוייב על זה, בחשבון עבודתה אצל ׳סולל־בונה׳ והמריצה הוחזרה ע״י הקבוצה ונתקבלה למחסן ׳סולל־בונה׳.״

דייני משפט־החברים שליד מועצת פועלי יפו קיבלו את התביעה. „היות והוועד־הפועל אינו מכחיש כי קיבל על עצמו את תשלום החוב של ׳סולל־בונה׳ לפועלים שעבדו בכביש״, ופסקו כי על הוועד־הפועל לשלם לקבוצה את הסכום שדרשה, בתוספת „הוצאות המשפט בסך 151 מא״י (121 מא״י מס המשפט ו־30 מא״י מס הבולים).״ הצדק ניצח.

תיקי־הקרטון החומים בארכיון־העבודה גדושים פתקים המתעדים ברייקנות את הבזבזנות הממוסדת של עסקני שנות העשרים, עד כדי „גזוז באסיפה בערב״ (רק 120 מיל). הנהנתנים ההם, ששמות רובם מפארים כיום את רחובות תל־אביב וערים אחרות, נסעו ואכלו ושתו למען העם והמולדת, והחשבונות הוגשו לגיזברות הוועד־הפועל.

ז. רובשוב (זלמן שז״ר, הנשיא השלישי), נסע לירושלים „בענייני הוועד הלאומי, בערב תשעה באב״, וכרל כצנלסון מירושלים לתל־אביב („נא לשלם לאוטו בעד שני מקומות״). רב הוז העפיל לירושלים ב"שרות אוטומובילים לכל חלקי ארץ־ישראל וסוריה" (פ. ח. באלטינעסטער את ה. אוולאי) תמורת 25 גרוש, ומלון "עדן" ירושלים, בבעלות א. ליפשיץ (טלפון 285), שלח חשבונות על לינותיהם של בן־גוריון, ארלוזורוב ואחרים (רק 250 מיל ללילה. ממש מציאה).

אבל לעומת עסקני שנות המדינה, ובוודאי בנות השכונים, הם היו צדיקים גמורים ועניין הנסיעות, לדוגמה: אברהם שריר שלנו; רק מרקו פולו יכול להתחרות בו) ופעלו בתנאים שונים לחלוטין. הוועד־הפועל של ההסתדרות לא היה בניין עצום־מימדים אלא מישכן צנוע מאוד („הצעה לעבודת פחחות בדירת ועד הפועל של ההסתדרות: גג מעל המדרגות יחד עם כל החומרים הדרושים כגון: קרשים ההכרים, פחים הלקים מגולבנים, בריל, מסמרים וכו׳ ועבודת נגרות ופחחות כ־10 מ״ר בערך, סך 6.600 לא״י״) וללא טלפון. נכון: ללא טלפון.

ל"דבר" היה טלפון: הרי לא יעלה על הדעת שבלי־תיקשורת כה חשוב יהיה מנותק מן העולם החיצון. ובכן, עסקני ההסתדרות טילפנו מ"דבר": „לאדמיניסטרציה של ׳דבר׳, כאן״. כתב בפתק מי שכתב, „נא להרשות לח׳ ש. אבן והר לדבר בטלפון ע״ח הועד הפועל.״ אבן־זוהר דיבר: „דיברתי 6 רגעים טלפונים במערכת ׳דבר׳״, איכר על גב הפתק ב־14 בדצמבר ׳27. למחרת, אגב, טילפן לירושלים אבל חסך במלים: רק שלוש דקות.

ב־1930 כבר הותקן בוועד־הפועל טלפון, ובו השתמשו אחרים: „לחייב חשבון המיפלגה (ולא צויין איזו. לא היה צורך) עבור שיחות טלפוניות בסך 210 מיל״, ציווה אותו אבן־זוהר בחודש מאי על הנהלת־החשבונות. לא ייאמן.

עם ישרנות שכזאת, מה הפלא שהקולכודה סיגסגה, גם אם היו תקלות פה־ושם: „בסיבת בחלתי הפיתאומית״, התבשרה באוגוסט ׳30 ועדת התרבות של ההסתדרות, „לא התקיים הקונצרט האחרון שלי בתל־אביב שאת הכנסותיו הקדשתי לקופת ההסתדרות. הריני מקווה שתהיינה לי עוד הזדמנויות אחרות לפרוע את חובי לחברינו העובדים. בבקשה להזקיף את כל ההוצאות של הקונצרט הנ״ל על חשבוני והריני מצרף למכתב זה המחאה על סכום של שלושים ושלושה דולרים. בברכת ההגשמה הגמורה של מפעלכם־מפעלי״

החולה הנדיב היה לייב גלנץ, החזן והזמר הנודע, שהתגורר בברוקלין, ניו־יורק. בשולי מכתבו הוסיף נ.ב. קצר: „בבקשה לשלוח לי פטר־קבלה ע״פ הכתובת הנ״ל, כי מיפעלה של ההסתדרות הוא מיפעלו, והגשמה וכל זה, אבל אם את ההוצאה אפשר באמריקה לנכות ממס, או למה לא. ■

מאכלי טנדורי בתל־אביב

אפס קצהו של ניחוח התבלינים ההודיים מסתולל בקרבת הכניסה למסעדה ההודית התל־אביבית, במקום בו נוגע רחוב זמנהוף בככר דיזנגוף, מול קולנוע „אסתר". קוראים לה „טנדורי" – כשמו של תנור האפייה־בישול ההודי. אתה יכול להציץ ולראות את פנימה של המסעדה, להחליט אם אם חשקה נפשך במקום שכזה. הצצנו. חשקנו. נכנסנו. קידמה את פנינו גברת דקיקת־גו, בעלת דיוקן הודי מובהק, הובילה אותנו ברוב טקס אל שולחננו. מאוחר יותר יתברר כי דקיקת־גו זו הינה בעלת הבית, העונה לשם רינה.

מקום יפה. עוצב מחדש, אחרי שהיתה בו בעבר מסעדה איראנית. הריהוט פונקציונאלי, עם הידור מאופק. גוון הריהוט שחור. הריפוד בהיר, נוטה לוורדרדות. על השולחנות – מפיות קינוח סגולות ואגרטל עם פרחים. שטיחים וקישוטים הודיים על הכתלים, בחסכנות של טעם טוב. מוסיקת הרקע היא, כמובן, הודית. לחנים איטיים, מגירים נימה פטאלית. חליל הומה נוגות וממושכות. מיתר נצבט. צובט ליבותיהם של הנוהים אחרי המוסיקה הזו. כדי לגרש את העצבות אנו מזמינים אחד הקוקטיילים שמציע הבאר העשיר של המסעדה. מגישים לנו אותו במיכל תרסינה מעודן, דמויי פינכת מרק, עם קשית ליניקה, פלח לימון, שמשיית־קישוט צבעונית ודובדבן נעוץ על קיסם. האיש אשר על הבאר, מאוד הודי בחזותו, הוכחן מיד כמיומן ביותר במקצועו – אופן החזקת הכוסיות, צורת המזיגה וההגשה. ואכן, במרוצת הביקור יתברר לנו כי הבחור השתום הזה שירת שנים כמוזג ב„שרתון" של ניו־דלהי והובא ארצה למסעדה זו בחברתם של עוד ארבעה טבחים הודיים – טבח מומחה לטנדורי, טבח לרטבי הקארי, טבח מומחה למאכלים בינלאומיים ועוזר.

מביאים לשולחן תפריטי יין ומזון. יש בעברית ויש באנגלית. אם אתה מבקש להגות נכון את שמות המאכלים, עליך להשתמש בתפריט האנגלי. בגירסה העברית נפלו פה ושם שגיאות. התפריט עשיר ומכטיח. ועוד יתברר לנו כי הוא גם מקיים. תחילה מביאים לנו את הפפר ואתו את הירקות החתוכים ואת הפירות הכבושים בקארי. הפפר הוא מעין מצה דקיקה מקמח עדשים. מאוד פריכה. בצקה עורבב בבצל מרוסקילדק ובכל מיני תבלינים. אתה יכול להזמין אותה „טבעית" – כלומר עם בצק שיובש ו„נאפה" תחת קרני השמש. או צלוייה במחבת, או מטוגנת בשמן עמוק. בשלושת המקרים היא פיקנטית

◆

כמנות ראשונות קיבלנו סמוסה בשתי צורות. אחת על בסיס של ירקות והשנייה על בסיס בשרי. הסמוסה היא כיסון בצק, על בסיס קמח רגיל וקמח עדשים ובתוכו בשר כבש טחון, או לחילופין מיני ירקות. מגישים את זה, כמו מרבית המאכלים, עם רטבים שונים.

מאחר ובאנו לסעודה בחבורה, יכולנו לטעום ממיגון רחב של מנות, כשאנו נוטלים איש מפינכת רעהו. אתם תנהגו ודאי כמונו. הזמנו וקיבלנו מספר מנות מהטנדורי, שהוא תנור דמוי סיר עמוק וגחלים לוהטות בתחתיתו. הגחלים, שחומם עולה מעלה, לא רק אופות את האוכל, הן גם מעניקות לו כהוא־זה ארומה עשנית. מלבד אפייה קונבנציונאלית משתמשים בטנדורי לצליית בשרים ואת חשיפוד עם הבשרים מכניסים כשהוא ניצב לקרקעית. כן אופים בטנדורי את ה„רוטי" – שם כולל למאכלי הלחם ההודי, שאחד מהם מזכיר את הפיתה ה„עיראקית" שלנו. שולחננו קיבל ארבעה מיני „רוטי". הראשון היה מצית טנדורי גדולה, השני היה לחם רב־שכבתי, שנאפה מבצק רווי תבלינים. השלישי נקרא פרתיה והוא מעין פיתה ממולאה במטעמי המטבח, לפי בחירתו וצמב רוחו של הטבח. הרביעי היה לחם הודי מסורתי.

מן המנות העיקריות שכיסו את שולחננו נזכיר את שיפודי העוף, הטבולים בתערובת של תבלינים הודים מסורתיים; את ה„מורג מליי", שהוא נתחים מן הלבן של העוף, תפלים־יחסית בטעם ועליך לטבול אותן ברטבים הנילווים. איננו מאלה המשתגעים במיוחד אחר מאכלי עוף. אבל במקרה הזה אנחנו ממליצים. העוף שמשמשים בו כאן הוא צעיר מאוד. אופן ההכנה והתיבולים מעניקים לו איכויות שאינך יכול למצוא במה שאנו מכנים „עוף מכובס".

◆

בשלב מסויים מגיע לשולחננו ה„טנדורי זינגה אורראקי" – חסילונים גדולים מן התנור, מתובלים כהלכה, עם ניחוח קל זנגוויל. אחר כך מביאים לנו קדרה עם נתחי כבש בקארי. כל המנות כולן מומלצות. מה שאתה חייב להחליט מייד עם ההזמנה הוא באיזו דרגת חריפות אתה מבקש את מזונך. אנחנו ביקשנו „בינוני" וזו בהחלט דרגה נסבלת, שאינה מטשטשת את טעמו הבסיסי של המזון. יחד עם המנות העיקריות קיבלנו תבשיל אורז הודי, שמעורבבים בו ירקות; מנמת תוספת אחרת היתה סאג פניר, שהוא מחית של תרד, מבושלת יחד עם גבינה ותבלינים. גם מי שמתעב תרד יכול להנות מתבשיל מעניין זה. תוספת שלישית היתה תערובת של ירקות מבושלים למחצה, עם הרבה תבלינים.

כל אנשי המטבח ומרבית המשרתים בחדר האוכל הם ממוצא הודי. חלקם אחינו בני ישראל, ממשפחת הבעלים. רינה, האשה דקת הגו, היא ה„בוסית". הגבר היפה והשקט שניצב סמוך לבאר הוא בעלה. אם אנחנו לא טועים בהיגוי שמו וינוד פושקרנה. שם מאוד לא יהודי, ואכן הגבר הזה הוא הודי־ברהמיני, שאת פרנסתו הוא מוצא כרב־חובל. רינה היא יהודיה מניו דלהי. מצד אמה היא ממשפחת יחזקאל הידועה, שחלקים נכבדים שלה יושבים עתה בארץ והאחרים פזורים על פני העולם. אביה של רינה, לשעבר קולונל בצבא ההודי ולאחר מכן איש עסקים, הכיר את וינוד כאחד הנמלים בהודו, כשהאניה בה שרת הטעינה סחורות שייצא האב לארצות הים. הבחור מצא חן בעיניו. כשירד וינוד לחוף להשלים את לימודיו לקראת קבלת הסמכה כקצין־ראשון, הציע לו אביה של רינה מגורים בביתם הגדול. עם תום לימודיו חזר וינוד לים. רינה עם חלק מהמשפחה נסעו לישראל. אחר כך נערך מיפגש בלונדון, בו תהו אמה ודודתה של רינה על מהותו של הבחור. לאחר טופשבוע ארוך הודיעו לאב כי הן מאשרות את טעמו ובחירתו: כל זאת, כמובן, לאחר שרינה עצמה אמרה את דברה. החתונה נערכה בהודו. וינוד שרת בין היתר על אניות ישראלית וגם כיום הוא קברניט של ספינת משא ישראלית ונמצא עכשיו בחופשת חוף. רב החובל הברהמיני הלך אחרי משפחת אשתו ומאז 1984 הם תושבי ישראל. פתחנו את המסעדה הזו, אומרת רינה, כדי שלבעלי תהיה תעסוקה חילופית. אני ושני הילדים שלנו רוצים אותו בבית. אם המסעדה תצליח – הוא יהיה אתנו.

◆

המסעדה תצליח אם יצליחו בעליה לשמור על הרמה הנוכחית, לא להתפתות לויתורים ופשרות. את זה אומרים לה יושבי השולחן שעה שמביאים לנו את מנות הקינוח – מיקפא גלידה, עשוי מחלב סמיך ופירות יבשים. מנת קינוח נוספת היתה נתחי לחם מטוגנים ומבושלים בחלב סמיך. שתי מנות טובות ומומלצות. את הקפה־טנדורי מכין לנו הבאר־מאן: הוא מבעיר בכוסית רחבה בורבון וסוכר ולאחר מכן יוצק לתוך התערבות החריפה־מתוקה־לוהטת את הקפה. על פני הקפה הוא יוצק קצפת ועליה מטפטף קירש־ליקר־משהו־משהו.

אשר למחירים: 3־5 שקל למנה ראשונה. 7־10 שקל מנות עיקריות. 4 שקל מנות אחרונות. העיסקה הטובה ביותר שתוכל לעשות שם היא לסעוד בצהריים „ארוחה עיסקית" שמחירה 15 שקל (מחירה של ארוחה בססקייה מכוצעת) ואשר במהלכה תקבל מרק, מנה עיקרית בקארי, תוספות לחם מיוחד, מנת קינוח, תה או קפה. גם אם תאכל ארוחה עיסקית, או ארוחה רגילה – בכל מקרה תקבל האכה שלידך, בעת פרעון החשבון, קושן אדום, סרי ויפה.

כל מה שכתבנו לא נגע אלא לחלקו של התפריט. לא הצלחנו לטעום מכדרך מיקצפת העקרים, או ממרק הקארי, המעוכר באורז מאורה. לא טעמנו ממאכל הודי ידוע – רייטה שמו – אותו מכינים על בסיס של יוגורט ופירות. וגם לא טעמנו מן האורז המופיע תחת הכינוי „בסמטי", מבושל בדבש, עם תבליני מנטה ועפרן. את כל אלה ועוד נטעם בביקור נוסף ולא נאחר לדווח לכם.

מאו"ל

למעלה: מעדנים מן התנור ההודי ה„טנדורי". למטה: קערת ירקות בקארי. למטה משמאל: רינה ווינוד, בעלי המסעדה. (צילום: שמואל רחמני)

מתכונים

עם ניחוח קארי

סנדרשהן שאומה ממסעדת „טנדורי" תגיש לנו את המתכונים האלה שבהחלט כדאי לנסות להכין בבית. הקארי הוא תערובת של תבלינים כפי שאנו מפרטים במתכון הראשון.

עוף בקארי

החומרים:

1 ק"ג עוף חתוך מבלי העור והשומן;
500 גרם בצל;
200 גרם עגבניות;
200 גרם שמן;
תערובת הקארי: 2 כפיות אבקת צ'ילי אדום; מקלון קינמון; 3 זרעוני הל; 3 כפיות אבקת קוריאנדר; 5 כפיות ממרח שום; 3 כפיות אבקת קוסברה; כפית זרעוני חרדל.
250 גרם שקדים, פיסטוק חלאבי ואגוזי קשיו, טחונים לתערובת.

אופן ההכנה:

חותכים את הבצל לפרוסות דקות ומטגנים בשמן עמוק וחם. מועכים.

חותכים את העגבניות ומטגנים: מערבבים את הבצל עם העגבניות, השום ושאר התבלינים. מערבבים היטב יחד עם האגוזים ומבשלים על אש קטנה לתערובת אחידה. מוסיפים את נתחי העוף ומבשלים על אש קטנה עד שהעוף התרכך. מקשטים בעלי קוסברה ומגישים חם.

ירקות בקארי

מטגנים תערובת של הירקות החתוכים הבאים: עגבניות, תפוחי אדמה, כרובית, פלפל ירוק, גזר, פטריות, אפונה ירוקה ובצל. מאדים על אש קטנה עד שהירקות התרככו תוך בחישה מפעם לפעם. מוסיפים אותה תערובת תבלינים ואגוזים כמו בעוף בקארי וממשיכים לבשל עוד קצת עד שהירקות ספגו את טעם התבלינים. מגישים עם מעט שמנת חמוצה.

עוף טנדורי

משרים 500־750 גרם עוף עם שמן, ג'ינג'ר ומחית שום למשך הלילה. למחרת, מערבבים את העוף עם התבלינים שהזכרנו במתכונים הקודמים (בלי האגוזים) וטוחנים. צרים רצועים דקים ומטגנים על מחבת חם מאד. כאשר מוכן – מגלגלים כמו סיגר. מגישים עם רוטב תבלינים חריפים. אפשר לטגן את העוף גם על תנור מיוחד של משטח ישר.

עדה כהן

אני אוהב אותך כרמן

עזה כמוות גאווה

בחודש שעבר נקשרו יחסים דיפלומטיים עם ספרד והשבוע מגיע אלינו אנטוניו גאדס עם להקתו, הזכורים מהסרט „כרמן". כוכב המופע היא, ללא ספק, כריסטינה הויוס, כרמן אמיתית המקרינה כוח ועוצמה אדירים.

מאת עפרה ישועה־ליית

אנטוניו גאדס: תמיד יש אחד שמנצח ואחד שמפסיד. ממול למעלה: כרמן ובמות הכפר. למטה: כריסטינה ואנטוניו תם כרמן ודון־חוזה: מן האהבה ישחרר רק המוות

תפאורת הבמה דלה: שלוש מראות, אר סף של שרפרפים ושולחנות נמוכים. הלהקה כבגדי חול, נעלי רחוב, מגפי־ים, מכנסי גאבארדין מיושנים וג'ינס. גם החצאיות הססגניות של הנשים ממבט ראשון שייכות יותר ליום שוק מאשר לעולם הבאלט. כרמן־כריסטינה זה עתה רצחה בסכין רקדנית שקראה תגר על עמדת הפרימדונה שלה, ואנטוניו־חוזה, בתפקיד הכפול של קצין ומנהל בית הספר לריקודים, צועד קוממיות בלווית שני ביריונים, בדרך להעניש אותה.

הוא אוחז בזרועה בגסות, אבל המגע הזה הוא ראשית הסוף של סמכותו הגברית. מבט מהעיניים השחורות, תנועת כתף קלילה, וכבר צעיף המשי מוסר ממתניה של האשה ונכרך על צווארו של המאצ'ו. מעתה הוא עפר לרגליה, חסר אונים כשמשון מול דלילה. הוא יבגוד בתפקידו, יגנוב ויהרוג למענה, יושפל בפומבי – עד שיאחז את הסכין בעצמו ויתקע אותה בגופה המרדני של הפאס־פאטאל. מן האהבה הזאת ישתחרר רק המוות.

„כרמן" מסביר לי אנטוניו גארס, במלתחה החשופה של איצטריון הספורט בקלן, שם יעלה עוד מעט על הבמה עם ארבעים רקדניו, „היא האשה המודרנית, התובעת חופש מוחלט וזכויות שוות לאלה של הגבר. זוהי אשה שאיננה מאמינה שהאהבה מעניקה זכויות קניין. היא תעדיף למות מאשר לוותר על חירותה.

„הגבר הים־תיכוני המצוי פשוט אינו יכול להבין את האשה הזאת, או לעכל את הרעיון שהיא תזנח אותו לטובת מישהו אחר. זהו המאצ'יומוס, מושג הגבריות השתלטנית. אני – אישית – מרגיש קרוב יותר לכרמן מאשר לדמותו של דון חוזה שאותה אני מגלם... אני אוהב את דון חוזה, אוהב את סערת היצרים שלו, את היכולת להתאהב עד אבדן כל החושים... אבל כמובן אינני מזדהה אתו כאשר הוא הורג אותה"

אנטוניו גארס, המוכר לחובבי הבאלט בארץ מהופעת להקתו ב„חתן דמים" על פי לורקה לפני שנים אחדות, מעיד על עצמו שהוא צמח מעולם מושגים הדומה למדי לזה של הגיבור שלו. לגבר כוח אין סיכוי מול הגברת המשוחררת. הלקח של „כרמן" שלו מרכא עוד יותר: „כרמן בעיני היא סיפור על אי־האפשרות של האהבה, בעולם שבו הדבר החשוב ביותר הוא החופש". באהבה, סבור אמן המחול, „תמיד יש אחד שמנצח, ואחד שמפסיד. זה קשה בחיים, זה קשה באמנות".

במאי הקולנוע קארלוס סאורה השתמש בגארס, בלהקתו ובסיפור „כרמן" כדי להעלות אחת ההצלחות המסחררות של הבד בשנים האחרונות. „כרמן" בבימויים המשותף של סאורה וגארס היה ללהיט קופתי. באירופה השתרכו תורים מול בתי הקולנוע, אנשים (בעיקר נשים) הלכו לראות את „כרמן" שוב ושוב, והעתונים מלאו מאמרים למדניים בעד ונגד דמות האשה על פי „כרמן". הפמיניסטיות, אגב, לא אהבו את האשה המשוחררת הזאת.

בסרט משחק גאדס את עצמו כמנהלה של להקת באלט פלאמנקו המבקשת להעלות את „כרמן". הוא מחפש כוכבת חדשה וצעירה במקום הפרימה־בלרינה הוותיקה שלו, מוצא את לאורה דל־סול, מתאהב בה ושוקע בצרות עד הסוף המר. הבאלט שלהקת גאדס סובבת איתו זה יותר משנתיים בהצלחה אדירה על בימות אירופה ואמריקה הוא גירסת הנטו של „כרמן" עם רמז בלבד לסיפור המסגרת, ובלי חילופי הרקדניות: הכוכבת על הבמה איננה הצעירה החצופה המריחה את כריסטינה הויוס מן התפקיד הראשי בזכות נעוריה הסקסיים, אלא כריסטינה עצמה: האמנית הבוגרת, אישיות המקרינה כוח ועוצמה אדירה.

ההבדל הזה מהותי. בסרט יכולנו לכל היותר לנוד לאנטוניו: איך נפל הגבר־האמן הרגיש הזה לפני „פריחה" מצויה, עקשנית ובוגדנית? על הבמה, מול כוח הטבע ששמו כריסטינה הויוס, ברור שאין ל„בוס" שום סיכוי. לכריסטינה יש פנים קשים ופראיים, כמעט גבריים, ו„כרמן" שלה היא מלכה גאה וחסרת רחמים. בתכניה לא כתוב בת כמה כריסטינה, אבל לאנטוניו ימלאו השנה חמישים והוא אינו מבוגר ממנה בהרבה. הוא אומר כי הסכים להחלטתו של במאי הסרט לוותר עליה בגירסה הקולנועית, לטובת לאורה דל־סול הצעירה, שהריקוד שלה פחות מושלם. דל סול הפכה לאלילת ארוטיקה חדשה, קלה לעיכול בקלוז אפ. אבל האמת היא שגם בסרט תנועת יד גאה אחת של כריסטינה הויוס מעמידה בצל את כל העינטוזים של הנערה התוססת.

גארס עצמו אומר שהמוטו של הבאלט הוא „חירות או מוות", אבל גיבוריו שעל הבמה דורשים הרבה יותר מסתם חופש: הם הפכו את הכבוד העצמי לערך עליון שאין חדלים להתכתש עליו, לפי מיטב המסורת של תרבות ספרד. כאן היהירות הגברית חסרת הרסן היא ערך עליון שביטויו הסופי במלחמת הגבר עם הפר בזירת לוחמי השוורים. ריקוד הפלאמנקו הולך טוב מאוד עם הפגנת השוביניזם, שכן המאצ'ו בשיאו הוא הטוריאדור המרקד מול החיה הזועמת. רקדני הפלמנקו, על כן, אינם מזכירים כלל את הרמוזיות המעודנות בטייטס הרוקים של הבאלט הקלאסי. הם רוקעים ברגליים ומכים כמקלות הרועים כמו רקדני ה„דבקה" בין שכנינו ובני דורינו, וכשהדם רותח נשלפים הסכינים בטבעיות האופיינית למרחב חם המזג.

כרמן הצוענייה מארץ הבאסקים נטלה תשעה קבין מן הגאווה הגברית של הספרדים. המחול הנפרש לעינינו הוא בעצם סידרה של קרבות על כבוד ושלטון. הנשים נלחמות על המקום כצמרת הלהקה, הגברים על האשה, הזמרים והרקדנים נמצאים בתחרות תמידית אלה מול אלה. הגבר והאשה שבמרכז, הנאבקים זה בזו עד לאובדנם הכפול, הם חלק מן המאבק האנושי הכללי הזה וסמלו גם יחד.

גאווה היא מלת המפתח של תנוחות הפלאמנקו: הגוו הזקוף עד אבסורד. סיקור גרון ומבטים קטלניים, נקישות העקבים. זהו ריקוד שאיננו עשיר במיוחד בתנועות וצעדים, רחוק מן האקרובטיקה של הבאלט הקלאסי, כאן מדברים הפנים ו„שפת הגוף" מגיעה לשיאים פואטיים. בעיקר רוקעים ברגליים: בזעם, בשמחה, בקריאת תגר, בלצון, בתשוקה, באיום. תרבות שלמה של רקיעת רגל – ביטוי של תוקפנות כבושה וחושניות מתפרצת, אבל הביצוע מושלם של הרקדנים מלמד על משמעת ברזל ואימונים אין סופיים. וגאדס יודע גם ללגלג בחן על הערצת האלילים של בני עמו לוחמי השוורים המנופחים, בקטעי הפארודיה המקסימים שבבאלט.

„כרמן" היא אגדה ספרדית, שטופחה על ידי צרפתים: פרוספר מרימה (הרומן) וז'ורז' ביזה (האופרה). גארס החזיר את הצוענייה לביתה. הוא מרקד איתה לצלילי הלהיטים מן האופרה המושמעים מעל פס קול מוקלט, אבל על הבמה עצמה חוזרים ומושמעים שירי העם הספרדיים, מוסיקה מזרחית אותנטית, כפיהם של זמרי הלהקה המלווים עצמם בגיטרה. שלא כמו בבאלט הקלאסי, אין הכוכבים גארס והויוס נעלמים מן הבמה לאחר קטעי הסולו שלהם: הם נוכחים על הבמה כל הזמן, מרקדים ומזמרים עם הלהקה כולה.

להקתו של גארס מגיעה אלינו בתזמון נאה סמוך לקשירת היחסים עם ספרד, שר החינוך יצחק נבון, מעריץ ותיק של תרבות ספרד, כבר הבטיח את פטרונותו להופעות, אבל המאאסטרו מדגיש שהוא לא מתעסק בפוליטיקה: אותו מעניינת רק האמנות.

זה לא מדוייק, אגב, בספרד שלפני מות פראנקו קנה לו שם בעזות המצח שגילה מול המשטר. הוא השביע מרורים את אנשי הטלוויזיה הממלכתית שהזמינו אותו לראיון בלא לחשור במה שצפוי להם. על השאלה, מתי החל להמשך לריקוד, השיב שלא הגיע לריקוד מתוך אהבה אלא „משום שהייתי רעב ללחם".

„וכי במה עסקת בשנים שאחרי השחרור?" שאל המראיין (כ"שחרור" התכוון, כמובן, לנצחון פראנקו על הרפובליקנים).

בשידור החי ענה גארס: „עשיתי או מה שעשו כל בניהם של המפסידים במלחמת האזרחים: רעבתי וחיפשתי עבודה מזדמנת כלשהי, עד שמצאתי משרת משרת נער שליח בעתון".

הגאווה הרפובליקנית עוברת במשפחה. אביו של גארס הועמד לקיר במהלך מלחמת האזרחים. כיתת היורים פיספסה קצת, ואבא אנטוניו אסטווה (את השם גארס אימץ לעצמו הבן רק בשלב מאוחר יותר) נגרר מתחת לערימות הגוויות על ידי אחיו, כשהוא פצוע ועיוור בעינו האחת.

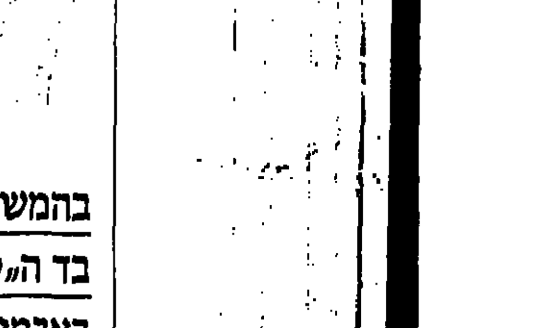
המשפחה עברה למדריד והתקיימה שם בעוני משווע. הנער אנטוניו עבד מבוקר עד לילה במסדרי העתון (הלאומני־ימני) א.ב.צה, עד שנודע לו שאפשר להתפרנס גם ממחול. מביני דבר רואים בפלאמנקו הגברי־הקשוח שלו נצחון ההשפעה הקאסטיליאנית על הגישה האנדאלוסית, הרכה והמצועצעת יותר, ששלטה בריקוד הספרדי לפני עידן גאדס. אחרים סבורים שה„מאצ'ואיזם" המודגש הוא גם ביטוי פוליטי למרדנות שואפת החופש שגאדס מבטא באמנותו.

גירסה אחרת רואה בו את האיש ששחרר את הפלאמנקו מהתנחנים שדבקו בו כהשפעת דורות של רקדנים הומוסקסואליים. גארס עצמו אינו מתחמק מן הנושא: „אין לי שום דבר נגד הומוסקסואלים. הבעיה היא, שכאשר הגעתי לראשונה לבתי הספר לריקוד, היתה ההומוסקסואליות ההשפעה הדומינאנטית באווירה. בחברה הספרדית המסורתית דוכאו הומוסקסואלים ביד חזקה, ובתי הספר למחול היו אחד המקומות היחידים שבו התקבלו בסובלנות ובהבנה. נוצר מצב שהרבה אנשים הגיעו לשם בלא שרצו כלל לרקוד – ורבים גם לא היו מסוגלים לכך..."

הוא בעצמו נודע כ„קוטל נשים" שאינו אוהב פרסום לחייו הפרטיים. אשתו הראשונה היתה זמרת נודעת, ואחריה נישא לרקדנית. חברתו הנוכחית לחיים ואם שלוש מבנותיו היא הזמרת פפה פלורס, שחלק מן הציבור בארץ אולי עוד זוכר לה לטובה את הסרטים המתקתקים שבהם הופיעה כנערת־פלא תחת השם האמנותי „מריסול" (עתונאי ספרדי אמר לי שהיא שונאת כשמזכירים לה את החלק הזה בקריירה שלה).

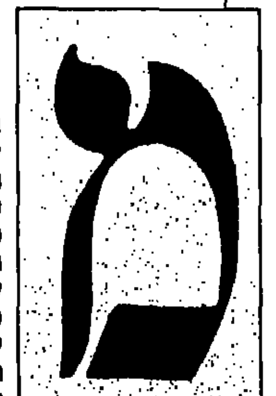
אחרי מות פראנקו נמסר לאנטוניו גארס ניהול הבלאט הלאומי של ספרד. הרומן היה קצר, מפני שבתהפוכות ימי הבראשית של המשטר הרפובליקני מונה מי שהיה הצנזור הראשי בתקופת פראנקו לשר התרבות, והפיצוץ היה מיידי. גארס עזב – ולא שב עוד, למרות שהשר־צנזור „עף" זמן קצר אחריו.

הוא הקים את „הבלאט של אנטוניו גאדס" – ומאז הוא בעל בית לעצמו. „שלאגרים" כמו „חתונת הדמים" ועתה „כרמן", ביחד עם הסרטים שהוא מפיק עם קארלוס סאורה, מבטיחים את הקיום של הלהקה הרוקדת בפרך למחייתה. הלהקה, היא פרטית ואיננה מקבלת אפילו תמיכה ממשלתית: „אנחנו הבאלט היחיד בעולם המממן את עצמו", הדגיש גארס באוני בגאווה. גאווה ספרדית, כמובן. ■

בהמשך לגל הנוסטלגיה ששוטף את כל העולם – חוזר לאופנה בד ה„טפסטרי" – אותה רקמת שטיחים שקישטה בעבר קירות בארמונות, עכשיו על בגדים, על ארנקים וגם בנעליים. המובילים באופנה זו היו צעירי אנגליה שחרשו את השווקים ועליות הגג של הסבתות ואיווררו אופנות עתיקות.

מאת יהודית חנוך

ה משותף לשטיחי־הקיר, שמכסים את קירות הארמו־נות באירופה, שמספרים את סיפורי עלילותיהם של מל־כים ונסיכים לרקמתה העדי־נה של סבתא, שישבה שעות על גבי שעות רוקמת על פי־סת אריג זעירה רקמה צפופה, לתמונה קטנה, או ארנק לעי־רב, לבגדים שלובשים זמרי־פופ ולהקות קצב?

שכל אלה משמשים השראה לסגנון העכשווי של אריגים, שעושים מהם מעילים ומקטורנים, מקשטים בהם בגדים, תופרים מהם ארנקים – וגם נעלים. ה„טפסטרי", כמו שקוראים באנגלית לאריגים דמוי־רקמה, ששימשו לציפוי־קירות ורהיטים, פלשו לאופנה, כחלק מהסגנון הנוסטלגי, המסתכל לאחור בגעגועים, כדי לתפוש השראה, בימים שבגד לא היה שתי פיסות־אריג מחוברות בתפרים, אלא יצירת־אמנות. מה„טפסטרי" עושים בגדים שלמים או מקשטים בו חלק של בגד, כמו שממסגרים תמונה, במשבצת אחת קטנה של אריג כבד רקום, שיוצרת נקודת־מוקד מעניינת.

קצת קשה להסביר איך נדברו ביניהם כל אופנאי פאריס, מילנו וניו־יורק והתלבשו על ה„טפסטרי", ובבת־אחת, נתנו בכל מקום הבגדים המקושטים באריגים־רקמות אלה, שהוא חלק מאופנת הבארוק, אופנה שתקבל תנופה ותמשך, לפי התחזית, גם בחורף הבא.

מוכב אריגי־הריפוד הרקומים, לא רק בחוטי משי וקטיפה, גם בזהב ובכסף, הוא אטרו, אמן איטלקי ידוע ל„טפסטרי", שיש לו חנות לאריגים ברחוב צדדי קטן במילאנו וכל מעצבי־האופנה עולים אליו לרגל, כדי לבחור מתוך אלפיים הדגמים מה שמוצא חן בעיניהם. אטרו לא קפץ לאופנה סתם כך. המשפחה כבר בעסקים כמאה וחמישים שנים ולפני שהפכו לספקי־אופנה, כיסו ביצירותיהם קירות של ארמונות והיטים עתיקים.

קנזו היפאני בחר אריג שהועתק משטיח־קיר שתלוי בארמונה של משפחת אטרו, מתחילת המאה ה־19. רלף לורן האמריקאי לקח מאטרו קטיפה דמויית שטיח וקישט בה צווארון של מעיל שדומה למעיל־רחצה ואילו עמנואל אונגרו עשה מאריג ריפוד מקטורנים קטנים וצעירים.

שמלת סריג עם טלאים מ„טפסטרי". יצירה פרסית של הדוגמנית. (עיצוב: חוה לוי)

ים

מעטורן מאריג דמוי ריפוד, שהולך טוב עם ג'ינס. (עיצוב: יהודית גוטפריד „גוטקס")

המעצבים הבריטיים האוואנגארדיים לא חיכו לאיטלקים, שיגלו להם את ה„טפסטרי". הם התלבשו על הסגנון הזה כבר לפני שנתיים והבגדים שלהם נראים כמו תיבת־אוצרות על שתי־רגלים, בגדים עשויים מקטיפה וברוקאר וכותנה. הכל רקום, ורוד ועשיר־ויש, כמו הבגדים שסבתא של סבתא השאירה בעליות־הגג.

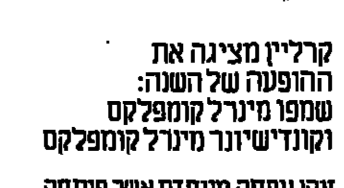
למעשה, היו אלה הנערות והנערים האנגליים שגילו מחדש את הקסם של אופנת המאות שעברו. הצעירים שרוכשים את בגדיהם בשווקים הם שהעיזו לחבר בגדים ישנים מקטיפה וברוקאר וטפסטרי עם ג'ינס וטריקו.

אחר־כך באו להקות הפופ, שהפכו את הבגדים האלה, שמזכירים את הרמויות של צ'רלס דיקנס, מתחפושת לאופנה. הם לבשו מעילי־קטיפה רקומה, חולצות סטייל אמריאוס ומכנסים כמו גיבוריו של דיקנס ב"אוליבר טוויסט". ופתאום, הבגדים לא נראו כמו עתיקות אלא כמשהו שאפשר ללבוש כשהולכים לדיסקוטק. זה היופי של הבגדים האלה, שהם לא נראים כמו "אלטע זאכן", אבל יש בהם חן־של־פעם, למרות שמכונות אורגות אותם. אולי לכן יש להם סיכוי טוב להישאר באופנה יותר מאשר אחר. ■

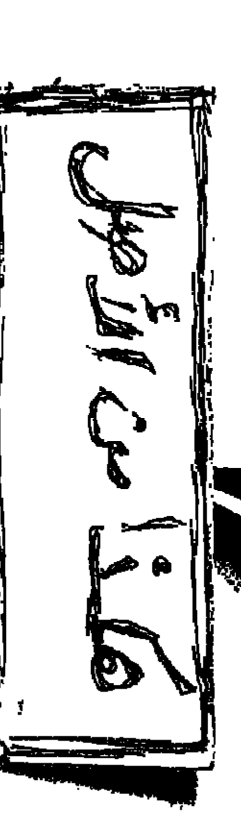
מעיל עם חלון, שמשובץ בו „טפסטרי". המעצבת גם מדגמנת (עיצוב: ארנה מרבק)

שמפו
מינרל
קומפלקס

חדש

פטריסיה, שמוליק כבר לא קורא לך

(המשך מעמוד 17)

עמר מולה, שאל: את עוד אוהבת אותי, את רוצה אותי. כן היא אמרה לו, מתביישת בשבילו, מתביישת בשבילה, גם בשביל העיתונות שגרפה כל מילה כדי להרפיס למחרת בעמודים מרכזיים. אתה זקוק לטיפול אמרה לו לפני כולם בבית המשפט, מה שאף אחד לא העיז להגיד לו קודם לכן.

אנשים הגיבו בריתוק. ידעתי, היא אומרת, ששמוליק בודד. ידעתי שמכל חבורת „בסית" אף אחד לא יבוא, כולם הלכו צעד אחר אחורה. הבנתי שכמצבים כאלה אדם נשאר לבד.

שמוליק קראוס הוכרז לא שפוי ואושפז בבית חולים לחולי נפש. במקום רמלה ואבו כביר – אברבנל.

תמונה: יום שישי בערב. כל החולים נכנסים לחדר אוכל. שמוליק הוא שר התרבות. כולם מתאספים סביבו. הוא מפעיל טייפ קטן. אנשים מסביב מתרגשים. הוא לוחץ על הכפתור והם מתחילים לרקוד. מסיבת ריקודים. גברים עם גברים, נשים עם נשים, אנשים בלי גיל עם עור אפור מתרופות. פתאום עלה לי מול העיניים השואו שלו ב'צוותא'. איך אנשים מחאו לו שם כפיים, עוד ועוד. המחזה הזה מולי היה העתק רחוק של מציאות נורמלית שלו בחברה שפויה. של הכאריזמה שלו. רציתי להרים ידיים לכסות את העיניים ולצעוק שמה שאני רואה זה לא נכון. לא נכון.

פטריסיה הגיעה כל יום לבית החולים. אף אחד לא טרח להסביר לה מה קורה. היא הרי לא אמא שלו, לא אחות שלו, ולא אשה שלו. אין לה סטטוס חברתי מוגדר. האדם שראתה שם היה אדם שבור. מרוסס לרסיסים קטנים במילים שלה. צמח. אדם מת. אם הם רצו להגיע לתוצאה של אדם מציית הם הגיעו לזה היא אומרת. אדם שאיבד כל עניין, היה אפאטי לגמרי. הייתה באה, יושבת לידו, היו שותקים יחד עד סוף הביקור. ביד היתה לו תמיד שקית פתוחה של שוקולדים. אכל כל הזמן ממתקים בגלל התרופות. על העיניים היה לו קרום לכן אטום.

„כל הזמן הייתי מוטרדת אם אנחנו עושים דבר נכון. זאת אחריות כבדה לאשפז אדם. אדם שיש לו כישרון ולדעת שהולכים לשבור אותו. לעשות אותו אדם מתפקד כלבד. האמצעים הרפואיים בתחום הזה בארץ עלובים. היינו כל כך מיואשים, אני וצדוק, אחיו, שחשבנו להבריח אותו דרך המארינה לחוץ לארץ. שמוליק ישב בחדר אחד עם מפגרים, חולי נפש כרוניים, מסוממים. ערבוב מוחלט. לבית החולים יש מציאות עם חוקים משלו. הם אמרו לו: אם לא תתנהג היום יפה – לא תצא מחרתיים לרשא. הוא היה מנענע בראש כמו ילד נזוף. התנהגו אליו כמו אל ילד אינפנטיל. לי זה צרם. קשרו אותו למיטה. פעמיים. אני לא יכולה להגיד באיזה דרגת מודעות הוא היה. אני יכולה רק לשער שהיו לו רגעים של שפיות מוחלטת שבהם הוא מאד סבל. לפעמים העדפתי שהוא יהיה קהה, שלא ירגיש, שלא ידע.

אברבנל תמונה: שמוליק התנהג היום יפה. נתנו לו תפקיד על התנהגות טובה. להביא את העגלה עם האוכל. הוא מאד שמח, בשבילו זאת התקדמות גדולה. ביקש ממנו שאבוא איתו. נכנסנו למטבח. בשעה שתים עשרה בצהריים בדיוק, כל המקום מתמלא צלצולים של עגלות אוכל שוורמות בשבילים בשמש בין הרשאים. שמוליק, שמח כמו ילד, מזיז את הרגל על הגלגל של עגלת האוכל. כמו קורקינט. מושיב אותי קרימה ומתחיל לגלגל את העגלה. אני מסתכלת מסביב ומעבירה בראש את התמונה הזאת לדיזנגוף ירמיהו למשל, למציאות שלי, הפרטית. יושבת על פלטת שעועית ומתגלגלת בשמש.

אברבנל. תמונה: שמוליק מנגן בגיטרה. כל החולים סביבו יושבים וצוחקים בפיות מחוסרי שיניים. פיות פעורים ריקים. כל אחד עם הקטע שלו, אחד מדקלם את גתה, אחד פרופסור באוניברסיטה מדבר שבע שפות. כל הזמן איזה קול קטן פנימי בתוכי אומר: עכשיו שימי לב, תסתכלי טוב. לא תהיה לך עוד הזדמנות כזאת. הולכת כמו חוקר עם תיק וזכוכית מגדלת וחוקרת את הדברים.

"היו רגעים שרציתי לברוח. היתה לי קלסטרופוביה תמידית שם. הייתי חוזרת הביתה ואומרת: מחר אני לא הולכת לשם. למחרת קמתי, התלבשתי, הלכתי. מה שהציל אותי כל שמונת החודשים האלה היתה התחושה שצימחתי לי קירות זכוכית מסביב. ההרגשה שאני לא ממש נושמת, לא ממש מדברת, לא ממש נוגעת. אם הייתי באמת נוגעת – לא הייתי יוצאת שפויה. יחד עם זה הרגשתי שהביקורים האלה מערערים אותי. הייתי לבד. לגמרי לבד. בלי הורים, בלי משפחה, בלי חברים. הולכת בבוקר לאברבנל, חוזרת בערב לדירה ריקה, עם כל התמונות האלה בתוכי. פתאום הבנתי שאם אני לא אעזור לעצמי – אף אחד לא יעזור לי. הרופאים רצו שהביקורים לא יפסיקו כדי ששמוליק לא ירגיש זנות, האחים שלו חשבו עליו, אף אחד לא חשב עלי. יחד עם זה צצו שאלות עקרוניות. מה קושר אותי לבן אדם הזה ? למה אני לא יכולה להינתק ממנו? מה המשמעות של הקשר הפוסטיבי הזה? התחלתי טיפול פסיכולוגי.

שמוליק השתחרר מאברבנל אחרי שמונה חודשים. היה חשש שינסה להתאבד כמו שניסה בפעמים אחרות. אחרי שבוע שהיה בבית היתה ריאקציה מאוד חזקה. רצה לחזור לשם, לבית החולים. היה שפוי לגמרי אם כי חי על תרופות. הוא חזר לכאן, הביתה, אדם שבור שצריך לטפל בו. כל מה שרצה היה לאכול ולישון. נשכב כאן על הספה הזאת שאני יושבת ובהה בתקרה. אם לא כיסיתי אותו – לא התכסה, היה חי מת. לא הצלחתי לעניין אותו בשום דבר. לא מוסיקה, לא עיתונים, לא אנשים. תומרקין סידר לו עבודה במרינה. לצבוע סירות כדי שיהיה באויר הצח. שום דבר. אני ניסיתי להשפיע עליו לדבר. שיוציא החוצה כל מה שעבר עליו. לא הסכים. הזכרון הסלקטיבי שלו היה ההגנה הכי טובה. האדם הזה, שהוא רגיש מאד, לא היה מסוגל להתמודד עם כל ההרס הזה שגרם לעצמו. לנו. אחרי חודשיים הפסיקו את התרופות. שום דבר לא השתנה. לא זז. לפעמים לקחתי אותו לבקר אצל האחים שלו. כמו שלוקחים תינוק. הייתי על תקן מטפלת. אני לא יודעת אם היה מרגיש אם מישהי אחרת היתה כאן במקומי. לא הראה שום התענינות. לא הביע חיבה. חזר לכאן איש אחר. זה היה מרהים. חשבתי לעצמי, אם הוא לא עוזר לעצמו – מי אני שארחוף אותו, כששמעתי את עצמי אומרת משפט כזה ידעתי שהמצב בינינו אבוד.

הטיפול שלי המשיך. הגעתי לשאלות עקרוניות שנוגעות לחיים שלי. חזרתי לאמא שלי בפריז עם שאלות על האיש שהוליד אותי. היא מצידה שמרה על התקופה הזאת כטאבו. לא רצתה לחזור לזה, אפילו לא בזיכרון. ההריון שלה היה מקרי. אני הייתי טעות, הרגשתי כמו טעות בעולם.

ישבתי עם הפסיכולוגית וציירתי את החיים שלי. ראיתי איך אני מענישה את עצמי. מובילה את עצמי למערכות יחסים בלתי אפשריות, ללא מוצא, ללא סיכוי למשהו קונסטרוקטיבי של משפחה או ילדים, מורידה מעצמי כל איום למשהו בונה. ברור שמי שנמצא מולי ממלא תפקיד של אבא וילד ואני עבורו גם אמא גם אשה. הטיפול התקדם לכיוון אחר, פרידה. הבנתי שאם אני מתנתקת אני לא אמות. יש חיים אחרי שמוליק. לא האמנתי שאגיע לרגע שאגיד משפט כזה. הפסקתי את הטיפול. לא היה לי קשה יותר להינתק.

אמרתי לשמוליק, אתה עובר לדירה שלך. אני רוצה לחיות לבד. זה היה כמובן על תקן פירוד נסיוני אבל שנינו ידענו שזה הסוף. הוא לא רצה לעזוב את הבית. אמר לי כל פעם, עוד יום, עוד שבוע. כל יום היתה לו סיבה אחרת. נתתי לו את הזמן שלו.

אחרי רונו את החפצים שלו, היה משהו עצוב בפרידה. לא התחרטתי לשנייה אבל הזורקור התמקד פתאום על חמש שנים שנסגרות. היום אין קשר. כשזה נגמר – יכולתי ללכת לראי, להסתכל על עצמי ולהגיד, עברת את זה עד הסוף, נגעת בקרקעית, לא ברחת באמצע.

היום, שמונה חודשים אחרי, יושבת פטריסיה בדירה שלה, על הספה, בדיוק באותו מקום ששמוליק שכב שמונה חודשים ובהה. יש לה גוף דק, צעיר שעושה ספורט. יש משהו אחר במראה שלה. בצורה שהיא אוספת את השער. בכפפות השחורות שלא יורדות מהידיים. בשילוב של גרבי צמר עבות וחצאיות כותנה דקות. במבטא הפריזאי החזק.

לקח לי זמן לדעת למה הוא מזיז אותי – היא אומרת. כל התקופה הזאת של החמש שנים, היא חושבת בקול, צמחה בי ההרגשה שהיתה לי פריווילגיה לחיות עם אדם יוצא דופן, מוזר, מיוחד. הדמות שלו לא תימחק מתוכי. תמיד ישאר לי חום לזיכרון שלו. הוא חידד בי תחושות. נתן לי הסתכלות אחרת לחיים.

היא לא מזכירה אלימות. אנשים יודעים לספר שהיתה, אפילו חזקה. אני שואלת. היא שותקת. יש לי בעיה עם זה – היא עונה לבסוף. זאת נקודה שלא עיכלתי עד הסוף. אפילו שהאלימות היתה נדירה – אני לא יודעת עד היום איך בלעתי את זה. דברים שקשה לי לדבר עליהם. אני לא רוצה לפגוע בו, לא לפגוע בו. ההתנהגות הזאת שלו גם לא שינתה דברים בסיסיים ביחס אליו. זה עצוב שבמקום שנגמרות המילים, נגמר ההגיון – מתחילות המכות. עצוב לראות בן אדם שאין לו מילים. זאת נקודה עלובה. שחורה. קטנה.

כבר חצי שנה היא מנהלת מערכת יחסים שפויה עם גבר. „אפילו הפחדים שלי לא השתנו. אותם פחדים ממסגרת קבועה. שום חרדה לא הלכה לאיבוד". פטריסיה מכניסה כף יד לתוך קערת זכוכית. תופסת חופן גרגרי לוונדר ונותנת להם ליפול בחופשיות. אחר כך מביאה את היד לכיוון הפנים ומריחה. „בעצם, אולי האיזון השתנה. אולי אני יותר מוכנה לתת צאנס. ילדים. אולי".

הוא שגר אחריה את הדלת, השמיע לה שיר ואמר לה: יש לך שתי ברירות, או שאני אשחוט אותך או שאת קופצת מהחלון. זאת היתה זעקה קשה לתשומת לב. הצליחה לברוח מהדירה שלו.

בילי מוסקונה־לרמן

חיים ואוהבים

זכות התשובה

אני מפרסמת את מכתבו של הרב פרדס אשר נכתב כתגובה על רשימתי „יש דין – אין דיין" על מחקרו של ד"ר אריאל רוזן־צבי, שנגע גם באורח פעולתם של בתי הדין הרבניים. נראה כי היריבות והפער בין מבקרי המערכת לבין אנשי המערכת – חריפים לא פחות מאשר בין המתדיינים בבתי הדין הרבניים לבין הדיינים עצמם. ועם זה צריך להמשיך־לחיות בארץ הזאת ולחפש פתרונות.

במאמר „יש דין ואין דיין" (כ"ח בשבט תשמ"ט) הובאו מסקנות „מחקרו" של ד"ר אוריאל רוזן־צבי שנוגע למערכת בתי־הדין והדיינים בישראל. נאמרו שם דברים שכל קשר בינידם לבין המציאות אינו אלא מקרי בלבד. ואני מבקש לקבוע באופן חד־משמעי כי כל מסקנות „מחקרו" של המשפטן הזה רצופים בשקרים גסים שיסודם ברשעות בעוינות, ובשנאה כפשוטה למערכת משפט התורה בארץ. „מקדישים לכל תיק 7־6 דקות" הוא אינו נכון לחלוטין, שכן מקדישים בבתי־הדין זמן, תשומת לב ומאמצים בלתי נלאים לשכנוע בכיוון של שלום בית או גירושין במשך שעות ולא במשך דקות בלבד. „דיין טיפוסי הוא איש שהלך במחילות החיים" הוא משפט המזכיר בארסו ובנבזותו את נוסח הפרוטוקולים של זקני־ציון ואת נוסח הפלסתר נגד היהדות ונגד הציונות מן הימים האפלים ביותר בתולדותינו. דייני ישראל, שרובם משמשים ברבנות ועומדים בראש קהילות חשובות שלים ביושרם, בהגינותם, ביכולת שיפוטם ובהבנת המציאות והחיים שלהם על כל שופטי ומשפטני ישראל ונשי „נעמת" גם יחד, עם או בלי השכלה תיכונית־אוניברסיטאית־משפטית פורמלית. ואם יכול משפטן משכיל, בעל תואר ד"ר, להעלות טענות מחוצפות, שאין לחן כל ביסוס מינימלי במציאות נגד הדיינים הרי זו הוכחה חותכת כאלף עדים שאין כל קשר בין השכלה ובין צדק, יושר, יראת שמים ושפיטה אובייקטיבית. ולכן מהווה אתו מעשה בעגונה מזה חמש עשרה שנה מיקרה חריג מצער שאתה בוודאי עלול לפגוש רבים דוגמתו במחבת הנוראה של משפטים בבתי־המשפט ובעינוי הדין הקורה בהם. אלא שכנגדם לא יעיז רוזן־צבי לפצות פה ולהעיז פנים כדרך שהוא נהג בגדולי התורה ובדייני ישראל.

גם ההצעה הישנה של „תנאי בקידושין" אינה „המצאה" של רוזן־צבי והוא אינו יודע או שאינו רוצה לדעת כי ישנן בה בעיות הלכתיות ומוסריות, כמו העובדה שכל הזוגות חשובי הבנים שקידושיהם יופקעו למפרע, יתברר שכל שנות חייהם חיו בלי חופה וקידושין. וזאת בשביל מיעוט קטן מהם שיש לו בעיות של חליצה. ויש בעיות המורות טפסות. גם ההצעות, שנגעו להרכבים מיוחדים, הם חסרי כל תועלת וכבר נידחו לאחר דיונים נוקבים בין הדיינים לבין עצמם. הדיבורים אודות עורכי־דין דתיים וטוענים רבניים וכן רבני עיר, בעלי ראש פתוח, שכולם אלמנים בני בלי שם, הם אי עיקרים גמורים או אינטרסנטים רודפי ממון המושטים את עורם של בני זוג אומללים וחסרי כל, שהדיינים מונעים בעדם ואינם משתלבים במגמותיהם ובשאיפותיהם.

עלי לקבוע כי לא רק שאין רוזן־צבי משרת במלחמתו את הממסד הדתי, בטענתו, אלא שהוא משתף פעולה עם שנאיה של היינות הרבנית ושל היהדות בכלל. ואני קורא עליו ועל שכמותו מיקרא שכתוב „מהרסיך ומחריבך ממך יצאו". הדיינות לא תתפעל לא מ„מחקריו" המסולפים ולא מהשמצותיו ובשקריו של רוזן־צבי ושותפיו, שכל עיקרם אינה ביקורת בונה, אלא איבה תהומית לעולמה של תורה שממנה, ורק ממנה, באו ויבואו דייני ישראל, וכריעת ברך לכל דבר שריח של השכלה נודף ממנו, וכן כפיפות־קומה בפני מערכת המשפט האזרחית, שהיא מעצם טבעה מותרת ונוגדת את משפטי התורה והדיינות בישראל.

חיים פרדס
אב בית הדין הרבני, תל־אביב־יפו

תיבת דואר/ בגלל המצפון הסוציאליסטי

אני „מגיבה" על מרבית הרשימות שלך אך מתעצלת לשלוח... והנה בענין רשימה שלך על קניית־המציאות הרגשתי ממש קליעה אישית בול. נזכרתי בשנים כשאני מרתיחה חיתולים על הגז, כשהיינו שנים בלי מכונית, כשאני־עדיין – עושה ספונג'ה ביום שישי בערב (בשלא יוצאים), וכשאני מכתתת רגלי ומשקיעה המון זמן כדי לחסוך המון כסף, ו„מרוויחה" המון התלבטויות ורגשי אשמה „על כל הוצאה"...

כך גידלתי את בני, על בגדים משוק הכרמל ואחר־כך על שני זוגות ג'ינס שהעבירה אלי חברתי הטובה. כלי־האוכל שלי כולם סוג ב', שנקנו לפני יותר מ־15 שנה במותף של כלבו שלום – ואיזה כייף זה היה אז לגלות שם את המציאה! וכך אני מבוזבזת (עדיין) זמן על תפירה עצמית, או תפירה אצל תופרת־הבית הזולה.. ויש לי שמחה על שמרבית החולצות שלנו הן מהתחנה המרכזית או מחנויות ה„ימאים" בדיזנגוף... כל זה וגםשידת־החיתולים שצבעתי והפכה לרהיט בסלון וכל התמונות אצלי בבית שהן גלויות, או דפים מלוחות־שנה...

ואני מודה ומנדהה עמך שגם אצלי עוברת לא פעם בראש המחשבה שיכולתי לחסוך המון זמן שהייתי מעדיפה לנצלו בצורה אחרת אילו הייתי פונה לחנות וקונה משהו בצ'יק וללא התלבטות. את בוקר השבת לא הייתי מעבירה בכביסה, אלא שזה המצב. יש בכך, מן הסתם, מורשת אמהות, ומצפון סוציאליסטי שפוחד מכל מה שמתקרב למושג „בורגנות". לכן אחת כמוך וכמוני מחפשות „אתגרים" במציאת פתרונות מוצלחים למצב הקיים.

(השם שמור במערכת) ש.ד. ירושלים

סיפור של עידוד

מדורך „חיים ואוהבים" מנשבת בדרך כלל רוח אופטימית, ולכן אני משגרת דרכך מכתב לזוג חברים שכן סיפורם המסתיים בנצחון התקווה והאופטימיות, מעודד ומפית תקווה:

שרה יקורה
כשהודעת לי לפני שנים אחדות, בדרכך השובבה – „אני מסורטנת" ראיתי לנגד עיני את סבתי ז"ל כואבת ומתייסרת והיא בת 80, ואת רק בת 27, בחורה צעירה ותוססת חיים. קיוויתי שהיה זה רק חלום בלהות. את נאבקת, נלחמת, אך לא איבדת חיוך ואופטימיות. היית לי מופת לאומץ־לב, לאמונה וכוח רצון עז, היית אדם שאין בו השלמה וכניעה. כאבת, סבלת, אך נילחמת וניצחת. נישאת וקיווית כי תבריאי לחלוטין ותזכי לחבוק ילד משלך. נישאת לאדם שידע להעריך את הייחוד שבך, אדם שהוכיח שאהבה אמיתית עדיין לא פסה מהעולם, בתקופת בה האהבה, לעיתים, רוויה אינטרסים ושיקולים קרים.

היום כשהפכתם להורים מאושרים, ואתם חובקים בן במזל טוב, אין לי אלא להודות שישנם בעולם אנשים כמוכם, והלוואי וסיפורכם יעודד אחרים ברגעים קשים.

שלכם
דורית.

תרומת המחקר

כמשפטנית שומרת מצוות, הנני חרדה מתהליך של הקצנה החולך ומתפשט בכל אחד מן המחנות של הציבור בישראל. מחקרו של ד"ר אריאל רוזן־צבי, עליו את מדווחת, ברשימתך „יש דין – אין דיין" יש בו מן המצער בתמונת העגומה שהוא מצייר על בתי הדין הרבניים ועל הסבל והמצוקה שהם מנת חלקם של המתדיינים. מאידך גיסא, יש בו הרבה מן המעודד בכך, שהוא מצביע על פתח תקוה במסגרת ההלכה, בלי צורך להגיע לפתרונות רדיקליים העלולים לפגוע בחברה הישראלית כולה.

מחקרו של ד"ר רוזן־צבי דווקא מחזק את כל המבקשים לשמור על דיני המשפחה במסגרת היהודית הואיל והוא מציע פתרונות בתוך ההלכה. אם לא ימוצו כל הדרכים ההלכתיות עליהן מצביע המחקר, ואשר יושמו במהלך הדורות, קיימת סכנה להצלחת הלחץ הציבורי, שילך ויגבר, להנהגת נשואין אזרחיים במדינה. אני מקווה כי המחקר יביא תרומה בהקשר זה. על המוסדות הדתיים להיות קשובים לקולו של הציבור ואל להם לדחות מתוקות מוצעים.

ד"ר צפורה כהן
הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר־אילן

תמר אבידר

פנטהאוז

יגאל לב

הלוצינאציות

הלומות פגעו בפנטהאוז כמו מכת ברק. לא פעם תמה אורי אם הוא שכח להגיף את החלון, והרוחות המטורפות הללו חדרו הביתה, מלאו את חללו, והיכו את בני הבית במין טירוף מוזר עד שאורי עצמו שוב לא ידע להפריד בין מציאות ובין דברים שהזה אותם בחלומותיו.

„הלילות הלבנים" של גליה, הפכו למערכת של הזיות מוזרות. קצרות־רוח. קמה בבוקר עייפה בתחושה של כל הלילה נאבקה באיזה אוייב חסר רחמים. אורי עצמו גילה שלא פעם התבלבלו אצלו הפגישות המציאותיות עם לקוחות שיחות עם ידידים, התערבו בדמיונות משונים בהם הוא נפגש עם אנשים שוחח איתם ולרגעים מצא את עצמו מבוהל ואיננו יודע אם הפגישה אכן התקיימה או רק דמיין אותה.

היה זה ליל סופה כאשר גליה מתהפכת במיטתה, ואורי, עומד אצל החלון, מתבונן בתל־אביב, המציבה את בתיה כחומה וסכר מול גלי הים הממלאים, שוטפים, ומבקשים לפרוץ את חומות העיר הלבנה. העצים, שכמו אלפי טמנונים, שחורים, מניעים זרועותיהם כמבקשים אחר טרף נעלם.

גליה נאנחה בשנתה. אחר קמה, עייפה ומבולבלת. עטתה על כתפה חלוק, ועמדה מאחורי אורי. מניחה יד על כתפו. בזהירות, כדי לא לקרוע אותו מאותה הזיית נים ולא נים שהוא נקלע לתוכה.

לילה אחר חלמה שהיא צריכה להגיע לבית־אבות, הסמוך לפתח־תקוה. היא ראתה את עצמה צועדת בשדרת עצי האקליפטוס הגדולים פוסעת על פני הדשא. באחר החדרים המתין לה סבה. היא היתה צריכה לטפל בו להאכיל אותו לרחוץ אותו. צעדה במהירות. המשעול נראה פתאום ארוך ואין־סופי. והיא רצה, מנסה שלא לאחר אבל איננה מגיעה. התעוררה בבהלה, תמהה על עצמה. סבה, שבילה את שנותיו האחרונות בבית האבות הקרוי על־שם גבעת־השלושה, וסמוך לפתח־תקוה, אכן נזקק לטיפולה. והיא היתה באה פעם בשבוע להאכיל אותו, להחליף לו את הפיג'מה לרחוץ אותו, אך הוא כבר נפטר כבר מזמן. אכן מה משעות החלום המטורף הזה שהיא מתעוררת ממנו קצרת־רוח, מבוהלת.

★

אחר־כך החלום המשונה אודות ההרצאה באוניברסיטה. היא היתה צריכה להגיע לאוניברסיטה התל־אביבית, לאולם ג', במרעי־הרוח כדי לשאת הרצאה. היא זוכרת שהכינה את רשימת הנושאים. אפילו קראה בפני אורי קצר־הרוח, קטעים מתוך הרעיונות שביקשה להעלות. ואז, כאשר החנתה את רכבה במגרש המיועד למרצים, ופסעה בשביל לעבר אולם ההרצאות, עצרה לרגע, פתחה את התיק. ההרצאה לא היתה שם. חשה כאילו מסך שחור יורד על מוחה. בשפת התיאטרון קוראים לזה „בלקאאוט". שמעה את קולות הסטודנטים המגחכים והתעוררה, כאשר מצחה שטוף זעה.

עכשיו היא נוגעת בעדינות בכתפו של אורי. כמו מבקשת להעביר אליו את חלומות הסיוטים שלה. לבקש את פשרם מהגבר החכם הזה. ויחד עם זאת, היא יורעת שאורי שרוי גם הוא באיזו שהוא עולם של הלוצינציות שהוא נלחם בהם בכל כוחו.

אורי סיפר לה על חלום מוזר שהקיץ ממנו ושוב לא יכול היה לישון.

„נסעתי לחולות ראשון־לציון. עצם הנסיעה היתה מטורפת. איזו אשה אלמונית נקשה בזכוכית החלון. את יודעת איך זה, מישהו דופק לך בשמשה ואתה פותח את הדלת באורח אוטמטי. בלי לחשוב. התיישבה לידי. לא ראיתי את הפנים שלה. רק חשתי בריח. בושם 'אסתי־לאודר'. ראיתי את השמלה הכהה, שמלת מידי. שמתחתיה לבשה זוג מכנסיים תואמות". גליה נדרכה והתבוננה בו בסקרנות זועמת. מקנאה גם בחלומות המוזרים שלו. אורי דיבר בעיניים עצומות. כמבקש להחיות את זכרונו. לא שם לב אפילו לדריכות בידיה של גליה הנוגעות בו ובקולה שידבן אותו „נו תמשיך, מה קרה הלאה".

★

„נסענו ופתאום מצאתי את עצמי בחולות ראשון. אני לא יודע למה. כמעט אף פעם לא הייתי שם. לא היה לי בדיוק מה לעשות שם. בוודאי לא עם האשה הזאת. ואז, היא התקרבה אלי. ו...עליתי על תל־חול. מכונית תקועה. איש בחולות. בלילה קר. יצאתי החוצה. לא היה כל סיכוי להוריד את המכונית מתלולית החול. הגלגלים האחוריים שטו באוויר. ונתתי את המכונית והתחלתי ללכת. מצאתי את עצמי נוסע איתה במונית, מנסה להסתיר את פני, ואינני יודע מדוע".

גליה העירה: „בטח שגבר נשוי נתקע במכוניתו עם אשה אין לו שום סיבה להכריז על עצמו"

„נסעתי הביתה. פתאום, המכונית נעלמה ואני ליד המדרגות. עליתי במעלית וכל הזמן חשבתי לעצמי לכל הרוחות, עכשיו יפרקו לי את המכונית הממזרים האלה. חוץ מזה, איך אני אסביר לך שהשארתי את המכונית בחולות".

„באמת איך תסביר את זה ממזר שכמוך" סיננה גליה בשיניים הדוקות, מתעלמת מכך שזהו בסך הכל חלום מוזר. היא נכנסה כבר למשחק, זועמת, מקנאה, שוכחת את סיוטיה שלה ומנסה להאבק בגילוי המוזר הזה.

„עליתי הביתה ואמרתי לך שגנבו לנו את המכונית. אני לא יודע מי. הייתי בחניון וראיתי שהמכונית איננה. מובית צילצלתי אפילו למשטרה... שיחפשו".

„ואני האמנתי לך".

„בחלומות את מתנהגת יותר בהגיון".

צחקו. „כמעט וחשבתי"... שאתה מוכר לי איזה סיפור אמיתי במקום חלום, ממזר ומנסה לחלץ מהמקרה בדרך המקורית הזאת".

אורי צחק. חיבק אותה. לרגע, נעלמו הסיוטים. לרגע חשה גליה שכל חלומות הבלהה, התגמדו, וכך בזרועותיו של אורי היא חניחה לעייפות לרדת, לעצום את שמורות עיניה ולשקוע בשינה שליווה.

★

ישנה מאוחר. בני הבית כבר יצאו.

שעה ארוכה שכבה כך, מסרבת להיקרע מזרועות השינה המתוקה ואז צילצל הטלפון. קול גברי, רענן ונמרץ אמר „את מר...

„הוא לא בבית".

„את הגברת".

„מדברת".

„כאן מדברים מהמשטרה. בבוקר הודעתם על כך שהוולבו הלבן שלכם מודל 85' נגנב. רציתי להודיע לך גברת שמצאנו אותו בחולות ראשון לציון..."

הורוסקופ

מזל דגים

מאת איילת השחר

שנה חשובה עומדת בפני בני הרגים. שנה של פריצה קדימה בכל התחומים, הזרמנויות רבות, הצלחה חברתית ומקצועית ושל שביעות רצון כללית. כוכב צדק מביא להם שפע של הפתעות נעימות, הרבה מול ומזאל גבוה.

יחד עם זאת צפוי מאבק בתחום הקריירה כאשר רצון עז להוכית את עצמם יביא למתחים פנימיים. אבל רוח ההתלהבות תסכל כל נסיון לעצור את בני מול דגים, ותעוזר להם להתגבר על כל קושי.

גם במצב הכספי יחול שיפור, בתנאי שהם לא יוותרו על זכויותיהם ויילחמו על המגיע להם.

חודש פברואר התחיל עם מתחים בתחום הקריירה. מריבות עם עמיתים לעבודה וחילוקי דעות עם הבוס. סוף החודש טוב מאשר תחילתו: חינם של בני המזל עולה וההצלחה בפתח.

בחודש מרץ ממשיך המאבק המקצועי אם כי עתה יש לבני המזל כח ואנרגיה להשיב מלחמה שערה. יחד עם זאת, עליהם להיזהר מאופטימיות־יתר ומטעויות בשיפוט. בלבול, פירוש לא נכון של נתונים עלול לסבך אותם בתביעות ובבירורים לא נעימים. מומלץ, על כן, לבדוק היטב כל מסמך וכל רבישה ולשמור על מוצא הפה. לא לגלות סודות ולא לפטפט יותר מדי.

חודש אפריל יוקדש לנושא הכספי. צפוי שיפור ניכר במצב הכיס וזאת, בין היתר, הודות לעזרת ידידים נאמנים. בחודש זה צפויה גם פעילות חברתית אינטנסיבית. פה המקום לציין, כי במשך כל השנה לא נראות בעיות מיוחדות במישור הפיננסי וזאת בתנאי שבן המזל יקפיד לעמוד על זכויותיו.

חודש מאי הינו חודש יפהפה בכל מה שנוגע לקשרים החברתיים. הסביבה תפנק אותו ותשפיע עליו רוב טוב. וזה כולל גם את היחסים במשפחה וגם את היחסים עם שכנים. בן המזל יהנה מאווירה נעימה, מיחס טוב אך גם מקשרים מועילים. זה הזמן לבקש תמיכה ועזרה מאנשים. עדיין קשה בתחום הקריירה אבל גם כאן מומלץ להעזר בחברים ובקרובי משפחה.

חודש יוני יוקדש לבית ולמשפחה. צפוי שינוי הקשור לבית כמו מעבר לדירה חדשה או שיפוץ בבית. אפשרות אחרת: תיתכן דאגה למישהו מבני המשפחה, המבוגרים דווקא. יתכן גם שינוי בסטטוס של הרגים: פרידה או נישואין. כל השנה חשובה בתחום זה. הם יהיו עסוקים בחשבון נפש, וזה יעמיד במבחן כל קשר. וקשרים קרובים ואינטימיים בראש. כל שינוי שייעשה השנה בתחום זה יהיה לטובתו ולרווחתו של הרגים. לכן אין מה להסס או לחשוש מצעדים דרמטיים.

יולי יוקדש לילדים ולעיסוקים בתחום היצירתי ותחביבים. הילדים יתבעו בתקופה זו הרבה תשומת לב. אך תהיה גם הנאה רבה מהם. צפויה הנאה גם בתחום היצירתי. זהו חודש פורה ביותר, וכדאי שבני הרגים יפנו זמן לקראת תקופה זו. גם לרומנטיקה יהיה מקום החודש וצפויות פגישות עם אנשים שיהיו מאד חשובים לדגים בעתיד בתחום זה.

באוגוסט ייאלצו בני מול דגים לעבוד קשה ויתבקשו למלא מיכסת עבודה כפולה מאשר כרגיל, למלא את מקומו של עובד שנעדר מהעבודה, או לעבוד בשעות נוספות, למעלה מהמקובל עליהם. רצוי לשמור על הבריאות, כי יתכן ועומס העבודה יגרום לרגישות מסויימת. פה המקום לציין שבמשך כל השנה לא צפויות בעיות בתחום הבריאות, בתנאי שהדגים ישמרו על המשקל. כי השנה קיימת נטייה רצינית ביותר להשמנה ולאגירת עודפי משקל. לתשומת הלב: החודש צפויה גם אכזבה מידידים. זהו תהליך שהחל כבר בחודש שעבר. לא מומלץ לנתק קשרים כי ההדורים עוד ייוצרו.

ספטמבר יביא לחידוש קשרים ידידותיים ולחידוש הפעילות החברתית שקצת נעצרה. זה חודש חשוב גם מבחינת היחסים עם אדם קרוב או עם קולגות בעבודה. צפוי בירור נוקב של מערכת היחסים לקראת המשכה הנכון יותר.

אוקטובר מעורר בעיה כספית מהעבר. משהו שקשור לרכוש, נכסים או ירושה. צפויה דאגה רצינית, גם בעקבות אכזבה מידיד, שניתן בו אמון. אך יש גם נחמה: לקראת סוף החודש צפויה נסיעה לחו"ל. אם כי, פה המקום לציין, כל השנה קרתת הנסיעות לא מניחה לבני הדגים, ולא מן הנמנע שהם יהיו יותר מפעם אחת בחו"ל.

מי שלא נסע באוקטובר – יממש את הנסיעה בנובמבר, אם כי בחודש זה צפויים עיכובים ובלבול בכל הקשור לנסיעה. אולי איבור מסמכים וכסף, דחיות של הנסיעה, או תשלומים מוטעים. מי שמבקש לבצע עסקאות כלכליות או לפתוח עסק מסחרי כלשהו או לבצע נסיעת עבודה כדי לחתום על פרוייקט חדש – הדבר אינו מומלץ. זה חודש מטעה, הן מבחינת שיקולי כדאיות העיסקה והן בכל הקשור לשותפים שיימצאו בלתי מהימנים או שיתחרטו ויחזרו בהם מהתחייבויותיהם.

דצמבר יותר מבטיח מכל הבחינות. בן מזל דגים ימתמלא מרץ וכוחות מחודשים, שמאפשרים לו להתמודד עם מצבים. התנאים עתה מבטיחים גם בתחום הקריירה, אפילו שבתחום זה צפוי מאבק על סמכות או הוכחה עצמית. על כל פנים, זהו חודש מאד חשוב ומרכזי השנה בתחום הקרירה.

ינואר הבא שוב מוקדש לנושאים חברתיים אם כי בעיות כספיות שיתעוררו עתה יפריעו קצת להינות מהחגיגות.

פברואר הבא מאכזב ומעייף. יתכן כעס על חבר קרוב או על מישהו מהמשפחה על רקע כספי. מומלץ להאט את הקצב ולאזור כח לקראת שנת הדגים הבאה.

תחזית לשבוע שבין 21.2 ל־27.2

דגים (19 בפברואר עד 20 במארס)
בענייני הקאריירה תהיה אזעקת שווא, אך תצליחו להסדיר את העניינים באופן שמבטיח הצלחה. אל תאיצו את העניינים – הדגישו תכנון זהיר. בצעו את המשימה המוטלת עליכם, ותרגישו תחושת הישג וסיפוק.

טלה (21 במארס עד 19 באפריל)
בימים אלה אתם נוטים להתפרצויות מזג וקנאה; מוטב שתפעילו שליטה עצמית. המקוריות חזקה מאוד אצלכם עכשיו, אך הזדקקו לטאקט ולדיפלומטיה כדי להעביר את רעיונותיכם. בתחום חבילוי כדאי לחדש.

שור (20 באפריל עד 20 במאי)
אתם עלולים לחשוב שאחד מחבריכם מתנכל לכם. חיי חברה הולכים ומסתדרים בזמן האחרון, והעניינים מתנהלים כמתוכנן. בשעות הערב תצטרכו להישמר בקשר לשיפוט שלכם. יחסים אפלטוניים לא ייטיבו עמכם.

תאומים (21 במאי עד 20 ביוני)
השבוע תצטרכו לשמור על מוצא פיכם; אתם עלולים לומר את הדבר הלא נכון. אתם עתידים לקבל את התגובה לה אתם מצפים על הישגיכם. אתם נוטים להיות עצבניים בימים אלה. הבית והקאריירה דורשים תשומת לב.

סרטן (21 ביוני עד 22 ביולי)
דאגות הקשורות להוצאות מעסיקות אתכם; ההכנסה צפויה להשתפר עכשיו, אך עדיין כדאי להישמר מביזבוזים. סימכו על השיפוט שלכם בקשר לתכנית עסקית. תקבלו תמיכה מצד קרובים וחברים – הדגישו את האחדות.

אריה (23 ביולי עד 22 באוגוסט)
תזדקקו למידה מסויימת של סבלנות בתחום הרומאנטי; תוכלו ליישב בקלות ויכוחים קטנים. השבוע תצטרכו להיזהר בהשקעותיכם ובהוצאותיכם. הפתעה משמחת תבוא מצד נפש אהובה. בילויים חריגים קוסמים לכם.

בתולה (23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
תזדקקו לתמרון הרבה כדי להשביע רצונות מנוגדים של בני משפחה. לא הכל חד וחלק בתחום הרומאנטיקה; אתם נוטים להתעצבן במוכחות אחרים. רעיונות טובים יבואו אליכם כשתימצאו לבד. יחסי שותפות יתנהלו יפה.

מאזניים (23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
יכול להיות שלא תהיו מרוצים מהשתלשלות העניינים, אך אתם יכולים להאשים רק את ההססנות שלכם. תכנות בתחום התכנותי עדיין לא ברורות, אך פעילות קבוצתית תצליח יפה. מישהו עשוי לבקש את עזרתכם.

עקרב (23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
צפויים לכם השבוע בילויים נעימים, והדבר היחיד שעלול להפריע הוא סכסוך בענייני כספים. סיכויי הקאריירה והעסקים משתפרים בימים אלה. אל תהיו עקשנים בעניינים הקשורים לילדים.

קשת (22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
ענייני הקאריירה בהחלט דורשים מחשבה מספקת; בכל מקרה, הימנעו מפעולה חפוזה. אין זה הזמן הטוב ביותר לשיחות עם הממונים עליך. המעוילים עלולים להיתקל בעיכובים. הדגישו פעילות חברתית.

גדי (22 בדצמבר עד 19 בינואר)
אם כי אתם מסוגלים לראות את שני צדי הבעיה, יכול להיות שבן־זוגכם אינו מסוגל. למען שלוות הנפש שלכם, אל תתעקשו השבוע. תצטרכו לבדוק לעומק עניינים הקשורים להשקעות. ידיד עלול לעצבן אתכם.

דלי (20 בינואר עד 18 בפברואר)
עלולים לפרוץ מתחים עם חבר בקשר לענייני כספים, אך אחד מחבריכם יפעל כמתווך. שעות הערב טובות לפגישות. אין זה הזמן להעלות משאים שנויים־במחלוקת בנסיבות חברתיות. שמרו רעיונות חריגים לעצמכם.

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע המקביל של 1951. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

קלמנטיס נתפס בצ'כיה ו„הודה בריגול"

בפראג נתפרסמה הודעת רשמית האומרת שד"ר ולאדימיר קלמנטיס, מי שהיה שר החוץ הצ'כי, נתפס בצ'כוסלובקיה. בזה בא קץ לשמועות כי הצליח להמלט אל מחוץ לגבולות צ'כיה.

ד"ר קלמנטיס, לפי הודיעה מפראג, נחקר והודה, שבשנת 1939 הסכים לשתף פעולה עם המשטרה הצרפתית וחתם על התחייבות בדבר „שיתוף פעולה בפעולות ריגול וחבלה". מושב מיוחד של הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הצ'כוסלובקית, שנערך בשבוע שעבר, החליט להוציאו מהוועד המרכזי, מהמפלגה הקומוניסטית ומהפרלמנט. עניינו – לפי נוסח הרשמי – יצא מהתחום הפוליטי ונכנס לתחום הפלילי.

בהאשמות נגד קלמנטיס, הכלולות בדו"ח שהוגש לוועד המרכזי ע"י יו"ר המפלגה הקומוניסטית הסלובקית נאמר, שהוא „נחש ארסי צבוע וחסר חוט שדרה, שמקומו בגלריה הבינלאומית של המרגלים, הסוכנים והמחבלים, שבהם נמצאים כנופיית טיטו, ראיק, קוסטוב ושאר טופסים ממין זה".

הצעד הראשון - סעיף 4

שר החוץ מ. שרת והשגריר האמריקני מ. דייוויס חותמים על חוזה העזרה לפי סעיף 4.

דר. שייב תובע פיצויים ממשרד החינוך

הד"ר ישראל שייב, מראשי לח"י לשעבר, פנה בתביעה למשרד החינוך לשלם לו פיצויים בעד חדשי הלימוד שהפסיד ע"י הורדתו מעבודתו כמורה בבית הספר „מונטפיורי".

הד"ר שייב עשה צעד זה בעקבות פסה"ד של בית הדין העליון שלפיו לא היתה סמכות למשרד החינוך למנוע את העסקתו כמורה. הוא עומד להגיש תביעה משפטית נגד משרד החינוך, אם לא ישולמו לו הפיצויים.

עד עתה לא נתקבל הד"ר שייב בחזרה לעבודתו כמורה בבית הספר. הנהלת בית הספר טוענת, שאי אפשר להחזירו להוראה באמצע שנת הלימודים.

לבון: אשמה אם אוכל לקיים מנות־המזון הנוכחיות

מאת ת. ליטמן, שליח „מעריב" בלונדון

„האם יוגדלו מנות המזון בישראל כתוצאה מקניותיך בארה"ב?" – שאלתי את שר החקלאות פ. לבון אמש, בהגיעו לשדה התעופה בלונדון. תשובתו היתה: „אשמח אם אוכל לקיימן ברמה הנוכחית".

שר החקלאות גילה שלמעשה השלים רק חלק מתכנית הקניות שלו וחלק עוד נמצא ב„טיפול". אך האניות הראשונות המביאות מזון חיוני מקניותיו, כבר נמצאות בדרך לישראל.

האינדקס עולה ל־337 נקודות

מחר עומד להתפרסם אינדקס ביניים, שיעמוד על 337 נקודות ולפיו תועלה תוספת היוקר לעובדים בשיעור של 1.650 ל"י לחודש, החל מה־15 בינואר.

בסוף דצמבר הסתכם האינדקס ב־324 נקודות. הקירות ועדת האינדקס הממשלתית קבעה, כי יש להעלות את האינדקס ב־13 נקודות.

רב־אלוף י. דורי – מנהל הטכניון

רב־אלוף יעקב דורי, לשעבר הרמטכ"ל של צ.ה.ל., נתמנה כמנהל הטכניון העברי בחיפה.

המינוי אושר ע"י הממשלה לפי המלצת הוער המנהל של הטכניון. הפרופ' ס. גולדשטיין ישמש כמנהל משנה של הטכניון.

מחריפה מלחמת הדתיים בגיוס הנשים

ביטולה הפתאומי של ישיבת הכנסת שעמדה להתקיים הבוקר רווח לעת עתה התפרצות הסערה בכנסת בענין גיוס הנשים הדתיות. הדתיים מגבירים בינתיים את תנועת ההתנגדות בציבור והעבירו את המערכה לבתי הכנסת ואף לרחוב.

עתה ברור כי ישיבת הכנסת של היום בוטלה כדי לדחות את התחלת הדיון בתיקון לחוק שרות הבטחון. נשיאות הכנסת סברה, כי ע"י כך תינתן שהות למתווכחים ולמתלוננים למיניהם לשכך את הסערה ולמצוא אולי מוצא מן הסבך שנוצר ע"י העמדה הנוקשה של ראש הממשלה העומד על דיון מידי ושל הרבנים הראשיים שגזרו איסור על נשים דתיות להתגייס.

מרכז הסערה הוא בירושלים. מתוך המערבולת החדשה נשכח בינתיים המשבר הממשלתי וכל הכרוך בו. הכל טרודים בעריכת השורות לקראת „המלחמה הדתית".

היהדות הדתית בירושלים נחלצה למערכה נגד התיקון בחוק שרות הבטחון השומר להטיל חובת שרות גם על נערות דתיות. בה בשעה שהרבנות הראשית הטילה איסור על גיוס נשים, נתקבצו חרדים ב־50 בתי כנסת בירושלים לאמירת תהילים, לצום ולתפילה „כדי לבטל את רוע הגזירה".

כרוזים שכיסו אתמול את קירות הבתים במאה שערים, שערי חסד ושאר השכונות שבהן מתרכזים יהודים דתיים, קראו את הקהל לאמירת תהילים ולהתגייסות „לצבא מלכות השם".

לשכות העבודה נגד לשכה ממלכתית

המועצה הארצית של לשכות העבודה הכלליות, מתכנסת הערב להקים לשכות עבודה ממלכתיות בשיתוף נציגי נותני העבודה על בסיס פריטטי.

המועצה תחליט על שמירת אפיו העצמאי של לשכות העבודה כארגון ציבורי חופשי, הנתון למרות ארגוני הפועלים. לשכות העבודה אינן מתנגדות לפיקוח ממשלתי, אולם לא יקבלו את ההצעה ליהפך למוסד ממלכתי ולחלק מהמנגנון הממשלתי.

בכינוס המועצה יצויין, כי אחוז המובטלים בארץ מגיע כיום ל־2 אחוז.

שיא חדש

אוריה גליק, האתלט של המועל ת"א קבע אתמול שיא חדש בריצת 400 מטר בשעה שעבר מרחק זה תוך 52.0 שניות (השיא הקודם – 52.2 שניות).

פתוח במוצאי שבת

22.2-28.2.86

הגדולה
סוף מכירת סוף העונה

במשביר לצרכן

השבוע האחרון

30% הנחה
- סריגים לנשים
- הלבשת עור לנשים
- מגפונים לנשים
- ז'קטים לגברים Marks & Spencer
- הלבשת ילדים ותינוקות Marks & Spencer

40% הנחה
- חלוקי בוקר לגברים
- פיז'מות לנשים
- מכנסי קורדרוי לילדים
- חליפות לילדים
- מעילים ממולאים לילדים
  - רויאל
  - מרקס אנד ספנסר
  - קנמרי
- נעלי חורף לילדים
- מבחר צעיפים, כובעים וכפפות לנשים וילדים

עד 50% הנחה

לנשים

מבחר סריגים איטלקיים החל מ-28.90	מעילי צמר "ברמן" רק 159.90	חצאיות צמר "רלדן" החל מ-59.90
ז'קטים ובלייזרים "רלדן" החל מ-82.90	חלוקים "מרקס אנד ספנסר" החל מ-69.90	מעלי 3/4 "מגה ג'רוטי" רק 37.50
● שמלות ● חליפות לנשים		

לגברים

מכנסי VAN GILS צמר רק 45.90 קורדרוי רק 35.90	מעילים ממולאים TAVO רק 71.90
מבחר סווטשרים "מרקס אנד ספנסר" החל מ-42.90	מבחר סוודרים "מרקס אנד ספנסר" החל מ-32.90

יתרת מוצרי הלבשת והנעלת חורף עד 30% הנחה

למחזיקי ישראכרט קנה החודש שלם בחודש הבא.

מבצע ענק במוצאי שבת 22.2.86 בלבד

פרט לבתי הכל בו בקרית שמונה, נצרת, חדרה ואילת

לכל המוצרים 10% 40%

המבצע מתקיים גם בחנות St Michael בקניון אילון

פרסום הרשת

מועדון מטיילי מעריב

כל הטיולים ומבצעי החופש מיועדים לכל קוראי „מעריב" – ללא תשלום דמי־חבר.

שלושה מבצעי חופשה בפורים:

פורים פורח בכרמל

חופשה משפחתית משולבת בטיולים מודרכים ברגל וברכב פרטי, במסורת החופשות־על־גלגלים של „מועדון מטיילי מעריב" ■ המחיר: 89 ש"ח לאדם בחדר זוגי כולל: 2 לילות במלון „יערות הכרמל", כלכלה מלאה, טיולים, הדרכות ופעילויות נוספות ■ המחיר לילד עד גיל 12 בחדר ההורים: 63.60 ש"ח ★ תאריך החופשה: 24–26 במרץ.

חופשת פורים בים־המלח

חופשה משפחתית לבילוי, נופש וטיולים במלון „לוט" (4 כוכבים) לחוף ים־המלח ■ המחיר: 103.50 ש"ח למבוגר בחדר זוגי – כולל: שני לילות, חצי־פנסיון, תכניות פורימיות, טיולים מודרכים ע"י מדריכי „נאות הכיכר" ועוד ■ ילד עד גיל 12 בחדר ההורים: 50% הנחה ■ תאריך החופשה: 24–26 במרץ.

סופשבוע של פורים לפנויים/ות ורווקים/ות

ועוד מבצע מיוחד לפנויים/ות ורווקים/ות והפעם במלון החדש (4 כוכבים) בכפר־המכביה ■ החופשה מיועדת לגברים גילאי 30–45 ולנשים גילאי 25–40 ■ תכנית עשירה לפעילות חברתית ובידורית וכן מפגש עם הפסיכולוג רפי יעקובי ■ המחיר לאדם בחדר זוגי: 94 ש"ח – כולל: שני לילות, חצי־פנסיון ושפע פעילויות ■ תאריך החופשה: 20–22 במרץ

„מועדון הזמר" עם אפי נצר

ניפגש שוב ביום ג' (25.2), בשעה 9 בערב ב„בית ציוני אמריקה" בת"א ★ זמרת אורחת: אסנת וישינסקי ★ כרטיסי הנחה למטיילים ותיקים של „מועדון מטיילי מעריב" (טל. 439207).

3 טיולים של יום אחד בארץ

פריחה בגליל

טיול של יום, באוטובוס־תיור עם מדריך, במסלול הכולל את: גבעת הכלניות, עמק בית־נטופה, הר מירון (סיור בשביל הפיסגה), כביש הצפון, תפל התנור. המחיר: 20 ש"ח ★ היציאה: 1.3; 8.3; 15.3; 22.3; 29.3.

★

מדבר יהודה

יום טיול ברכב מדברי פתוח, בהדרכת מדריכי „מצוקי דרגות" ★ היציאה בשבת ב־8.30 בבוקר מירושלים במסלול הכולל את: תצפית על מר־סבא, בקעת הורקניה, הבוקע, ראס פשחה, ואדי קלט, עין קלט ★ המחיר: 25 ש"ח (כולל ארוחות צהרים בשטח) ★ תאריכי יציאה: 1.3; 22.3; 25.3 (פורים) 12.4.

★

יום טיול לחרמון

טיול של יום, באוטובוס־תיור עם מדריך, כולל כניסה לאתר החרמון (אם האתר יהיה סגור יתקיים טיול במסלול אחר) ★ המחיר: 23.5 ש"ח ★ היציאה: 1.3.

חופשות מיוחדות:

טיול סופשבוע לחרמון

טיול שישי־שבת באוטובוס־תיור עם מדריך ★ יציאה ביום ו' בבוקר מת"א לביקור בחרמון, בערב: לינה במלון „נוף הגליל" בצפת ★ המחיר: 74.6 ש"ח למבוגר בחדר־זוגי (כולל חצי־פנסיון) ★ תאריך הטיול: 1.3–28.2.

★

סופשבוע בכרמל

סופשבוע (שישי–שבת) של שלווה במלון „יערות הכרמל" ★ בתכנית: טיול מודרך, סרטים, פעולות בידור ★ החופשה כוללת פנסיון מלא (3 ארוחות) וכן קפה ועוגה ★ המחיר למבוגר בחדר זוגי: 38 ש"ח; המחיר לילד עד גיל 12 בחדר ההורים: 22.80 ש"ח ★ תאריכי החופשות: 28.2–1.3 (נפתחה רשימת ההרשמה): 7.3–8.3.

★

חופשות בריאות בים־המלח במלונות „לוט" ו„צל־הרים"

5 או 7 לילות של בריאות במלונות „לוט" ו„צל הרים" בים־המלח ★ החבילה כוללת: חצי־פנסיון, כניסה חופשית למרחצאות קופ"ח, שובר לקפה ועוגה ומע"מ ★ המחיר למבוגר בחדר זוגי במלון „לוט" (4 כוכבים): 207 ש"ח ל־5 לילות; 258.75 ש"ח ל־7 לילות. ★ במלון „צל הרים" (3 כוכבים): 181.7 ש"ח ל־5 לילות; 227.7 ש"ח ל־7 לילות.

טיולי פסח ואביב לחו"ל:

☐ **שבוע של תיאטרון בלונדון.** כולל 5 הצגות תיאטרון ● היציאה: 20.4 (כולל ליל הסדר); 25.4 ● המלווה: ד"ר אליקים ירון ● ביצוע: „אופיר טורס".

☐ **18 יום בברזיל וארגנטינה.** טיול חדש במסלול הכולל את ריו־דה־ז'נירו, בואנוס־איירס, האמזונס, באהייה ומפלי איגואסו ● היציאה: 15.4 (כולל ליל הסדר) ● ביצוע: „נאות הכיכר".

☐ **מצרים: טיולים של 6 או 8 ימים.** 8 ימים בקאהיר, הפירמידות, לוקסור ואסואן. היציאה: 25.4 ● 6 ימים בקאהיר, הפירמידות ואלכסנדריה. היציאה: 27.4 ● ביצוע: „נאות הכיכר".

☐ **יוגוסלביה: 16 יום.** הטיול הקלאסי ביוגוסלביה. היציאה: 18.4 (כולל ליל הסדר) ● ביצוע: „נאות הכיכר".

☐ **ספרד ופורטוגל: 15 יום (כולל גיברלטר).** הטיול הקלאסי הכולל גם את שמורת הבוסאק בפורטוגל ו„הערים הלבנות" בספרד ● היציאה: 7.4 (חוזר לליל הסדר); 21.4 (כולל ליל הסדר); 12.5 ● ביצוע: „נאות הכיכר".

☐ **תורכיה: 8 או 18 יום.** טיול קלאסי של 18 יום או טיול קצר של 8 ימים באיסטנבול וסביבותיה ● היציאה: 25.4 ● ביצוע: „נאות הכיכר".

☐ **יוון: 16 יום.** טיול ביוון הקלאסית ובאיי הים האגאי ● היציאה: 14.4 (כולל ליל הסדר) ● ביצוע: „נאות הכיכר".

☐ **פולין: 12 יום.** היציאה: 16.4 (כולל ליל הסדר) ● ביצוע: „אופיר טורס".

☐ **אוסטריה והונגריה: 8 או 15 יום.**
- הטיול הקלאסי באוסטריה והונגריה – 15 יום. היציאה: 17.4 (כולל ליל הסדר); 8.5.
- 8 ימים באוסטריה. היציאה: 17.4 (כולל ליל הסדר).
- 8 ימים בהונגריה (וכן וינה). היציאה: 24.4 (חול המועד). ביצוע: „נאות הכיכר".

ספארי בקניה

טיולי ספארי מלהיבים של 9 או 16 יום בשמורות הטבע המרהיבות ★ היציאה: 6.3; 17.4 (פסח) ★ ביצוע והדרכה: „נאות הכיכר".

הרצאות בלווי שקופיות לקראת טיולי פסח ליוגוסלביה והונגריה

יתקיימו מחר, מוצ"ש (22.2) ב„בית ציוני אמריקה":
- בשעה 8 בערב – יוגוסלביה.
- בשעה 9 בערב – אוסטריה והונגריה.

המזרח הרחוק
27 יום ביפאן, תאילנד, הונג־קונג, פיליפינים וטאייוואן

טיול קסום במזרח־הרחוק האקזוטי, הכולל אתרים יחודיים כמו: צ'יאנג־מאי בצפון תאילנד, „מדרגות האורז" בפיליפינים ו„האלפים היפאניים" ★ ארוחות בוקר אמריקניות בכל ימי הטיול המזרח הרחוק ★ טיסת בטחונית ★ תאריך יציאה: 15.3 (המלווה: יותי יעקובי) ★ ביצוע: „אופיר טורס" ★ תאריכי יציאה נוספים: 15.4; 20.5; 10.6; 8.7.

טוסקי
להיטי הסקי לחורף 1986:

מבחר חופשות סקי מלהיבות באוסטריה, שוויץ וצרפת ● חופשות מיוחדות לצעירים ● ביצוע: „אופיר טורס".

מועדון מטיילי מעריב

מועדון מטיילי מעריב

